

Grup **YORUM**

BİR KAR MAKİNESİ

I

tavir
YAYINLARI

Grup Yorum Bir
Kar Makinesi I

I. Basim: 1992 istanbul II.
Basim: Ocak 2003 istanbul

Baski hazirhk:
Baski, Cilt; Aspas

ISBN takim no: 975-6433-00-0
ISBN 975-6433-01-9

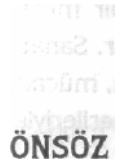
YAYINLARI

Kuloglu Mh. Agakülhani Sk. No: 13/8
Beyoglu/ISTANBUL
Tel: û 212 244 31 60
Tel/Fax: O 212 245 00 70
e- mail: tavir@grupyorum. net

BİR KAR MAKİNESİ

I

Her ve kopuk çınar
Zamânın kürt nâki
Her türkülerini ateş h
Olun. arilene dîre

ONLARIN SESİ HIÇ

SUSMAYACAK

"Uçsuz bucaksız siradaglardan, yorgun ve bezgin ovalara doğru bahar seliyle akan, yoksul mahallelerin çamurlu sokaklarını, solgun duvarlarını çiçekleyen, umudun türkülerini söylemeye geldik! Merhaba dostlar!.."

Bu sözlerle basılıyorlar konserlerine; gececik, güleç yüzlü; coşkulu insanlar. Birer politik gösteri konserleri. Grev yerinde, miting meydanında, yürüyüş kolunda yeni bir eylem türküleri.

"Tarihin kanlı kervanına katarlanıp yol almış, çikrik çeker, demir bükür, türkü söyler gibi vurusmuş, suyla güresip, rüzgarla yarışmış, kan-ter ve köpük içinde Newrozlar'la - Serhildanlar'la düşmanın üstüne yürümüş Kürt halkından, halklarımızdan merhaba!" deyip sürüyorlar türkülerini ates hattına; evsizlere çatı olsun, yoksullara as, ekmek olsun, ezilene direnme gücü olsun diye. Esitlikçi, özgürlükçü bir gelecek için, sosyalizm için hem sanatçı, hem eylemci onlar. Gelecek için savasınların halkın umudu olduğu bilinciyle, bugüne sahip çıkıyorlar. Ve insan ruhunun mühendisleri taburundan olmanın onuruyla yüreklerini besliyorlar savaşçıların.

1985 yılında. 12 Eylül'ün karanlığını delip, uzun bir yola; bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm için mücadele yoluna girmişler. Onca baskıya rağmen hak gaspına, gözaltına alınmaya, tutuklanmalara rağmen, mahkeme tutanaklarına "Gelecek bizimdir; gelecek işçilerin ve ezilen halklarındır!" diye yazdırarak, "Türkülerimiz bir gün, zafer türküleri olarak söylenecek, buna inanıyoruz, bu inanç için mücadele etmekten onur duyuyoruz!" diye yazdırarak devam ediyorlar yollarına.

Grup Yorum, kültürel yozlaşmaya tavir alısın somut ifadesidir. Türküleri, yaratılmakta olan devrimci sanata en çarpıcı örneklerdir.

Bir Kar Makinesi

Rengiyle, kokusuyla, tadıyla, ulusal içeriğiyle evrensel bir müziktir. "Çagdas Halk Müziği". Örnek bir kolektivizmle üretiyorlar. Sanatlarının kaynağı halk. "Mücadelenin soluk alıp verdiği her alan, mücadeleyi yüreginde duyan her insan, siirleriyle, ezgileriyle ve önerileriyle bu kolektivizmin içerisindedir."

Unvanlar, san ve söhret duygusu onlara yabancıdır. Kendilerini ayrıcalıklı yaratıklar sanma budalalığına düşmediler hiç. Kisilerin ve isimlerin, mücadelenin akisini nazlandıran birer damla olduğuna inandılar hep.

Ellerini yeni ellerle birleştirerek, cöskün sellere doğru çağladılar.

Tan oldular gecenin ortasında. İlk oldular alanlarında, gelenek oldular. Onlara, kara, borana dayanıp asılmaz sanılanı astıkları, kendilerinden sonra gelenlere ışık oldukları için "**Kar Makinesi**" denildi.

Tavir Yayınlan, bu ilk ürünüyle "Kar Makinesini getiriyor dost sofralarınıza.

Grup Yorum'u saygıyla, sevgiyle kucaklayarak...

IKINCI BASKIYA ÖNSÖZ

"Emekçi halkın söylenecek sözü oldukça, mücadele sürdükçe. Grup Yorum susmayacak."

Mahkeme kürsüsünden bu sözlerle seslendiler emekçiler, meydan okudular. On yıl sonra, hala, bu sözün arkasında onlar. 12 Ağustos 1992'de, Konya'daki mahkemeden sonra, defalarca yargılandılar, tutuklandılar, hapis cezaları aldılar. Her mahkeme bunu anlattı Grup Yorum. Nerede bir haksızlık varsa, orada Grup Yorum türküleri söylenecekti. Bu inançla yazıldı, yeni türküler. Bu inançla baskılara göğüs gerildi. Deneyimlerini pekiştirdi, engelleri astı Grup Yorum. Bir Kar Makinesi, yola çıkarken, asılmaz sanılanları asılabilirle çevirmisti; artık, engellerle durdurulani ayacağın i kanıtlayan bir olgu.

Konserleri, hala mücadelenin nabzinin attığı, eylem alanları. On yedi yılı geride bıraktılar. Yeni yıllara, ilk günkü heyecanlarıyla, meydan okuyorlar. Yola çıkarken, genç ve deneyimsizdiler. Şimdi, olgun, acıları ve sevinçleri sindirmiş; ne istediğini bilen onlar; yılların ağırlığını taşıyorlar sırtlarında.

Bu kitap, onları anlatıyor. Onlar, kendilerini anlatıyor. Bu kitap, onların yaşadıklarıyla, Türkiye'nin on yedi yılını anlatıyor. Yorum'un on yedi yılı. Türkiye'nin politik süreçleridir. İktidarın ve halkın, yasattığı ve yaşadığıdır. Baskılar ve ona karşı yürütülen mesru direnistir, içinde, alınması gereken dersleri, eleştirileri ve özeleştirileriyle, Yorumcu-lar'ın dönüp kendilerine bakmasıdır bu.

Her okuyanın, kendi hayatına dönüp bakması bu. insanın, karamsarlığa, umutsuzluğa karşı sanlabileceği dalları vardır. Mücadele, Grup Yorum'un yaserdiği bir ağaçtır. Umutsuzluk, en büyük günahdır. Her zorluğu yenecek panzehir, insanın içindeki, inançtır, mücadele azmidir. Onlar bu inançla bilenip, söylüyorlar türkülerini. Düzenin, baskıcı yasaları bu yüzden çaresiz. Çünkü, onların inançları; doganın.

Bir Kar Makinesi I

bilimin yasalaridir. Bu inançla yaziliyor, halkin yasaları.

Bir Kar Makinesi, bu yüzden, ilk baskisinin üzerine, yeni yazılmış sayfalar ekliyor. Mücadele sürdükçe, onlar varolacaklar. Onlar varoldukça, yazılacak öyküleri de olacak.

Grup Yorum, Türkiye'de, müzikal, sanatsal ve politik alanda yarattığı ve tasıdığı değerleriyle, fenomen olmayı sürdürüyor. Bunu için de, onların anlatacakları çok şey var. Dokuz yıl sonra, bu ihtiyaçla, kaleme alındı, Bir Kar Makinesi.

İki cilt halinde yayınlanan, Bir Kar Makinesi, ilk baskısından farklı olarak. 1992 yılından sonraki süreci, ikinci ciltte anlatıyor. Aradan geçen zaman içinde, yeni kuşakların da sahip olabilmesi için: yayınevimiz, birinci cildin ilk baskısını yeniden düzenleyerek, gözden geçirilmiş ve sadeleştirilmiş haliyle okuyucularına sunuyor.

1. BOLUM

12 EYLÜL KARANLIGINDA UMUT YÜKLÜ BİR İSİK

Tarlalar var ülkemde. Köylüler var bugdayi basaga durduran. Bir elimiz bahçivan, sebzeler serer sofraya. Bir elimiz pancar, emer sekeri topraktan. Çoktur ellerimiz çok... Dut agacinda ipek böcegidir biri... Inegin memesini kavramis öteki. Oraktir, tirpandir...

Fabrikalari, atölyeleri var ülkemin, emekçileriyle. Bizleriz; terimizle çelige su veren, demiri isleyen, cami sekillendiren. Bizleriz kömüre günesi gösteren. Çoktur ellerimiz çok... Hali tezgahinda ilmektir biri... Ayakkabida çivi öteki... Bir elimiz sokaklari süpürür, digeri bir makinada bobin. Biz dokuduk tüm kumaslari. Biz diktik gecekondu-larla gökdelenleri. Biz döktük alfabenin tüm harflerini ak kagitlara.

Hastanelerimiz, okullarimiz var; hemsireleri, öğretmenleri ve öğrencileriyle. Bizleriz yasami üreten ve onu yarina tasiyan. Patronlar, agalar, tüccarlar, tefeciler var bir de. Onlardir; emegi hiçleyen. Yok-sulduk, açtik, açiktaydik. Kavgalar veriyorduk emegimiz için. Yenilgi-lerden, yeniden dogan kavgalar.

Eylüller vardi korkulara korku, baskılara baski, suskulara susku katan. Mapusluklar, ülkemizin her diyarinda, karanliklar... Karanlik kuslari... Ihbarcilar... Iskenceciler... Tek tip elbise, sevk zincirlen... Idam sehpaariysa yanibasimizda. Açlık grevleri, ölüm oruçlari vardi yasami savunan. "Türküler de var!" dedi. Basın Yayın'dan dört üniversite öğrencisi. Türküler de katilmaliydi yasami savunmaya. Kar altında büyüyen tohumlara güç, zindan karanligindaki haykirisu soluk olmaliydi türküler. Metin, Ali, Orhan, Rasit; hasretin, umudun, direninin aydinligin türkülerini için biraraya geldiler 1985 yili sonlarinda.

"Ayni yaslardaydik. '80 öncesi sürece tanik olmustuk. O dönem mücadeleye katilmis, mapushaneleri tanimis bir arkadasimiz da vardi grupta, sadece gitar çalmayi bildigi için aramızda olan da.

Sistemli bir şekilde grup kurma düşüncesiyle biraraya gelmemistik. Yasaklar, sansürler vardi biliyorduk. Ancak ellerimiz de vardi. Gitarin,

12 bağlamanın tellerine dokunabiliyor, davulun tokmagini kavriyorduk. Solugumuz flüte can veriyordu. Cesaretle yüklendikçe baska seslere ulasiyor, yankilaniyordu sesimiz.

Eylül karanliginda isik, suskunluga ses olmak istedik. Kendimizi ifade etme biçimiydi müzik. Kardesligin, esitligin, paylasmanın düsüyle düstük bir uzun yürüyüşe. Sevgi bizimle, umut bizimleydi. Sömürsüz ve özgür günlerin özlemi bizimle...

Bir çoğumuzun boyutlarını tahmin edemedigi upuzun bir yürüyüşü bu. Tam 22 kisi gelip geçti Yorum'dan.

Sanatın bir meta olduğu günümüzde, sanatçı, üretimini öncelikle bu üretimi çoğaltıp pazarlayacak sirkete begendirmek zorundadır. Bununla da bitmiyor elbet. Kendini ifade ederken, en geniş kitlenin beğenisini de hesaplamak zorunda. Belirli bir estetik düzeyi de yakalamak gerek. Hesap kitap işi. Her hesabın arkasında bir ödün saklı. Biraz ödün, biraz ödün diyen sanatçı, günün birinde bir de bakar ki, O, kendisi değil. O, artık bir biblo. O. artık hoş sesler çıkaran bir makine.

Düzen, kendinden olmayana bile zararsızlaştırıp kendine katmakta ustadır. Biz zoru seçecektik. Ödün yok diyecektik uzun yürüyüşümüzde.

'85 yılı sonlarında, Sariyer Halk Eğitim Merkezi'nde, siirlerden ve öykülerden oluşan bir oyun sergileniyordu. Bu oyuna fon müziği yaptık. Küçük ezgi kirintilerinden sonra özgün bir oyun müziği yapabilmek güven verdi, hız kattı ve yeni çalışmalara hazırladı bizi.

Yorum adını kendi aramızda kullanmaya baslasak bile adımızın duyulmadığı, tanınmadığımız emekleme dönemindeyiz daha. '86 başlarında panflüt çalan Muhsin ve Kemal katılıyor aramıza. Kaval ve bağlama çalan Kemal, halk müziğini benimsemiş olmasına karşın, bu müziği geleneksel sekliyle sürdürmeyi düşünmeyen bir müzisyen.

Halk müziğini kaynak alarak yeni bir müzik yaratmayı ve bunu kitlelere benimsetmeyi düşünüyor. Daha kuruluş aşamasında, geleceğini mücadele ederek kazanacak olan halkı, karamsarlıktan uzaklaştırarak mücadeleye tasimada müziğin önemli bir işlevi olacağına inanan Yorum, anlayışı netleştikçe, tutarlı olanı arayışı ve geliştirme isteğiyle güçlendi. Kemal, Metin'i destekleyen yeni bir soluk oldu Yorum'da.

Statükoları ve kalıpları yıkmayı amaçladık. Toplumsal yaşamın

Yansıtıcısı ve ona ait olanın, onu geliştirenin yaratıcısı olmaya soyunduk. Öyle yoğun bir müzik birikimimiz de yoktu. Ruhi Su'dan, Livaneli'den etkilenmistik ve onları izleyerek yeni türküler bestelemek istiyorduk. Klasik müzik özentiğimiz yoktu. Geleneksel tarza saplanma popülizmine düşmemeye de özen gösteriyorduk. Daha ilk çalışmalarımızda batı müziği enstrümanlarını halk müziğine katmaya başladık”.

Kemal'in katılımıyla, onun bağlama dersleri verdiği Türk Folklor Kurumu'yla ilişkiler gelişiyor. TFK bünyesinde sahneye konan siir-

drama alısmasına mzık yapıyor Yorum.

Grup Yorum'un, Basın Yayın Yüksek Okulu ğrencilerinin kültür faaliyeti olarak kurulduğu söylense de Yorumcular doğrulamiyor bunu:

624 YORUM

14 "Önceleri bir müzik grubu kurma düşüncesi bile yoktu. Depolitizasyon ortamının yoz ilişkileri olanca çarpıklığıyla üniversite yaşamına da yansimisti.

Çıkar ilişkilerinden rahatsız olan öğrenci gençlik sıcak, dürüst insanca ilişkiler arıyordu. Aynı kusaktan birkaç arkadaş, aradığımız ortamı birlikte oluşturabileceğimizi düşünüyorduk. Bir süre sonra ortak noktamızın müzik olduğunu saptadık ve ilişkilerimizi müzik ekseninde geliştirdik. Grubumuz, farklı okullardan öğrencileri biraraya getirmiş olsa bile derneklesme sürecinin parçası gibi algılandı." diyor.

12 Eylül'ün acımasızca saldırdığı yıllardan sonra Yorum, ilerici ve devrimci bilinen sairlerin şiirlerini bestelemeye başlıyor. Sarki sözü yazamıyorlar başlangıçta. Ahmet Telli'nin, 12 Eylül'ü anlatan "Siyirli Gelen" ve "Hüznün İsyan Olur" adlı şiirlerini, Gülten Akin'in "Büyü" şiirini ve Hasan Hüseyin'in şiirlerini besteliyorlar. Bu arada dünya görüşü uzaklara düşen ve sadece gitar çaldığı için grupta olan Rasit ayrılıyor.

Ortaköy Kültür Merkezi'nde, Deneysel Sahne Oyuncularımın oynadığı, Ertugrul Efendioğlu'nun yönettiği "Taziye" oyununun müziklerini yapan Yorumcular, QKM ile tanıyor. Yüzlerce insanın gidip geldiği bu kültür merkezi ilgilerini çekiyor. O dönemde OKM, hem entelektüel, hem de ticari yaklaşımla sanatsal faaliyetler içinde yer alarak yaşamlarını sürdürecektir parayı kazanma beklentisinde olan bir yönetime sahip. Deneysel Sahne'yi ayakta tutmak için yaratılan kültür merkezi, daha yaygın bir çekim alanına ulaşmak için amatör sanat gruplarına açılıyor. Grup Yorum da uygun çalışma ve tartışma ortamına kavuştuğunu düşünerek çalışmalarını OKM'de sürdürmeye başlıyor. Ancak kültür merkezini mekan olarak kullanmak ve diğer sanat etkinliklerini desteklemekten öte bir amaç gütmüyor. Yönetimi paylaşmayı düşünmüyorlar.

Geleneksel halk müziğini özümseyerek yeni türküler yaratma "Taziye" oyunu ile başlıyor. Bu oyun için yapılan enstrümantal müzikler, özellikle de "Munzur" Çağdas Halk Müziği'nin ilk sinyallerini veriyor. "Taziye", Yorum için bir dönüm noktası. Aynı zamanda da arayışın sürdüğü bir dönem. Muhsin, Rasit, Kürsat ve Bülent Yorum'dan ayrılıyor bu günlerde. Onların ardından ela solist olarak Fatma katılıyor ve kısa süre sonra ayrılıyor gruptan.

Bir Kar Makinesi I

16

denli önemlidir. Yine bu toplantıda alınan kararlarla çalışmalar, daha geniş olanaklara sahip olduğu için Unkapanı'ndaki TFK'ya taşınır. Böylece, bazı Yorumcular'ın. Deneysel Sahne ile birlikte çalışmanın getirdiği alışkanlıklarla kendilerini müzik grubundan çok tiyatronun bir parçası gibi düşünme yanilgisi da kendiliginden ortadan kalkar.

Sistemli ve ciddi çalışan bir müzik grubunun kaset yapmak istemesi doğaldır. Yorum da, kaset için, içten içe hazırlığa başlamıştır artık.

"İlkin bir öğrenci gecesinde bir kaç parça söyleyerek çıkıyoruz izleyicinin önüne. Bunun ardından 'Beyaz Gelinlik', 'Mapusane Çesmesi', 'Munzur' dan oluşan repertuarimizi 'Kırmızı Bugday', 'Gurbette Ömrüm Geçecek', 'Yürü Bre Çiçek Dagi' gibi geleneksel parçalarla destekleyerek, 4 Mayıs 1986'da ilk konserimizi OKM'de veriyoruz. Bu konseri, aynı yerde ikincisi izliyor. Aramızdaki uyum, teknik donanım yeterli olmasa da her konsere dört yüz kadar izleyici geliyor. Coskumuzu ve çalışmalarımızı alkisliyorlar.

Kendi çabamızla gerçekleştirdiğimiz bu konserlerin ardından. Gökyüzü Dergisi'nin, San Tiyatrosu'nda düzenlediği geceye çağırılıyor. Bu konserden harçlık denebilecek kadar da para kazanıyoruz.

Hepimiz öğrenciydik. Gündelik giderlerimizi harçlıklarımızla karsiliyorduk. Aramızda güçlü bir dayanışma ilişkisi kurulmuştu. Parası olan ya da zaman zaman para kazanabilen arkadaşlar harcamalara katılıyordu. Yorum çizgisinin netleştiği döneme kadar, kazandığımızı aramızda paylaşıyorduk. Ancak 'para'dan dolayı problemler yaşamadık. Sadece Tuncay istisna sayılabilir. O, özel harcamaları için ısrarlı oldu ve ona göre program oluşturmaya amaçladı.

Kisisel ihtiyaçlar hiçbir zaman önde tutulmadı. Bu yüzden grubun eksikliklerini gidermeyi hiç ihmal etmedik. Kuruluş günlerinden günümüze kadar konserler için gereksinimlerimize göre ücret talep etmedik. Dayanışmayı görev bildik. Grup Yorum daha iyi yaşam standardı sağlayacak maddi kaygılarla hareket etmiyor. Gecekondu direnislerinde, fabrika isgallerinde, memur grevlerinde, yürüyüşlerde, mitinglerde ve üniversite amfilerinde konser vermenin ne gibi bir maddi karsiligi olabilir ki? Yaratılan türkülerin, verilen konserlerin daha güzel bir dünya kurma mücadelesine katılması insanlara yaşam sevinci, umut.

mücadele azmi verebilmektir; bunun yarattığı hazır ödülümüz. Sade-17 ce egemen sınıfların yasak çemberini kırarak varlığımızı sürdürebilmek, daha iyi ve nitelikli ürünler verebilmek için parayı gündeme getirdik ve sembolik denebilecek düzeyi hiçbir zaman asmadık."

Grup Yorum üyeleri küçük burjuva sanatçılar gibi para yüzünden olay çıkarmazlar, konser salonlarını terketmezler, uçak, yemek ve otel için olmadık kaprisler yapmazlar. Bu, Yorum'un özelliğidir.

'86 baharı, birçok amatör grubun sesini yeni yeni duyurmaya başladığı bir dönem; Grup Merhaba, Bengi Türkü, İTÜ Üçlüsü... "Gençlik Senliği"ne bu gruplarla birlikte Yorum da katılıyor. Yorum, dinamizmi, coşkusu ve ilettiği mesajlarla farklılığını ortaya koyuyor. Bu senliği Marmara Üniversitesi Öğrenci Derneği'nin düzenlediği gece izliyor.

'86 Ağustos'unda, ANAP Kadıköy İlçe Merkezi'nin bombalanmasıyla ilgili bir operasyonda Kemal ve Ali gözaltına alınıyor. Yorum'un çalışmaları bölünüyor yine. Bir ay boyunca gözaltında kalan Kemal ve Ali bırakıldıktan sonra bile, iki ay kadar sürüyor bu dağınıklık. Gülbahar, Aysegül, Metin, Orhan, Kemal ve Ali grubun durumunu görüşmek için toplanıyorlar.

Ali ve Orhan, grupta yerlerinin doldurulduğu zaman ayrılmak istediklerini söylüyorlar. Ali'nin uzaklaşması bir anlamda gözaltına alınmasıyla yaşadığı çekingenliğe bağlanabilir.

Bu dönemde bir dernekten gelen olumsuz tavri da animsiyor Yorum. Düzenledikleri geziye Yorum'u davet eden dernek, daha popüler bir sanatçı olan Sadık Gürbüz'e besyüzbin lira ödeyebilirken, Yorum'a bunun onda birini çok görüyor. "Müzik aletlerimiz eksik, bağlama ve davul alabilir misiniz?" önerisi de geri dönüyor.

'87 Kasım'ında daha sessiz bir çalışma ortamı bulma düşüncesiyle, TFK'dan ayrılıp, Kadıköy'de bir lokal buluyorlar.

İsa Tanrıverdi adli öğrencinin kaldığı yurttaki kendisini asması, okullardaki devrimci gençliğin mücadelesine ivme kazandırıyor. Sekiz kişiyle başlayan açlık grevine. Yorum da katılıyor bir elemaniyla. Öğrencilerin ve açlık grevindekilerin buluşma yeri Karaköy-Köprüaltı. Burada Tuncay'la tanışıyoruz. Tuncay, siir yazma yeteneğinin olduğunu, şarkı sözlerini kendisinin yazabileceğini ve beste çalışmalarına

Bir Kar Makinesi I

18 katilabileceğini söylüyor.

Cezaevinde yattığı için, devrimci deneyimi olabileceği beklentisindeki Yorumcular Tuncay'i da aliyorlar gruba.

Onların ardından solist olarak Efkan ve daha sonra klavye çalan Taci katılıyor. Efkan'ın gitarıyla katılması Ali ve Orhan'ın ayrılma günlerine denk düşüyor.

Gelenler ve gidenler... "Neden bunca çok oldu Yorum'da?" diye bir soru takiliyor insanın aklına. Sanatın her alanında amatör bir grupta yer almış insanlar bilirler oraların kaygan bir zemin olduğunu. İnsanlar gidip gelirler... O coskuya katılmaktır kiminin çabası, kiminin kendini ifade etme veya kendini bulmaktır amacı. Kiminin ise popülist duygularıdır onu oraya çeken. Kimi öğrencidir, kimi çalışır bir yerlerde, iyi niyetli olsa da aksar çalışmaları. Kimi aradığını bulamaz.

Uzun yürüyüşte bir omuz verip giden de oluyor, ipi göğüsleyeceğim diyen de. Örgütlü mücadeleyi sürdüreceği cesareti ve Özveriyi gösteremeyenler gidiyor. Bugün bile bu durum, bazı kesimlerin Grup Yorum hakkında spekülasyonlar üretmesine neden oluyor. Arka arkaya çıkarılan kasetler, her türlü yasaya rağmen ülkenin dört bir yanında verilen konserler ve coskulu Avrupa turneleri görmezden gelinemez. Grup Yorum üzerine yoğunlaştırılarak sürdürülen baskılar, valilerin, kaymakamların ve diğer güvenlik amirlerinin Grup Yorum'u yasaklamayı, önlerine gelen izin listelerinden Grup Yorum adını çizmeyi önemli bir görev saymaları da Grup Yorum'un mücadelesinin göstergesidir.

Bir grup, onları birarada tutan harçların çözülüp erimesiyle dağılır ya da popülizmin egemen olup baslan döndürmesi ve ticari kaygıların, para kazanma hirsinin neden olduğu anlaşmazlıklarla. Grup Yorum'u, salt müzikal düzeyde ortak bakış birarada tutmuyor. "Dünya görüşü", ortak düşünce ve davranış, sanatın ve müziğin yeni bir dünya kurma mücadelesindeki işlevini ortak kavrayıştır Yorum'u birarada tutan harç. Giderek gelişip kitlesellesen, hayatın her alanında sürdürülen mücadeleye Önderlik etmeye çalışan kolektif yapının kopmaz parçasıdır Grup Yorum. Onunla soluk alır, onun değerlerini savunur, kolektivizmiyle zenginleşir. Grup Yorum'u besleyen

kaynak halktir, halkin duygu ve dsnceleriyle mücadelesidir. Bu 19 yapinin harci inanç, cesaret ve kararlilikdir.

Grup Yorum elemanlari önlerine isimsiz nefer olmayi koymuslardir. Devrimci sanatiya dsen sorumluluklari yerine getirmek, halkin, haklinin sesi olmak ve onun türkülerini söylemektir önemli olan. Grup Yorum bunun için çizgisini netlestirdigi süreçten baslayarak üretimlerinin altina kisi adlari koymamaktadir. Sadece "Grup Yorum" demekle yetinmektedir.

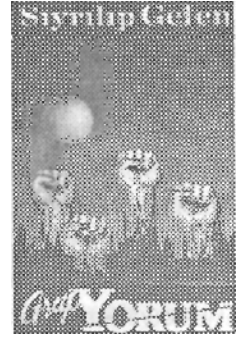
Grup Yorum'un zenginligi kolektivizmidir. Mücadelenin soluk alip verdigi her alan, mücadeleyi yüreginde duyan her insan, siirleri ve ezgileriyle bu kolektivizmin içerisindedir.

Grup Yorum, inatla ve cesaretle dogru bildigi yolda ilerlerken yasaklara, gözaltılara ve tutuklamalara karsin mücadelenin sesi solugu olurken, sarp ve dikenli yollarda tkezleyenler de olacaktır. Solugu yetmeyenler mücadelenin disina dsecek ama mücadelenin zenginligi yorulanlarin yerini dolduracaktır.

Yorum

Bir Kar Makinesi I

SIYRILIP GELEN

SAN TIYATROSU'NDAKI konserde, Selda Bagcan ile tanismistik. Demokrat bir sanatçi olarak gördüğümüz Selda'nin, Yorum'a yardımcı olacağını, birikimlerini aktaracağını düşünüyorduk. Selda da, iyi bir grup olduğumuzu söyleyerek agabeyinin stüdyosu Degisim'de dört saatlik deneme kaydi yapmamizi sagladi.

Yorumcular o zaman Selda'nin Metris Cezaevi'nde tutuklu kaldigi kısa süre içinde idarenin girisiyle itirafçilarin müzik çalışmalarına yardımcı olduğunu biliyordu.

Selda, Yorumcular'a sekiz kasetlik bir anlasma imzalatmak istediginde Yorumcular kendilerine ticari yaklasildigini, sirket içinde bir meta konumuna getirilmek istenildiklerini anliyorlar. Daha sonra Taç Plak gündeme geliyor. Tek kasetlik anlasma yapıyorlar Taç Plak'la. Giderlerini Taç Plak'in ödedigi doksan saatlik çalışma basliyor Stüdyo Reel'de.

"Cihangir'in ara sokaklarında dik bir kaldirimi çıkararak bodrum katında kayıt stüdyosu olan bir apartmanın önüne geldik. İlk kasetimiz Siyirilip Gelen'i kaydedecektik, günün teknolojisine uygun aygıtlarla donatılmış bu stüdyoda. Kayıt, tonmaister, dinlenme odaları ve bir de küçücük bahçesi var Stüdyo Reel'in. Kadiköy'den. Kizkulesi'ne ve Bogaz Köprüsü'ne kadar seyreditebiliyor bahçeden. Her şey oldukça güzel ve rahat olduğu halde son günlere kadar kaygılarımızdan kurtula-mıyoruz. Daha önceki deneme kaydından çok farklı ve ilk gerçek kayıt deneyimi olacak bu çalışma. Bu kez enstrümanları tek tek kaydedecegiz. Tonmaisteri tanımıyoruz. Eger stüdyoda tonmaisterle rahat ve sıcak bir ilişki kuramazsak, sorunlarla karsilasmak olası. Diken üstünde

çalışmak çok zor. Çünkü müzik üretimi konsantre olmayı, kendini rahat hissedebilmeyi zorunlu kılıyor. 21

Profesyonel olmadığımız için daha da endiseliydik. Günler günleri kovaladı. Parçalara ilişkin hazırladığımız programlar doğrultusunda önce ritm ve gitardan başlayarak tek tek ses kanallarını doldurmaya başladık. Kayda girdiğimizde altta ses olmadığı için, sanki varmış gibi düşünerek çalışıyorduk; bu da hareketleri, tezene vurusunu, nefesi, siddeti, sesi mekanikleştiriyordu.

Çıkacak kaset ilk gözagımızdı. İş bölümü gereği herkes farklı görevler üstlendiği halde diğerlerinin yaptığı işin de heyecanını duyuyordu.

Günde sekiz saat çalışıyorduk. Yemeklerimizi ortaklaşa hazırlıyorduk. Stüdyo çalışması sürerken adeta birbirimize kenetlenmiştik. Her notayla, her ezgiyle daha da yakınlaşıyor dük. Çeşitli sorunların olduğu dönemlerde bile stüdyo ortamı ilişkilerimizi sıcaklaştırmıştır hep. '86 sonlarında oluşan kadro ile çıkardığımız "Siyirilip Gelen"de, ortak anlayışla, ortak bir hedefe yönelmemistik. Efkân, Kemal, Metin, Aysegül, Erkan, Gülbahar, Taci ve Tuncay'ın kendi yaşamlarından ve duyarlılıklarından bir şeyler kattığı ve gruba malolan parçaların toplamıydı, 'Siyirilip Gelen'. Sadece 'Entel Karsılması'na istediğimiz içeriği kazandıramadık. 'Güleycan¹ ve 'Kusatma'yı Efkân cezaevi mücadelesinden tasiyip getirmisti. 'Munzur' Kürdistan'ın sesinin lirik ifadesiydi. 'Siyirilip Gelen¹ '80'lerin kültürsüzleştirme, örgütsüzleştirme politikalarına karşı dirençli bir ses; 'Büyü de Büyü' idamlar, baskılar ve açlığa protesto: 'Hüznün İsyan Olur*' mücadeleye, 'Beyaz Gelinlik' baskaldırıya. 'Güleycan' örgütlülüğe çağrının sesiydi. Umudunu yitirmiş insanlara umudu yeniden asılamanın sesiydi, 'Siyirilip Gelen' müzikal olarak çok güçlü bir çıkış değildi. Ancak farklı bir ekoldü ve devrimci-demokrat kesimlerin beğenisini kazanmisti.

Aralık '86'dan Haziran '87'ye kadar geçen yedi aylık sürede stüdyoya girmek için hazırlanmıştık. Grup Merhaba'dan arkadaşlar da yardımcı oluyordu. Gitarlar, bağlamalar, nefeslilerle birlikte solistler ve vokaller kaydedildikçe deneme kaydından daha başarılı bir çalışmanın ortaya çıktığını görüyorduk.

Düzenlemeleri önceden yapmış olmamıza karşın stüdyoda birçok

Bir Kar Makinesi I

22 değisiklik yaptık. Enstrümanları kendi duyarlılığımızla ölçe tartı, üst üste koyarak yaptığımız düzenlemeler düşündüğümüzden daha yoğun ve karmaşıktı.

İlk kasetimizin siyasal nedenle engellere takılmadan bir an önce çıkmasını istiyorduk. 'Beyaz Gelinlik*' adlı parçamızın sonundaki 'Kızıl Gelinlik' sözcüklerini, otosansür uygulayarak, tartışmalar sonucu 'Beyaz Gelinlik' olarak değistirdik.

Benzer kaygılar 'Berivan' kasetinde de yaşanacak. 'Venceremos'un son kitabı ile ölüm orucunu anlatan 'Dogacak Güneş Gibi'nin bazı dizelerini çıkaracak ya da değistirecektik."

GRUP YORUM MÜCADELE ALANLARINDA

Grup Yorum, devrimci gençliğin mücadelesi içinde yer alan Me-tin'ie depolitizasyon ortamına karşı üniversitelerde oluşan ilk kipir-danmaları, akademik talepleri ve YÖK'e karşı mücadeleyi yakından takip ediyordu. Efan, mücadele tarihinin en saygın sayfalarında yer alacak Tutuklu ve Hükümlü Aileleri Yardımlasma ve Dayanışma Derneği (TAYAD) içinde çalışıyor; hapisanede yatan oğullarını, kızlarını ve diğer devrimci tutsakları 12 Eylül zulmüne karşı savunan anaların, yeni ufuklara açılan mücadelesini de destekliyordu. Devrimci Gençlik ve TAYAD'da görevler alan üyeleriyle politikanın nabzi Grup Yorum'un içinde de atıyordu. Yorumcular'dan sadece Tuncay, beklenenin aksine uzlaşmacı ve yumuşak politikadan yanaydı. Yeniler ise daha içtendi, ciddiydi ve fedakardı. Politikanın dışında görünseler bile mücadeleciler bir organizasyonla içiçeydiler.

Demokratik Kitle Örgütleri'nin gecelerinde ve eylemlerinde sazları ve gitarlarıyla yer alan, yürüyüş kollarında, türkülerini ve sloganlarını haykırarak Yorum, devrimci-demokrat kitlenin, öğrenci gençliğin sevdiği bir grup haline geldi. Fakat Yorumcular'ın içinde devrimci ilkelerden uzak, bohem yaşam özentisi içinde insanlar da yok değildi. Kimi gelişen devrimci mücadele ile birlikte Yorumcu olmanın getirdiği veya getireceği tehlikeleri hesap ediyordu. Yorum bir yandan devrimci eylemliliğin içindeyken, bir yandan da kendi içindeki politik düzeyi sig arkadaşlarını eleştiriyor ve devrimci anlayışa çekmeye çalışıyordu.

Üniversite gençliğinin '80 sonrasında ilk militan kitlesel eylemi, 14 Nisan '87 yürüyüşüdür. Yorum'un da içinde bulunduğu, 1500-2000 kadar öğrenci trafiği keserek Laleli'den, Beyazıt'a doğru yürüyordu. YÖK'e ve polis baskısına karşı mücadele, caddelere tasmıştı. Meydanda barikatlar oluşturan polisler, öğrencileri bölerek bir kısmını çembere aldı. Otobüs duragının çevresinde başlayan saldırıda, yakalayabildiklerini gözaltına alıyorlardı. Otobüs duragi da yıkılmıştı. Öğrenciler yıllar sonra bile bu duragi 14 Nisan adıyla anıyorlar. Bir gün sonra polis saldırısını protesto etmek için, 300 kişinin katılımıyla oturma eylemi yapılır Beyazıt'ta. Ailelerin ve Demokratik Kitle Örgütleri'nin desteğini

Bir Kar Makinesi I

24 saglayan öğrenciler, marslar, türküler söylüyorlar. Grup Yorum'un da katıldığı bu eyleme polis saldırmıyor. Daha kasede bile alınmamış "Büyü". "Munzur" ve "Güleycan" gibi türkülerin oturma eylemine katılan öğrencilerce bir ağızdan söylenmesi sevindiriyor Yorum'u.

Devrimci çevreler, "Siyirilip Gelen"i beğeniyor. Yaşanan süreci yansıtma yetersiz bulsalar da kendilerini anlatan bir ses olarak niteliyorlar kasedi. Parçalar içerisinde, "Beyaz Gelinlik" ciddi ve haklı eleştirilere uğruyor.

Her seye ragmen. Yorumcular sunu çok iyi biliyorlar. "Taziye" oyununa yaptıkları müzikten sonra toplanıp ileriye dönük konser ve kaset hedeflerini koymasalardı, bugün Yorum diye bir grup olmayacaktı.

İlk kaset "Siyirilip Gelen" iki milyon kazandırıyor Yorum'a. Yarıdan fazlasıyla yeni enstrümanlar alıyorlar. Bir bölümünü de pay ediyorlar aralarında.

Ruhi Su'dan etkilenim kasetin kapagina da yansıyor. "Ruhi Su ve Li-vaneli'nin yorumundan..." diye başlayan bir cümle yer alıyor kapakta. "Bu, Livaneli'nin yaptığı çalışmaların tümünü onayladığımız anlamına gelmez. Livaneli'nin '80 sonrası ilerici duyarlılığını yitirdiğini düşünüyoruz. Bir dönem etkilendiği devrimci mücadeleyi ve onun ortaya koyduğu sonuçları 'kardes kavgası' ve 'terör ortamı' sözleriyle yıpratmaya çalışan Livaneli, farklı temalara yönelerek arabesk çevrelerin benimsediği ürünleri ve yüklendiği 'Baris ve Sanat Elçisi' sıfatıyla Sabah Gaze-tesi'nin övünç kaynağı haline gelmeyi basarmıştır ancak.

"Siyirilip Gelenin stüdyo çalışmaları bittiği günlerde, siyasi tutsakları kimliksizleştirmeye yönelik baskılar yoğunlaşıyor yeniden. Tek tip elbiseyle, tek tip robotlar yaratılmak isteniyor.

TAYAD'li aileler. Sağmalcılar Hapishanesi önünde, '87 Ağustos'unda oturma eylemi yapıyor. Sanatçılığın da ötesinde, her onurlu insanın göstermesi gereken tepkiyi gösteriyor Yorumcu Efan. Analarla birlikte gözaltına alınıyor. Yorum bu kez, özelde kendi arkadaşları Efan'ın, geneldeyse tüm siyasi tutsakların sesi solugu oluyor kamuoyunda. 10 Kasım'da Yorum, İstanbul Reklam Ajansı'nda müzikli bir basın toplantısıyla, meclise sunulmak üzere, protesto metnini sanatçıların, demokratik kitle örgütlerinin, üniversitelerinin, sendikaların imzasına açıyor.

Diger sanatçılara da ulasmaya çaliliyor Yorum. Fakat sadece Grup Merhaba katiliyor çağriya. Selda, çok genç oldukları için böyle davran-dıklarını, kendisinin de bu yollardan geçtiğini, sanatçının yerinin sahne olduğunu söylüyor... Livaneli olayı basından izleyeceğini, bilgisi olmadığını, eğer biğisi olursa bir şeyler yapabileceğini söylüyor.

Yorum, Dünya Sineması'ndan, Dostlar Tiyatrosu'ndan çıkanlara verdiği mini konserlerle devam ediyor imza kampanyasına.

Yavrusunu alıp kafeslediğiniz kus nasıl dönenip gelirse gerisin geri. Yorumcular da Efkan'ın, analarla birlikte gözaltına alındığı Sagmalcılar H apış a nesi'n in önüne gidiyor. Tuncay, Metin, Kemal ve Serdar var Yorum'da. Gülbahar ve Aysegül de Yorum'dalar ama gelmiyorlar o eyleme. Küçük bir konser veriyorlar orada. Tek tip elbiseyi, cezaevindeki baskıları protesto ediyorlar bir kez daha. Açlık grevine başladıklarını ve TAYAD'da sürdüreceklerini söyleyerek ayrılıyorlar.

Sanatçıların sokaga tasan ilk eylemlilikleri bunlar. Müdahale olmuyor Yorum'a. iki günlük açlık grevi Sultanahmet'te verilen mini bir konserle sonlamıyor. Sadece Grup Merhaba destekliyor bu eylemleri.

Yorum'un, kendine özgü bu ilginç eylemleri basında yer alıyor. Kamuoyunu duyarlı kiliyor belli ölçülerde. TAYAD'li analar bırakılıyor. Aç-

27 Aralık '87 Eminönü Migros Grevi Ziyareti

26 lik grevi zinciri basliyor.

Milletvekili Mehmet Ali Eren'in evinde tutuklu ailelerinin sürdürdüğü açlık grevine Yorumcular da katiliyor. Üç günlük açlık greviden sonra Yorum, grevdeki MICROS işçilerine, Eminönü MIGROS'ta destek konseri veriyor. Devrimci eylemlere katılan Yorumcular, sanatçının yerinin sadece sahne olmadığını biliyorlar. Yasamin, kavganın ve insanların içinde olmanın gerektiğini biliyorlar.

Gülbahar ve Aysegül, bu eylemde de yok. Yorum'la aralarında soğuk rüzgarlar esiyor. Bu, bir kopusun başlangıcı artık onlar için. Daha sonra grubun bir siyasi anlayışının parçasıymış gibi davrandığı, kapsayıcı olmadığı, TAYAD'ın pesine takıldığı gibi eleştiriler getiren Gülbahar ayrılıyor. Aysegül'ün ayrılması ise daha sessiz sedasız.

Yorum toplanan beş bin kadar imzayı, TBMM'ye ulaştırmak için Ankara'da demokratik kitle örgütleriyle, sanatçılarla, milletvekilleriyle görüşüyor.

Milletvekilleri Cüneyt Canver, Arif Sağ ve Rıza Yılmaz cezaevlerindeki baskıların Türkiye gündeminde olduğunu, Yorum'a yardımcı olacaklarını, ancak daha geniş bir milletvekili desteğinin gerektiğini belirtiyorlar.

Ozan Ahmet Telli ile Yazar ve Yayıncı Muzaffer İlhan Erdost, Yorum'a destek için Abdi İpekçi Parkı'ndaki mini konsere geleceklerini söylüyorlar. İHD Genel Başkanı Nevzat Helvacı ise Abdi İpekçi Parkı'nın açık bir alan olduğunu ve polisin tavrını kestirmediğini, duruma göre tavir belirleyeceklerini söylüyor; "Siz gidip biraz sopa yiyin bakalım" gibisinden.

Abdi İpekçi Parkı'ndaki konsere basın ilgi göstermiyor. "Kimse yok, bizde yokuz!" demiyor Yorum. "Yilginlik yok!" diyerek TBMM'ye götürüyor toplanan imzaları.

Efkan ve onunla beraber gözaltına alınan dört kişinin mahkemesine gidiyoruz. Hakim tek tip elbise giymedikleri ve üzerlerinde sadece sort olduğu için dışarı çıkarmak istiyorlar tutukluları. Aileler, yanlarında getirdikleri giysileri tutuklulara vermek istiyorlarsa da, askerler engelliyor. Tutuklular, hapishanedeki askerler tarafından dövülerek çıkarılıyor mahkeme salonundan.

Bir, iki ay içinde, direnislerin etkisiyle, tek tip elbisede somutlanan

hapisanelerdeki baskı azalmaya ve hapisanedeki, gerginlik yumusamaya basliyor. Bu kez de sevk zinciri gündeme geliyor. Baglamasi ve gitariyle eylemlere katilan Yorum, yeni müzik çalismalari için yogunlasamiyor o ara. Ancak Efan'in cezaevinden çikmasiyla periyodik müzik çalismalarına baslayabiliyorlar. Bu kez çalisma mekani Divrigi Kültür Derneği. Kisa bir dönem süren bu çalismalar, yönetim kurulunun bilgisi disinda ve dernekteki demokrat insanlarin çabalariyla gerçekleşiyor. Üç ay kadar kalıyorlar orada. Mayıs ayında ikinci kez OKM'ye geliyorlar. Eylemler sirasindaki kopuslar solist sorunu doguruyor. Tuncay'in

İki gün sürdü- Efan Şeşen'in arkadaşlarının Sultanahmet'te başlattığı açlık grevi iki gün sürdü. Açlık grevi dün Şeşen'in arkadaşları, yakınları ve tutuklu aileleri tarafından içilen sütlerle sona erdi.

Açlık grevine süt içerek son verdiler

Cezaevlerinde tek tip elbise uygulamasını protesto ettiği için tutuklanan Efan Şeşen'in arkadaşlarının 2 günlük açlık grevi bitti

3 Ocak '88 Sabah Gazetesi

Bir Kar Makinesi

- 28 Basın Yayın'dan arkadaşı İlkay, solist olarak katılıyor Yorum'a. Grup çalışmasına yeni yeni alışmaya başlayan Serdar da, klasik gitarci arkadaşı Ejder'i katıyor. Hep beraber "Berivan" kasedi için startı veriyorlar.

YENİ OKM

1985 yılında faaliyete geçen OKM, '89'a kadar ticari amaçlı bir sanat merkezi konumunda kaldı. Sinema ve tiyatro salonu olmanın ötesine geçemedi. Ancak, mücadelenin gelismesiyle birlikte hayatın tüm alanlarını kucaklayan, kültür ve sanatı da, mücadelenin bir parçası olarak gören bir örgütlülüğün anlayışıyla, sosyalist kültürü yaratıp, yasatmayı amaçlayarak kurumlasmaya başladı.

Daha önce, bir süre Deneysel Sahne Oyuncularıyla birlikte OKM'de çalışan, kültür merkezini daha çok bir çalışma mekanı olarak gören Yorum'u ikinci kez OKM'ye çeken, kültür merkezinin örgütlülük anlayışiydi. Ancak, kültür ve sanat alanını bir bütün olarak düşünme ve yönetime katılarak program oluşturma perspektifini, baslarda hayata geçiremeyen Yorum elemanları, tüm enerjilerini müzik çalışmalarına ayırıyorlardı. Yorum katıldıktan bir süre sonra tiyatro çalışmaları baslıyor kültür merkezinde. OKM oyuncularının (şimdiki Ankara Birlik Tiyatrosu bu oluşumdaydı) yürüttüğü çalışmalarda ve tiyatro kurslarında birçok insanla tanışan Yorum, tiyatro kurslarına katılarak sahne deneyimini artırmayı düşünüyordu.

OKM, hem sanatsal çalışmalarda hem de mücadele içinde yer alarak

"ACINI BAL

karsilasilan sorunlari asma çabasiyla kendini yenilerken devrimciligi iç- 29
sellestiremeyen ABT, OKM'den ayrilip bilinen çizgisine kaydi.

OKM'deki degisimi benimseyerek, devrimci ilkeleri savunan Yorum ise kültür merkezinin yükünü tasimaya yöneldi. OKM'nin en küçük gündelik isleri; gisecilik, çay ocakçiligi, yer göstericilik, temizlik gibi görevleri üstlenirken, bir yandan da kültür merkezinin ekonomik sorunlarini gögüslüyor ve alinan kararlara katiliyordu.

OKM'nin restorasyon çalismalarinda koltuklari söken, boyacilik yapan Yorumcular, çalisma odalarini da kendileri onardilar. Penceresiz, dar ve uzun bu odanin duvarlarindan CHE'nin ve devrim sehitlerinin posterleri, bir kösede TAVIR dergisi balyalanyla birkaç iskemle, müzik aletleri ve çingiraklarla, çanlar... günes almayan bu oda; kültür ve sanati halka ulastirmayi, halki da kültür ve sanatın içine katmayi amaçlayan sosyalist üretim sürecindeki ilk stüdyo. '86' dan günümüze, ses düzeni, müzik cihazlari, bilgisayar vb. teknik donanimiyla Yorum'un deneme kaydi yapabilecegi bir stüdyo haline geliyor bu oda.

Grup Yorum, OKM'de, adini 17 Nisan 1992 operasyonlarında katledilen oyuncusu Ayse Gülen'den alan, Ayse Gülen Halk Sahnesi; Fotograf ve Sinema Emekçileri(FOSEM), Özgürlük Türküsü ve Kültür ve Sanatta Tavir Dergisi emekçileriyle birlikte kolektivistizmi öne çikaran anlayisla mücadelenin sanatini yaratmaya çalisiyor. Yorum'un konserlerinde, kasetlerinde bu sanat gruplarinin önemli katkilari var. Yorum'da oyunlara, dia gösterilerine, video filmlere müzikler yapıyor.

BERİVAN

"SIYRILIP GELEN" kasetindeki kendiligindenciligi, Berivan'da asmayi hedefliyor Yorum. Kaseti yapmadan önce süreci tahlil ediyor. Genis kitleler suskunlugu asmis, hapishaneler direnisi disariya yansimis, 12 Eylül'ün yasak ve baskilarina tepkiye dönüşmüştü. Tepkiler yükseldikçe kitleler kendilerini mücadelenin içinde buluyordu. Bu kosullarda mücadele içinde ortaya çıkan degerleri islemek gerektiğini düşünüyor Yorum.

"Kasette yer alacak 'Asker Kaçaklari', 'Filistin Günlüğü' repertuarlarımıza girmis durumdaydi. 'Berivan', 'Soluk Soluga' ve 'Dirilis' parçalari ise, eylemler sürecinin üretimleriydi. O zamana degin kimsenin kasetine almadigi enternasyonal parçalardan 'Venceremos' ve 'Çav Bella'yi da kasete koyarak kitlelere yeniden kazandırmayi amaçladik. 'Haziran'da Ölmek Zor'u kasete almayı daha önceden düşünmüstük. Kürdistan'da yasanan dramı coskuya dönüştürmeyi amaçlayan 'Berivan'i taslak halinden gerçek düzenlemesine ulastirdik ama 'Dirilis'i sözlerinin yetersizligi nedeniyle istedigimiz noktaya getiremedik. 'Hosçakalin Dostlarım', prozodi hatalari ve düzenleme yetersizliginden basarili olamadi. 'Soluk Soluga'da devrimcileri isledik. Bu parçanın sözlerini, sairi Ahmet Telli'yle tartisarak biçimlendirmistik, ancak tam dört yıl sonra "izinsiz kullanildi" gerekçesiyle bize dava açacakti. 'Özgürlük Türküsü', TAYAD'li analarin direnisi anlatan ve onların sesini yansitan bir çalısması."

Sarki, türkü ve mars formlarının ayrı ayrı kullanildiği bir kaset Berivan.

Sanat müziginin makamsa! yapisi, halk müziginin yavas ve ezik

motifleri coskulu bir söylemi engelleyen unsurlar. Buna karsin. Berivan kasetinde Yorum; sarki, türkü ve mars formlarini dinamizmle bütünlestiriyor. 31

Kürt halkinin çileli yasaminin izlerini tasiyan "daye, daye" seslenisleri yerel zenginlikleri evrensele tasiyor.

Müzigin disindaki seslerden yararlanarak türkülerini daha da zenginlestiren Yorum, "Siyrilip Gelen" kasetinde yer alan "Munzur" türküsünde bir yörük kervaninin yürüyüsünü çan seslerini kullanarak tanımladi. "Mapushane Çesmesi"ni volta atan ayak sesleri ve islikla besledi. "Berivan"daki helikopter sesleri katliamlari yansitiyordu.

'88 Mayıs'ında, bir deneme kaydi yapan Yorum, bu kaseti demokratik kitle örgütlerine ve hapishanelere gönderiyor. Elestiri bekliyor oradaki insanlardan. Bir anlamda düşünceleriyle onlar da katiliyor kaset çalışmasına. Böylece Yorum, kollektif çalışma anlayisini en genis biçimiyle hayata geçirmeye çalışiyor. Deneme kasetine gelen elestirilerde "Çav Bella"nm solisti Ilkay'in yorumu zayıf bulunuyor ve bu mars Efkân'in yorumuyla giriyor kasete.

"Temmuz 88'de. bir aylık çalışmayla çıkıyor 'Berivan' kaseti. 'Haziran'da Ölmek Zor*' kendi bestemiz olmamasına karsin güçlü ezgisi ve düzenlemesiyle beğeni toplayan parçalarımızdan. kinci kasetimiz 'Berivan', 'Siyrilip Gelen'le kıyaslanıyor daha çok. 'Siyrilip Gelen'i beğenen ve nostaljik duygularla kasette kendini bulan mücadelenin uzağındaki dinleyiciler, 'Berivan'i, radikal bularak biraz soguk bakıyor. Bu kesim 'Siyrilip Gelen'in daha gerisinde kaldığını düşünüyor olsa da 'Berivan*', cosku ve dinamizmiyle, dinleyenleri etkileyen, mücadeleye çağıran, mücadele içindeki insanların türkülerimizde kendilerini bulduklari bir kaset."

Berivan kasetinden önce baslayan tartismalar, kaset boyunca da sürüp gidiyor. Grubun ortak duygu ve düşünce birliğini yakalamaya çalıştığı bir süreç bu. Tuncay, '80 sonrası hapishane ve tutsaklık kosullarini yaşamis olmasına karsin, disinda kalıyor bunun. Popülizm, devrimci ahlak ve diger eksiklikler tartisiliyor uzun uzadiya.

"Berivan" kaseti sonrasında Halepçe Katliami yamıyor. SHP'nin düzenlediği bir gecede sahneye çıkan Yorum, bes bin

Bir Kar Makinesi I

32 Kürt'ün katledilmesini protesto ediyor ve Kürt halkıyla dayanismak için Kürtçe bir parça söylüyor. Kürtçe sözlü müziğe o güne değin tedirgin yaklaşıyor diğer sanatçılar. Bunu, İstanbul'da ilk kez gerçekleştiren Yorum, öncelikle geceyi düzenleyenlerin engellemeleriyle karşılaşılıyor. Ardından da, soruşturmalar, mahkemeler... Bu dava aynı zamanda '80 sonrası Kürtçe söylediği için bir sanatçı ya da gruba açılan ilk dava.

Savcı, Kürt olup olmadıklarını soruyor Yorumculara. Metin, Tunceli doğumlu. O tutuklanıyor. İtiraz dilekçesi kabul edilmiyor ve bir ay tutuklu kalıyor Sıgmalılar Hapishanesi'nde.

Baskı gören, zulme uğrayan bir halkın üzerindeki baskıları protesto etme hakları olduğunu içeren bir savunmayı, mahkemeye veriyor Yorum.

Aynı savunmayı sözlü olarak Metin'in okuduğu mahkemeye Edip Akbayram, Bilgesu Erenus, Ferhat Tunç ve bazı SHP'lilerle Yorum dinleyenleri geliyor. Geniş bir kamuoyu desteği var Yorum'un yanında. Kürtçe'yi mahkum edemiyor mahkeme. İlk duruşmada Metin serbest bırakılırken, diğer Yorumcular hakkında da beraat kararı veriliyor.

Baskı ve engellemelerin sonu değil Yorum için. Ankara konserinin organizasyonu için bir gün öncesinden giden Efkân ve Tuncay, kaldıkları eve yapılan baskıda. Çözüm Dergisi Ankara Temsilcisi'yle birlikte gözaltına alınıyor. Çözüm Temsilcisi, uzun bir süre gözaltında kalırken, ertesi gün bırakılan Efkân'la Tuncay konsere son anda yetisebiliyor.

Metin hapishanedeyken onun tutuklanmasını kamuoyuna duyurmayı amaçlayan Yorum, OKM'de iki konser veriyor. Metin'in hapishaneden çıkmasıyla da, Anadolu konserlerine başlıyorlar. Adana'da, Erciyes Sineması'nda ilginin yoğun olduğu bir konserte, ilk kez sesleniyor Adanalı izleyiciye. Ertesi gün, Mersin'de, iki konseri daha var Yorum'un. Konserin yasaklandığını öğreniyorlar. Bu keyfi yasaklamaya rağmen gidiyorlar Mersin'e. İçişleri Bakanlığı'nın genelgesine göre, yasaklanan konserin en az 24 saat önceden ilgililere yazılı olarak bildirim gerekiyor. Yorum'a ise böyle bir bildirim yok. İsrarlı çabalarla, Vali ile görüşen Yorum, iki konsere birini kurtarıyor.

Yorum'un bir konserini kurtarmasını sindiremeyen emniyet güçlerinin, konser boyunca rahatsızlık verme çabalarına rağmen, coşkuyla sonlanıyor konser. Mersin konserini, Diyarbakır konseri izliyor.

Cumhuriyet

KAMUOYUNA

10 EYLÜL 1988 GÜNÜ SHP BEYOĞLU İLÇE ÖRGÜTÜNÜN DÜZENLEDİĞİ GECEDE İRAKTAKİ KÜRT HALKINA YÖNELİK KATLIAMI TÜRKÜLERİYLE PROTİSTO EDEN GRÜP YORUM, BU NEDENLE YARGILANMAKTADIR. GRÜP ELEMANLARINDAN "Metin Kahraman" HALEN TUTUKLUDUR.

YAŞADIĞI SÜRECİN SORUMLULUĞU VE DUYARLILIĞIYLA HAREKET EDEN SANATÇILAR ÜZERİNDEKİ BASKILAR GÜN GEÇTİKÇE ARTMAKTADIR. SANATÇILAR VE YARATTIKLARI TÜM DEĞERLER ÜZERİNDEKİ HER TÜRLÜ SANSÜR, YARGILAMA VE BASKILARI PROTİSTO EDİYORUZ.

Tarik AKAN, Edip AKBAYRAM, Demirtay CEYHUN, Aziz ÇALIŞLAR, Müzaffer İlhan ERDOST (İHD Ank. Şb.Bşk.), Ali Ekber EREN, Bilgesu ERENUS, Müjdat GEZEN, Sadık GÜRBÜZ, Yusuf KEMAL, Şükran KETENÇİ, Hasan KIYAFET, Pınar KÜR, Zühre LİVANELLİ, Grup MERHABA, Hüsnü OKÇUOĞLU (SHP milletvekili), Ömer ÖZGEÇ, Arif SAĞ, (SHP milletvekili), Emül Galip SANDALCI (İHD İst. Şb.Bşk.), Feriha SAVAŞ, Ali SİRMEN, Hale SOYGAZİ, Sdıka SU, Ferhan SENSOY, Ali TAYGUN, Ahmet TELLİ, Deniz TÜRKALİ, Yılmaz ZAFER, Amatör Tiyatro ÇEVRESİ.

Münir AYDIN (SHP Beyoğlu İlçe Bşk.), Sevil ERDOĞAN (TAYAD Gn. Sk.), FİİZ TARAKÇI (DEMKAD Gn. Bşk.), Suavi ÜRKMEZER (Yeni Çözüm Yay. Dan.),

Fuat ALAN (Belediye-İş Gn. Sek.), Halil ALTUNAY (Laspetkim-İş Gn. Sek.), Hamit AYDEMİR (Yol-İş 3 No'lu Gn. Sek.), Erdal DEMİRKAN (Deri-İş Beyoğlu Şb. Bşk.), Yılmaz DÜZEN Banks Gn. Sek.), Aynur KARAASLAN (Tez Koop-İş 3 No'lu Şb. Bşk.), Yener KAYA (Deri-İş Gen. Bşk.), Mehmet KJEİÇARSLAN (Deri-İş Beyoğlu Şb. Sek.), İbrahim KIZILTAN (Deri-İş Gn. Mali Sek.), Ali Haydar KOÇINTAR (Basın-İş İst. Şb. 2. Bşk.), Hakan MEDET (Demokratik Tekstil-İş Gn. Sek.), Munzar PEKGÜLEÇ (Deri-İş Gn. Bşk. Yard.), Nurettin SARİPOLAT (Tez Koop-İş 1 No'lu Şb. Bşk.), Mustafa TAŞCI (Belde-İş Gn. Bşk.), Sabri TOPÇU (Tümtis Gn.İşk. Sek.), Cemal TÜNEL (Selülöz-İş İst. Şb. Bşk.), Nevzat YAZGAN (Deri-İş Gn. Sek.).

Not: İsimler alfabetik sıraya göre dir.

GRUP YORUM

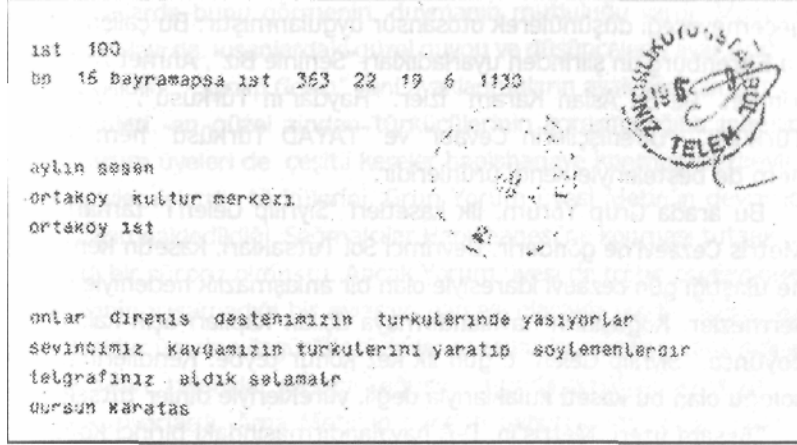
CEZAEVLERİNDE YÜKSELEN DİRENİS VE GRUP YORUM

1968-1970 yılları, ülkemizin bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinde önemli bir dönemdir. Silahlı mücadelenin başlamasını, kırk yılı aşkın revizyonist gelenekten bir kopuş olarak tanımlamak yanlış olmaz. Türkiye devriminin yolunu aydınlatan devrimci düşüncenin hayata geçtiği bu süreç, mücadeleye gelenekler ve moral değerler de armağan etmiştir. Bu dönemin ve yetmişli yıllarda ağır bedeller ödenerek yürütülen anti-faşist mücadelenin, sanatsal üretime yansımaması düşünülemezdi. Bütün enerjisini, politik mücadeleyi örgütlemeye yöneltmiş, devrimci hareketin; devrimcilerin ve halkın duyguları, düşünceleri, acıları, sevinçleri, umutları, çoğunlukla baskıları tarafından, küçük burjuva sanatçılar tarafından dile getirilmiştir. Mücadelenin dışında oldukları için, onu duyumsayıp içselleştiremeyen küçük burjuva sanatçılar, farklı duyarlılıkları yansıttılar hep eserlerinde.

1980 yılına gelindiğinde ise sekiz sayı yayımlanan ve devrimcilerin kültür ve sanat alanına müdahalesinin ifadesi olan "Kültür ve Sanat Yasamında TAVİR" dergisinin yayını, müzik ve özellikle sinema alanında öne çıkan çalışmaların müdahalesiyle kesilir. Cuntanın karanlığının egemen olduğu dönemde, tutsaklık koşullarında uzunca bir süre siyasi kimlik mücadelesi verilerek direnis sanatlaştırılabilir ancak. Hapishanelerde, insanlık onuruna yönelik uygulamalara ve tek tip elbiseye karşı yürütülen direnis ölüm orucuna dönüşürken, "solcu" tutsaklar arasında başlayan sanatsal faaliyetler bir kaçış olarak değerlendirilmelidir.

1987 baharı, yeni bir dönemin başlangıcıdır. '87 baharı, ölümlerle taçlanan direnisin, kazanımlar elde ettiği bir dönemdir. Devrimci Sol Tutsakları, devrimci mücadeleyi en iyi biçimde yine devrimcilerin anlatabileceği düşüncesiyle, o güne değin uzak durdukları sanatsal çalışmalara yöneldiler. Bu günler, aynı zamanda yüzlerce sayfayı bulan "Savun-ma"nın hazırlandığı günlerdir.

Hapishanelerdeki devrimciler, başka sanat dalları gibi müziğe de yönelirler. Müzik birikimlerinin olmamasına ve sınırlı olanaklara rağmen, duyarlılıklarına, çalışkanlıklarıyla, hem öğrenip, hem de üretebileceğine inanarak; akordeon çalabilen, bağlama çalabilen, sesini kullanabilen

birkaç tutsak bir müzik grubu oluşturur, urup Yorum un adını ve niteliğini duymuslardır. Aynı koşullarda, birlikte yaşadıkları, aynı havalandırma çukurunda birlikte volta attıkları; demir kapılar, taş duvarlar, parmaklıklar, tel örgüler arkasında, özgürlük özlemi, mücadele heyecanı; aynı ağızdan ve aynı soluktan türküler söyledikleri Efkân'ın Yorum'da oluşu, daha bir istekli ve cesaretli kılar onları. Su bidonlarından, sebze sepetlerinin ayaklarından ve röntgen filmlerinden ürettikleri müzik aletleriyle üniversite amfilerinde, gecekondu sokaklarında duyulmaya başlayan Yorum'un sesine güç katmayı amaçlarlar.

Grup Yorum üyeleri, kamuoyunda "Devrimci Sol Ana Davası" diye anılan Metris Bastabıya Salonu'ndaki duruşmaları izlemeye başlayınca, duruşma aralarında, tutsaklarla sanatçılar tanışma, ülkenin ve dünyanın sorunlarıyla müzik üzerine konuşma olanakları bulurlar. Yorum, hepishane görüşlerine gider. Mektuplar yazılır karşılıklı, devrimci hareketin tutsak önder kadrolarıyla, Grup Yorum arasında kurulan dolaysız iletişimle, dünya devrimleri tarihinde ilginç ve orijinal bir sayfa açacak ilişki çeşitli sorunlara karşı gelir.

Devrimcilerin, özgün marsları olmalı gerçeğinden yola çıkan tutsaklar "Eskişehir Marsı'na uyarlanmış sözlerin yerine yeniden yazdıkları sözlerle "Dev-Genç" marsını bestelerler. Bu mars, 1997 yılında yayınlanan "Marslarımız"da yeracaktır. Burada da, yine denetimden

36 geçemeyecegi düşünülerek otosansür uygulanmıştır. Bu çalışmayı, İl-ya Ehrenburg'un siirinden uyarladıkları "Seninle Biz", Ahmet Arifin siirinden "De Be Aslan Karam" izler. "Haydar'ın Türküsü", "Apo'nun Türküsü", "Direnişçilerin Cevabi" ve "TAYAD Türküsü" hem sözleri hem de besteleriyle kendi ürünleridir.

Bu arada Grup Yorum, ilk kasetleri "Siyrilip Gelen'i" tamamlayıp Metris Cezaevi'ne gönderir. Devrimci Sol Tutsakları, kasetin kendilerine ulaştığı gün cezaevi idaresiyle olan bir anlaşmazlık nedeniyle sayım vermezler. Kogusların havalandırmaya açılan kapıları açık kalır, gün boyunca. "Siyrilip Gelen" o gün ilk kez konur teybe. Kendilerinin sesi solugu olan bu kaseti kulaklarıyla değil, yürekleriyle dinler tutsaklar.

"Aksam üzeri, Metris'in, D-E havalandırmasındaki birinci kogusun penceresine küçük hoparlörler yerleştirdik. Havalandırmada volta atan seksen kişinin yürekleri, wolkmanden havalandırmaya yayılan müzikle çarpıyor. Kulaklarımız birer radyo alicisi; "Siyrilip Gelen"de, "Güleycan"da, "Büyü"de, "Beyaz Gelinlik"te...Firtinalar esiyordu tüm hücrelerimizde.

Metris Cezaevi'nde yatıp da, gecenin karanlığı havalandırmaya çöktüğünde, Efan'ın islikli 'Portofino' sunu dinlemeyen yoktur. Zindan karanlığını delen islik namelerinin ardından, alkislarla yankılanırdı Metris. Elestiri ve beğeniler daha sonraya bırakılmış o isligi bekliyoruz seksenimiz birden. Zindana karşı direnişin, karanlığa kafa tutusun, yasama sevincinin özgürlüğün simgesi isligi, iste! iste o islik!.. Yine yine dinliyoruz. Hem de, Efan'ı pencereye çağırmadan."

Yıllar süren tutsaklığın en acımasız baskıların, asgari insani yaşam koşullarından yoksun olmanın, inançların bir nebze olsun zayıflatmadığı bu insanlar, bir özlemlerinin daha gerçekleştiğini görmenin, dinlemenin sevinci içindeydiler:

"Bizim içsel dünyamızı, hiçbir oportünist kaçamaga ve egrilige yer vermeksizin, düzenin dayattığı statülere aldirmeden, ekmekten aska, direnisten ve tutsaklıktan özgürlüğe, ayrılık ve özlemden mutluluga doğru geniş bir dünyada, duygu ve düşünceler müziğin estetik nagmeleriyle çinliyor, firtinali yürekleri daha da güçlendirecek olan dinginliklere çekiyordu. Hem de cuntanın irade savasını kaybettiği Metris zindanında..."

Tutsaklarda bunu görmenin, duymanın mutluluğu vardı. Müzikte 37 haz alma olayı da, insanlardaki güzel duygu ve düşüncelerin ayaklanması değil midir? "Siyiriliş Gelen" yeni ayaklanmaların ayak sesi olmuştur.

Türküleri, en güzel zindan türkücülerinin yorumladığına inanılır. Grup Yorum üyeleri de çeşitli kereler hapishaneye konmuş, cezaevlerinde söylemişlerdir türkülerini. Grup Yorum üyesi Metin'in devrimci tutsakların nakledildiği Sağmalcılar Hapishanesi'ne konması tutsaklar için tatlı bir sürpriz olmuştur. Ancak Yorum üyesi de hiçbir profesyonel müzisyenin yaşamadığı bir eylemin parçası olacaktı orada. Metin yoğun istekler üzerine özgürlük türkülerini ardarda zindanın karanlığına gönderirken, tutsaklar da aynı kogosun altında tırnaklarıyla özgürlük tüneli kazıyorlardı. Ama Metin'in bundan haberi yoktu. Grup Yorum tutsakların yeraltındaki çamurun içinde özgürlüğe kovan yüreklerini en güçlü gıdayla beslediğinin farkında olmadan, müziğiyle eylemin içindeydi. O an söylenmiş olsaydı belki de Metin'in elindeki saz çiçekler açardı. Tutsaklık koşullarının kendine Özgü eylem disiplini, bu sürprizi açıklamaya izin vermiyordu. Ancak Grup Yorum elemanı, su gerçeğın farkındaydı: Bu zindanda bir özgürlük tüneli kazılıyor olsun ya da olmasın, özgürlük askinin boy attığı fidanlığa su veriyor, yüreklerin karanlığı delme azmini daha da güçlendiriyordu söylediği türküler.

"Siyiriliş Gelen"i dinleyip beğenen, eleştirilerini ve övgülerini çeşitli biçimlerde ifade eden tutsaklar, müzik çalışmalarına da hız verirler. Bestelerini, akordeon, bağlama ve su bidonunu koltuk davulu olarak kullanarak kasede kaydedip Yorum'a gönderirler. Tutsaklar, olanaksızlıklar içinde yaptıkları bestelerin devrimci duyarlılığı yansıtmakla birlikte, müzikalitesinin düşük olduğunu da biliyorlar. Fakat Yorum'un bu bestelerden yararlanabileceğini düşünüyorlar daha çok.

Yorum elemanlarından Metin, Kemal, Ejder, Serdar ve Efkan cezaevinden gelen bu kaseti birlikte dinliyor ve hiçbir türküyü beğenmiyor, eleştirmekten de çekiniyorlar. Birbirlerine bakıyorlar kim ne düşünüyor, ne söyleyecek diye.

Durusma salonunda Yorumcularla konuşan ve bestelerinin beğenilmediğini öğrenen tutsaklar, altı ay kadar yazılı ve doyurucu eleştiri bekliyorlar.

Bir Kar Makinesi

38 Yorum'un kendilerine olumsuz yaklasimi, çalismalarini noktalamiyor tutsaklarin. Bestelerin, Yorumcular tarafından ciddiye alinip begenilmedigini düşünüyorlar sadece.

Devrimci bir grup olarak gördükleri Yorum'a olumsuz yaklasimina karsin "manifesto" niteligi tasiyan "kolektif" imzali bir mektup göndererek, kendi çalismalarini da yürütüyorlar. Bu mektuptan sonra, Yorum'la tutsaklarin diyaloglari, mahkeme salonlarında araliklarla da olsa sürüyor.

Yorumcular'in, Mersin tutuklanmasinin ardindan, disarida kalan ve "Cemo" kasetinin çalismalarini yürüten Ejder ve Efan, kasetin deneme kayitlarini gönderiyor Sagmalcilar Hapishanesi'ne. Tutsak müzik grubu, Yorum'un çalismalarinin henüz bir kaset olusturacak düzeyde olmadigini görerek hiz katiyor kendi çalismalarina.

Mehmet Akif Dalcımn öldürüldüğü, devrimci mücadelenin ivme kazandigi, '89 1 Mayıs'i, gözalti ve tutuklamalari da getiriyor. Tutsaklik kosullarinda, disaridaki mücadelenin uzaginda yasayan devrimciler, yeni tutuklanan insanlar sayesinde, disaridaki mücadelenin havasini, daha yakindan soluyorlar. Bu soluk, tutsak müzik grubunun bestelerine de yansiyor. "Mehmet", "Çagri", "Düsenlere", "Seni Seviyorum", "Bir Ogul Büyütmelisin", "16 Mart", "Koçaklama", "Ferhat" ve "Gün Ola" parçalarının taslak çalismalarini çekiyorlar bir kasete.

Efan ve Ejder, yeni üretilen parçalari dinlediklerinde, tutsak müzik grubunun nitelik siçramasi yaptigini söylüyor. Cezaevinde üretilen parçalar yeniden düzenlenerek, Yorum'un kasetlerine giriyor. Yorum cezaevi üretimlerini de kolektivizmin bir parçasi olarak nitelediginden "Grup Yorum" imzasini atiyor tüm bestelere. Bu besteler "Cemo", "Gel Ki Safaklar Tutussun", "Yürek Çağrısı" ve "Cesaret" kasetlerinde yer alıyor.

Sevgili Grup Yorum,

Bazi seyler belki tekrar olacak ama size düşüncelerimizi, eleştirilerimizi, önerilerimizi, dilimiz döndüğünce anlatmaya çalışacağız. Yalnız, biraz daldan dala olabilir, kusura bakmayın.

Baslamadan önce belirtelim. Biz, sizleri, bizim bir parçamız olarak 39 görüyoruz. Bu anlamda da, düşüncelerimizi, eleştirilerimizi; açıkça, çekinmeden, yanlış anlamayacağınızı bilmenin verdiği rahatlıkla yapıyoruz. Diplomatik bir dille, resmi bir şekilde konuşmak bize doğru gelmiyor. Ayrıca bu rahatlık için de, size "söyle olmalı, böyle olmalı" derken, müzik konusunda teorik ve teknik açıdan fazla bilgimiz olmadığını, di-sardaki havayı, sosyal yaşamın içinde olan sizlerden daha iyi bilemeyeceğimizi, biraz zor beğenen insanlar olduğumuzu da sürekli vurguladık, söyledik. Yani diyalogumuza, bu çerçevede bakmalısınız. 'Böyle bakmıyorsunuz' diye düşündüğümüz için değil de, hatırlatma anlamında söylüyoruz.

Konuşmaya bizim yolladığımız parçalara ilişkin mektubunuzu ele alarak başlayabiliriz.

Biz, kasetle birlikte gönderdiğimiz yazıda ürünlerimizin birer hammadde olarak değerlendirilmesi gerektiğini önemle vurgulamıştık. Çünkü, bizim ne olanaklarımız, ne de müzik bilgimizin bütünsel bir ürün ortaya çıkaracak düzeyde olmadığını söylemiştik. "Bunlar bazı duyarlılıkların yakalanıp değerlendirilmeye çalışılmasının, bilinçli bir yönelişin ürünü olmayan doğaçlamalardır" demiştik. Siz, bunlara bakın; ise yaramaz olanlarını ayıklayıp, "Bunda bir şeyler var" dediklerinizi ise hammadde olarak alıp işleyin, ekleyin, çıkarın, değerlendirin diye yollamıştık. Hatta sözünü ettiğiniz bazı "sözün sese uyması (pro-zodi)" konusundaki hataları gördüğümüz halde "nasıl olsa onlar yeniden ele alıp inceleyecek" düşüncesiyle, düzeltmeden gönderdik. Biz, "Kaseti dinlerler, ezgiyi çıkarırlar, kendi orkestralarında (en azından gitar ve bağlamayla) çalarlar, ondan sonra karar verirler." diye düşünmüştük. Ama sizin kasete yaklaşımınız çok farklı oldu. Sanki biz, teorik ve teknik anlamda bilgili, birikimli insanlardınız, sanki bizim elimizde bir orkestra varmış ve sanki de vrimci müzik konusunda ciddi iddialara sahip insanlardınız ve bu kaset bu niteliklerin ürünüydü gibi değerlendirme yapıyorsunuz. Bizi yanlış anlamamız tam da bu noktada.

Hayır, böyle bir durum yok. O zaman da söylemiştik. Örneğin, bizde nota okumasını doğru dürüst bilen kimse yok. Saz ve akordeon dışında (onlarda ortalama düzeyde) herhangi bir müzik aletini doğru dürüst çalan bile yok. Fark etmiyorsunuz, kasette "takatuka" çalıyor duran ritim aletimiz de su bidonundan başka bir şey değil. Diyorsunuz ki.

40 akordeon her şeyi bozmuş. Olabilir, doğrudur. Bizde, akordeonun her yerde kullanılmayacağını biliyoruz. Ama onlar akordeonu çıkarıp yerine ne gerekiyorsa onu koyar, çalarlar diye hareket ettik. "Akordeon tek düzelik vermiş, duyarlılığı olumsuz yönlendirmiş" diyorsunuz. Evet, biz de şimdi düşünüyoruz, akordeonu öyle kullanmasak daha iyi olabilirdi. Buna katılıyoruz. "Sanat müziği motifleri ağır basıyor" diyorsunuz. Bunu biz de farketmiş, zaman zaman rahatsızlığını duymuştuk. "Kürdi ve buselik makamını kullanmayın" diye bizi uyarıyorsunuz. Ama biz bu makamları bilmiyoruz ki. Nereye gitmişse, bilinçli gitmemiş. Yalnız bu makamların marslarda da olduğunu söylüyorsunuz. Bu bize biraz ters geldi. Olmaması gerekir diyoruz. Ama dediğimiz gibi makamları bilmediğimiz için, haklı olabileceğinizi de gözardı etmiyoruz. Sonra biz, marslar için önerdiğiniz "...majör dizileri" de bilmiyoruz, maalesef. Şimdi, "iyi siz neyi biliyorsunuz, bu kadar şeyi nasıl çıkardınız?" diyeceksiniz, iste mesele tam da bu noktada. Size gönderdiğimiz parçalar düşündüğünüz gibi çok bilinçli ve bilimsel bir çabanın ürünü değildir. Olumlu bulduğunuz "Dev-Genç Marsı" ve "Direnişçilerin Cevabı" da bu anlamda, önceden düşünüp tartışılmış, bu sözlerle söyle müzik yapalım hesabıyla ortaya çıkarılmış şeyler değildir. Ortaya iki ezgi çıkmıştı. Baktık, mars havası var. Bize uygun gelen sözlerle mars yapmaya başladık. Söyledikçe hosumuza gitti, ise yarayabilir diye düşünüp size yolladık. "Seninle Biz" ve "De Be Aslan Karam" da öyle. Hosa gitmiş bir siirin yarattığı duyarlılıkla ortaya doğaçlamadan çıkmış ezgiler. Biz bunlara kendi bilgimiz ve yeteneğimiz Ölçüsünde şekil vermeye çalıştık. Bilgi ve yeteneğimiz sınırlı olduğu için de bunların birer hammadde olabileceğine karar verip size yolladık.

"Seninle Biz"ın nakaratına ilişkin eleştirilerinize katılıyoruz. Gerçekten oradaki ezgi "Madem ki biz partizanız" dizesini anlatmıyor. "De Be Aslan Karam" gibi parçaları halk müziği motifleriyle yazmak gerektir, diyorsunuz. Biz de öyle yaptığımızı sanıyorduk. Bu parça, halk müziği motiflerinin uyarlanmış şeklidir. Hala da öyle sanıyoruz. Oyun havası ritmi var gibi geliyor bize. Bu parçanın değerlendirilebileceğini düşünüyoruz. Genel olarak, öz-biçim çelişkisi olduğundan söz ediyorsunuz. Bu tesbi'tin biraz abartılı olduğunu düşünüyoruz. Duyarlılığımızın değişik ya da ilginç olduğu tartışılabilir. Belki kabul edilebilir ama genel olarak öz-biçim arasında çelişki olduğunu kabul

etmiyoruz. "Seninle Biz "deki nostaljik bir hüznü biraz fazla bulunabilir. "Mapusta Yatacak Olana Ögütler" de zorlama bir beste olarak kabul edilebilir. Ama hangi sözlerin hangi müzikle anlatılabileceğini doğru tesbit edebileceğimizi sanıyoruz. Kısaca mektubunuza ilişkin söyleyeceklerimiz bunlar.

"Perspektif anlamında bu kadar doğru düşündüğünüz halde, böyle bir müzik ortaya çıkarmanıza sasırdık!" demenize gelince... Özellikle sanatta doğru düşünmekle, doğru yapmak arasında fark olsa gerek. Yoksa elestirmenler ilgili olduğu sanat alanının en iyi sanatçısı olurdu. Gözardı ettiğiniz "yetenek" gibi önemli bir olgu var ortada. Kemal, " Yetenek çalışmayla gelir" diyor. Dedigi doğru olabilir ama çok düzenli, sistemli çalışmak gerekir. Mapusta yaşam ise sanıldığı gibi buna pek uygun değil. Cezaevlerinde yaşananları (açlık grevleri, sevkler, özgürlük eylemleri, vb.) düşünürseniz, bize hak verirsiniz. Ayrıca bizim toplu savunma hazırlığı, yaklaşık bir yıldır, bu tür işlere zaman ayırmamızı engelledi. Yani, ne gitar öğrenebileceğimizi, ne de sizin istediğiniz gibi düzenli, bilimsel bir öğrenme faaliyetinin içine girebileceğimizi kısa vadede sanmıyoruz. Biz, yine sizin eleştirilerinizin de ışığında bazı ezgiler yakalarsak, uygun sözlerle birleştirip size hammadde olarak yollayacağız. Daha çok da söz yazma açısından ve şiir düzenleme açısından size yardımcı olmaya çalışacağız. Düşüncelerimizi, eleştirilerimizi ve önerilerimizi de fırsat buldukça iletmeye çalışacağız.

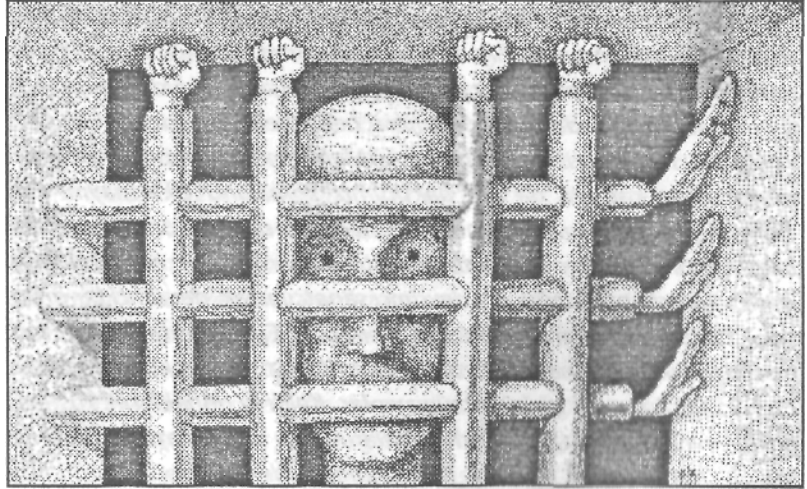
Yeni Çözüm'deki, "Sanat, Sınıf, Siyaset" yazısını sizinle tartışmayı düşünüyorduk. Ama mahkemede "katiliyoruz" dediğiniz için tartışmaya gerek kalmıyor. Yalnız yazının çerçevesiyle ilgili olduğunu sandığımız bazı konularda düşüncelerimizi belirtmek istiyoruz.

Önce, TRT konusuna değinelim. Mahkemedeki konuşmamızdan olaya fazla kati ya da sol baktığımız sonucunu çıkarmayın. Biz, TRT'nin bizim açımızdan önemli olmadığını düşünüyoruz. Elbette ki bazı konularda ilkesizleşmemek koşuluyla pragmatik davranılabilir. Ama oligarsi aptal değil. Biz devrimci sanatçılarsak, devrimci bir grup-sak, TRT'yi bize kullandırmaz. Bizi tanır, bilir. Eger kazara bilmez, fark etmezse bile, o olanı asla bizim istediğimiz şekilde kullandırmaz. En fazla sıradan bir türkümüzü yayınlar. Kaldı ki dönemlerin, rüstlerini burjuvaziye ispatlayanların parçalarını bile özenle ayıklıyorlar. Ne Timur Selçuk'un, ne de Yeni Türk'ün, ne de Ezginin Günlüğü'nün

Bir Kar Makinesi

42 tek bir anlamlı parçası yayımlanmadı. Ayrıca, su gerçek de kamuoyunda açıkça biliniyor artık. TRTye çıkmanın kuralı döknekliktir. Burjuvaziyle uzlaşmaktır. Şimdi bu koşullarda ekranda görünmek ne getirir Yorum 'a? Bu anlamda TRT'ye kasetleri göndermek pek doğru olmayan boş çabalar gibi geliyor bize. Bizim mesruiyetimiz oralardan geçmez. Biz devrimci mücadelenin bir parçasıyız, bu mücadelenin sanat alanındaki sesiyiz. Mesruiyetimiz bu mücadelenin haklılığından geliyor. Ayrıca bizim bir siyasi çizgiye angaje olmuş gibi görünmeme ya da çizgiler üstü görünme gibi kaygılarımız olmamalı. Tam tersine doğru dünya görüşünün, doğru de vrimci çizginin sesi olduğumuzu açıkça soy leye b ilmeliyiz. Bunları, siz böyle düşünmüyorsunuz diye söylemiyoruz.

Biz, daha çok sizin bulduğunuz alanda bu tür görüşlerin revaçta olduğunu bildiğimiz için değindik. Biz, bütün enerjimizi, toplumun her kesiminde gelişen mücadelenin müzigini yapmaya; müzigin hiç bir yasa, yasak, sınır tanımaz gücünü devrimci hareketin halki bilinçlendirerek mücadeleye kazanmasında bir araç olarak kullanmaya harcama-lyiz. Biz, müzigimizi halkın yaşamına sokabilmek için uğrasmalıyız. İşçinin, grevcinin, madencinin, gecekondulunun, Theodorakis'in deyişiyile "sokaktaki adamın" türküsünü yaratmak için uğrasmalıyız. Arabesk bunu belki umutsuzluk ve karamsarlık yönüyle yakalayarak yapıyor. Biz de, umut, yaşam sevinci, mücadele yönüyle yakalamalıyız. Ancak,

bunu yakaladığımız oranda güçlenir, yaygınlaşır ve kitleselleşebilir 43 müzimiz. Son, "Türkülerle" kasediniz bu çerçevede ikincil bir sorun gibi geldi bize. Yeni yeni mücadelenin geliştiği, içinde yaşadığımız süreçte, insanları costuran, harekete geçiren türküler, marslar, halaylar yapmak daha acil bir görev bizce. Yoksa türkülerimizi çağdas bir yorumla yeniden seslendirmek gereksizdir falan demiyoruz. Tam bu noktada TRT denetimine kaset yolladığınızı duyunca, dahası kasetin içinde pek de önemli olmayan birkaç türküyü görünce "Acaba bunlar TRTYi fazlaca mı önemsiyorlar" diye aklımızdan geçti. "Öyle değil." diyorsanız, mesele yok.

Biliyorsunuz, sanat alanı ülkemizde küçük burjuva aydın sanatçıların tekelinde. Genellikle gündemi onlar belirtiyor, ölçütleri onlar koyuyorlar. Onların statüleri egemen. Biz de, bu alanda olduğumuza göre, bilinçsiz de olsa onların olumsuzluklarından etkilenebilir, onların gündemlerine, ölçütlerine angaje olabiliriz. Ayrıca, bu alan bir çok zaafa açık olmasıyla da kaygan bir zemine sahip. Bu yüzden sürekli kendimize su sorulan sormalı, tekrar tekrarılanmalıyız. "Biz kimiz? Bizim misyonumuz ne? Ne yapmak istiyoruz? Yaptıklarımızın diğerleri-nin yaptıklarından farkı ne?"

Öncelikle yukarıda sözünü ettiğimiz işleri yeri ne getirecek, devrimci müziği yaratacak olan biziz. Baskası değil. Çünkü doğru dünya görüşüne biz sahipiz, biz, doğru devrimci bilinç, inanç ve duyarlılık bizde var. Çünkü biz "ben sanatçiyim, müzik yaparım o kadar." diyen "özgür birey", küçük burjuva sanatçılardan, halka yabancı, elitist, revizyonist sanatçılardan da değiliz. Biz, bir örgütlülüğün, kolektifliğin, kitleleri kucaklayan ve kucaklayacak olan devrimci mücadelenin bir parçasıyız. Onunla soluk alıp veriyoruz. Halkın acılarını, sevinçlerini, onunla birlikte iliklerimizde duyuyoruz. Halkın olumlu değerlerini zenginliklerini tanıyor, görüyoruz. Bunun için, bu işi biz yapacağız diyoruz. Bunun bilinci ve sorumluluğu ile hareket etmeliyiz. Kendimize güvenmeliyiz. Sorun bu inancı ve kendine güveni duyup, hırsla, azimle bu işe sarılmak olmalı. Biz, bu yeteneğe sahibsiniz. Bu konuda adımlar da atınız. Yanlış anlamayın, onları yadsımıyoruz ama daha hırslı, daha azimli olmak gerekir. Arabeski halkımıza layık görmüyorsak, doğru alternatifini yaratmada daha hırslı olmalıyız. Küçük İnsan olmaktan, halka yabancı, bunalımlı birey olmaktan başka bir şey olmayan küçük burjuva

44 sanatçuların statülerini yıkmak, gündemi onların belirlemesine izin vermemek için de vrimcisana ti e tkin kılmak için daha hırsli olmalıyız. Hepsinden önemlisi de müzigin gücünü devrimci mücadelede kullanmak için hırsli olmalıyız. Bunları yapabilmek için olaya devrimci bir ruhla ama profesyonelce bakmalıyız. Bunun için müzigin teorisinin en ince ayrıntılarını bilmeli; gerekiyorsa öğrenmeliyiz. Hangi aletin inceliklerini kavramak gerekiyorsa kavramalıyız. Yani, inatla, sabırla, özveriyle bu işi başarabilmek için ne gerekiyorsa yapmalıyız. Kafamızın içinde hep bu olmalı. Yaratıcılığımızın ve yeteneğimizin sınırlarını zorlamalıyız. Çünkü ağır bir devrimci görev omuzlarımızdaki. Bununla birlikte devrimci sanatçılık konusunda da yeni gelenekler yaratmaya, küçük burjuva sanatçuların "Ben müzisyenim, müzik yaparım." anlayışını yıkmaya devam etmeliyiz. Bu konuda önemli şeyler yaptınız kuskusuz ama daha yaratıcı, daha duyarlı olabilir miyiz diye düşünmek gerek. Geçmişteki bazı eksikliklerden (Kürtçe söylemedeki mahkeme tavrı, cezaevleri kampanyası vb.) çıkardığımız derslerle daha ileri adımlar atılabilir. Örneğin grevlerle dayanışma konusunda da daha duyarlı olunabilir. Onların yürüyüşlerine katılabilirsiniz. Çağrılı olmanız ya da ilişkilerinizin olması gerekmez. Türkülerimizle sizinle dayanışmaya geldik diyebilirsiniz. Kimse istemiyoruz diyemez. Ayrıca polisin saldırısı sizi ürkütmemeli. Bunlar sonuçta onları yıpratır, sizin saygınlığınızı arttırır. Kamuoyunda her türküyle, haklı mücadelenin yanındaki devrimci sanatçılar imajı güçlenir. (Tabii işçi halayı yapmış olsanız çok daha iyi olur) Örneğin herhangi bir yerde sanata, kültüre ilişkin bir gelişme mi oldu, devrimci sanatçılar olarak anında tavrı alabilecek hareketliliğe sahip olmalısınız. Geçenlerde Timur Selçuk, bir konserinden sonra Evren'in locasına gitti, onun etini sikti ve onur duyduğunu söyledi. Karşılığında pasaport aldı, yurtdışına gitti. Ayrıca, TRT'nin denetim kurulunda (müzikle ilgili) ve hemen her hafta ekranda. Siz el sıkma olayından sonra, hemen bir basın toplantısı yapabilir, "Böyle eli kanlı diktatörün elini sikan ve ilerici geçinen bir sanatçıyla aynı havayı solumaktan utandığınızı..." söyleyebilirdiniz. Ya da ne bileyim, Timur Selçuk'un müzik okulunun önüne siyah çelenk bırakabilirdiniz. Bildiğimiz kadarıyla Ruhi Su'nün mezarı basında konuşma yapmıştı. "Ruhi Su'yu ölümlüen/er/ın elini sıkmaktan onur duyanların, ruhlarını onlara satanların, Ruhi Su'nün adını agzına alamayacaklarını..." açıklayabilirdiniz.

Onu teshir edebilirdiniz. TimurSelçuk'un ne olduğu biliniyor zaten di- 45
ye düşünmemek gerekir. Çünkü hala ilerici, solcu etiketi ile doluyor.

Sonra, gecekondularla direnisleriyle dayanisma içine girilebilir. Yani militan bir devrimci sana tçilik gelenegini böylesi bir bakis açisiyla yara ta-bilir, esin kaynaginizi zenginlestirebilirsiniz. Duyarliligimiz, inancimiz, coskumuz, kitlelerle böylesi bir iletisim içinde, iç içelik içinde gelisir. Üretkenligimiz, yaraticiligimiz, esin kaynagimiz böylesi bir mücadeleyle beslenir, gelisir, zenginlesir. Kitlelerden alma olayi da budur zaten. Diyeceksiniz ki, "iyi güzel de, hangi birine yetecegiz bu islerin?". Önemli olan bizce bu perspektife sahip olmaktır. Gerisi zamanin ve enerjinin rasyonel kullanilmasina kaliyor. Her yere yedi kisi gitmeniz gerekmez, iki, üç bazen tek kisi bile "Yorum "u temsil edebilir. Sonra çalistirdiginiz korolar var. Kapinizi çalan bir çok unsur var. Onlari da seferber edebilirsiniz.

Militan, devrimci sanatçilik elbette kolay degil. Faturasini ödemeyi göze almak zorundayiz. Gözaltina alinmayi, içeri düsmeyi, daha birçok özveriyi göze almak gerekir. Yani bizim istedigimiz Grup Yorum 'un yolu buralardan da geçebilir. Bunun bilinciyle hareket etmek zorundayiz.

Olaya profesyonelce yaklasmak gerekir demistik. Örnegin, gözlemleyebildigimiz kadariyla dinleme ve arsv konusunda da eksiksizsiniz. Devrimci müzik olayi, bir anlamda arayisi da içerdigine göre, bugüne kadar devrimci müzik adina kim ne yapmis, hangi kesimlerde nasil benimsenmis, bizim onlardan alacagimiz birsey var mi, varsa ne kadar?.. Ciddi bir sekilde ele alip incelemek gerekir. Geçmiste söyle ya da böyle dinlemis olmaniz, hakkında kabaca bir bilgiye sahip olmaniz yetmez. Bugünkü birikim ve perspektifimizle yeniden dinlemek gerekir, diye düşünuyoruz. Örnegin; bilirsiniz "Mogollar" diye bir topluluk vardi (halk müzigi motiflerini alip, bati ve halk çalgilarindan olusan bir orkestra ile yorumluyorlardi. Basarili örnekleri vardi.) incelemek gerekir. Sonra Cem Karaca 'n/n geçmiste yaptigi çalismalar incelenebilir. Örnegin "Dadaloglu" adli parçasi gerek İçerik, gerekse biçim açısından devrimci müzigin duyarliliklarina denk düşen basarili ve kolay kolay eskimeyecek bir parça gibi geliyor bize. Hatta içinde yasadigimiz sürecin müziginin yapma açısından size ciddiye almanizi Önercegimiz parçalardan biri diyebiliriz.

46 *Bu konuda genis değerlendirme yapmak gerek. Örneğin, Baris Manço'nun bile üzerinde durulabilir. Bizim müzigimizden motifler kullanıyor ve söz olarak kendi f e ise f esince bir seyler anlatabilme kaygisiyla hareket ediyor. Örneğin, "Osman" diye bir parçası var. Dikkatinizi çekti mi bilmiyoruz. Sağlam ve güzel bir ezginin üzerine bir öykü oturtmus. Kendince anlamlı bir sosyal İçerigi var. Bizde, böyle bir sey yapamaz mıyız? Güzel bir temel ezgi üzerine, örneğin, konfeksiyonda çalışan bir genç kizin dünyasını ele alan, onun sınıf atlama çeliskilerini, küçük burjuva özlemlerini, bunların bos seyler olduğunu vs. anlatan; kurtuluşunun mücadeleden geçtiğini anlatan, basit, yalın bir öykü bestelenemez mi? Ya da başka tür bir konu. Yani, Baris Manço'nun "Osman"i üzerinde düşünmek gerekirdiyoruz. Rahatlıkla böyle seyler yapabilecek kapasitedesiniz. Sonra TRT'nin bütün arşivlerini ele geçirip ciddi bir taramadan geçirmek de yapılacak işlerden biri. Bunu kısmen yaptığınızı biliyoruz. Ama olanakları, ilişkileri kullanıp yöresel ve derlemeler de dahil tüm arşivleri tarayabilirsiniz, "Çatal Çama" gibi birçok türkü bulabilirsiniz gibi geliyor bize. Özellikle Sadık Gürbüz, Zülfü Livaneli, Rahmi Saltuk, Selda, Ezginin Günlüğü, Ahmet Kaya vb. ve "özgüncüleri" yakından izlemeniz gerekir. Nasıl müzik yapıyorlar, neye yöneliyorlar izlemek gerekir. Ayrıca yurt dışındaki müzteciler sanatçılar var. Diğer halkların müzikleri var. Bunları da düzenli izlemek gerekir. Prestijiniz yurt dışında da büyükmüş. Bağlantılar kurup kasetleri kolaylıkla temin edebilirsiniz. "Kim dinleyecek bu kadar şeyi, zaman mı yeter?" diyebilirsiniz. Görev bölümü yapın. Bir kişi dinlesin, kayda değer seyleri gruba getirsin. Üzerinde tartışın, arşive koyun. Siz yetmiyorsanız, grubun dışında bir çok insan, bu işe duyarlı insan var çevrenizde. Onlara görev verin. Onlar dinlesin. Ayrıca herbirinin en azından stereo müzik dinleyebileceği kaliteli bir teybi olmalı kaldığı yerde. Bu lüks değil, çok gerekli bir ihtiyaç. Biz bu işi profesyonelce ele alacaksa ki bu da zorunlu, o zaman kulagimizi sağlıklı şekillendirmek için dinlemek zorundayız. Biliyoruz, şimdi tebessüm ederek "Ohoo.. bunlar nelerden bahsediyor." diye düşünüyorsunuz. Önümüze koyduğumuz büyük hedeflere varmak istiyorsak bunlardan bahsetmek gerekir.*

Hiç bir şekilde kabul etmediginiz, hatta bize biraz kızdığınız Efsanenin sesindeki yumuşama eleştirmeye gelirsek... Bu konudaki

düşüncelerimiz "Berivan" kasetindeki bir iki parça üzerine belirmisti. 47 Son kasette ise "Le Hanim "da somutlasti. "Berivan "daki "Asker Kaçnklan "nda Efan 'in sesi giderek çocuk sesine dönüşüyordu. Keza kasete koymaktan vazgeçtiniz "Salkim Sögüt"te de öyle bir hava vardı. Hatta bu parça "Grup Merhaba "yi animsatti bize. Özellikle siir bölümleri. "Le Hanim" bize göre daha tok bir sesle, otantik siveye daha yakın, biraz sert bir üslupla söylenmeliydi. Efan, "Ne yapsaydik, ba-girsamiydik" diyor. Elbette bagin/sin demiyoruz. Ama bizim üslubumuz da yumusak olmamali diyoruz. Kendimize özgü, deyim yerindeyse militan bir söyleyisimiz olmalı diyoruz. Slogana bir tarz önermiyoruz. Sanatsal, estetikselani önemsemeyelim demiyoruz. Örneğin The-odorakis gibi ("Günes Topla... kasetindekisarkisidan ve Zülfü Livaneli ile Spor Sergi'deki konserinin ekrana yansiyan parçasından biliyoruz) ya da Mercedes Sosa gibi, Farandourigibi. Yani "Yorum "un kendine özgü böylesi bir üslubu olmalı. Burada bir üsluptan sözediyoruz. Yoksa, tek tek parça özelinde elbette yumusak, hatta fisildar gibi söylenmesi gereken yerler olabilir ve öyle söyleriz. Bunu tartismiyoruz. 12 Eylül sonrası yumusaklik e tkileri bizi de yakalamamali, coskulu söylememiz gereken yerde yumusamamaliyiz diye duyarliginizi koruyun istiyoruz. (RahmiSaltuk ve Sadik Gürbüz, yumusakligin tipik örnekleri. 12 Eylül öncesinde insanlari costuran, tüylerini diken diken eden Sadik Gürbüz, simdiki kasetlerinde ne kadar uysallasmis.)

Bu elestiriye gösterdiginiz tepkiyi anlayamadik. Biz bir eg'ilimden sözettik. Sizi belirleyen bu yumusamadir demedik. Olumlu seyleri yazmaya gerek var mi bilemiyoruz. Örneğin Efan "Venceremos"u oldukça basarili söylemis. "Dünyanın Üzerinde "de hem ilkay, hem de koro oldukça basarili. Baska örnekleri siralamaya gerek var mi?

"ince Memed" ve "Dönen Dönsün" üzerinde niçin bu kadar durdugumuza da biraz deginelim, ince Memed'le ilgili daha Önce de yazmistik. "Sizin söylediginiz Ege türküsü formu bu içeriği tam anlatmıyor" demistik. En azından, o içeriği daha iyi anlattigini düşündüğümüz burada söylenen biçimini size yollamistik. Siz kasetteki Livaneli yorumunda ısrar edisinizi, ritm ve akiskanlik gerekçesiyle izah ettiniz. Biz önemli olanin ezginin sözleri vermesi oldugunu, bu anlamda ritm ve akiskanligin her zaman pek de önemli olmayabilecegini düşünüyoruz. Örneğin "Dogacak Günes Gibi"de, "Kusatma "da, "Suya Düsen Bir Karanfil"de

Bir Kar Makinesi

48 baska örnekler de verilebilir. Bunların girişlerinde öyle pek fazla ritim, akışkanlık falan yok. "Dogacak Günes Gibi "de hatta müzik birkaç saniye duruyor, öyle geçiş yapıyor. Kaldi ki, bizim önerdiğimiz "ince Me-med"de geçiş o kadar önemli bir kopukluk yaratmaz gibi geliyor bize. Üzerinde çalışsanız, bu teknik kapasitenizle rahatlıkla yapabileceğiniz durumdusunuz. Sonuçta sizin söylediğiniz, bizi tatmin etmedi ama kesinlikle böyle söylenmez, kasete girmemeli falan demiyoruz. Yalnız, bu parçaya yaklaşımlarınız bize sunu düşündürdü: "Acaba Yorumcular teorik olarak kalıplarla düşünmüyoruz, kalıpları yıkmak gerekir" demelerine rağmen, bilinçsiz de olsa, zaman zaman kalıpçı düşüncenin etkisinde mi kalıyorlar" dedik. Ritim olmalı, akışkanlık olmalı deniyor. Niye? Bunların olmadığı parçalar da yaratamaz mıyız? Böyle düşünürsek uzun havalarımızı, kırık havalarımızı, gazellerimizi yorumlamakta güçlük çekmez miyiz? Yani bizden önce birileri çıkmış "Söyle olmalı, bu böyle olmalı, su parça, su ritimde çalınır, bu parça bu makamda söylenir. " Yok, "Su enstrüman bu enstrümanla bulusmaz, sununla bulur. " vb. diye bir sürü kalıplar koymuşlar. Bunların hepsini sorgulamalıyız. Bunları doğru kabul edip, buna göre düşünmemeliyiz. Küçük burjuva sanatçıların koydukları kalıpları, statüleri yıkmak gerekir. TV'deki arabesk tartışmasında Timur Selçuk, "Müzik çok sesli müziktir, tek sesli müziği babam da olsa dinlemem." diyor. Öyle bir hava yaratıyor ki, tek sesli müzik, müzik değilmiş, söylenmemiş gibi. Hayır tek sesli de güzel türküler yapılabilir. Temiz bir sesle, duyarlı bir söyleyişle yorumlanmış bir türkü, halkımızı her zaman etkiler. Ayrıca da statüleri yaratana göre, örneğin bir müzik yapıtında slogan olmaz. "İntî İl-limani" buna karşı güzel örnekler vermiş. Biz de yaratabiliriz. Kendimize güvenmeli, yaptığımızı inanarak yapmalı, özgür düşünmeliyiz. Elbette ki, müzik biliminin temel kurallarını altüst edelim falan demiyoruz. Küçük burjuva sanatçıların koydukları statüleri altüst edelim diyoruz. Bizden öncekilerin ve de şimdi bizim disimizde müzik yapanların yaptığı doğru şeyler de var. Onları mutlaka almalıyız. Söylediklerimizden bu kesimlerin eleştirilerini tümüyle gözardı edelim dedığımız anlaşılmış ama Günes'teki röportajda da sizin belirttiğiniz gibi bizim yüzümüz esas olarak halka dönük olmalı. Bu anlamda deneme kasetini Livaneli'ye de götürürüz ama esas olarak halkın, ilişkide bulduğumuz kitlelerin, derneklerin gecelerine gelenlerin vb. eleştirilerine

önem veririz. (Bunu derken halk ne istiyorsa onu yapalım gibi bir anlayışı savunmadığımızı da belirtelim) Mutlaka yararlı ve zenginleştirici düşünceler çıkacaktır.

"Dönen Dönsün "ün yorumuna ilişkin görüş farklılığımız daha belirgin. Sizin benimsediğiniz Livaneli'nin yorumu, bize göre yumusak. Sözlerdeki kararlılığı anlatmıyor. Ezgide, "Madem girmisiz bu yola, ne yapalım dönmeyiz"e denk düşen yarı gönüllü, yarı hüznü bir hava var. Halbuki inançla, bilinçle seçilmiş bir yolda sonuna kadar yürüme kararlılığı, dönenlere bir öfke olmalı diyoruz. Bizim gönderdiğimiz biçimi bunu daha iyi anlıyor. Sizin, bizim gönderdiğimiz yorumu ciddiye almayıp (üzerinde çalışma anlamında) Uvaneli'nin yumusak yorumunu benimsememiz bize ilginç geldi. Kasete koymamış olmanızın bu konu üzerinde fazlaca durmamızın nedeni bu oldu.

Müzigimizde içerik-söz nasıl olmalıdır? Neleri işlemeliyiz? Bu gibi soruların cevapları üzerinde daha önce de tartıştık. Pek farklı düşünmüyoruz. Sözün öneminin, ekmekten aska kadar her konuyu işleyip, dünya görüşümüz doğrultusunda halka birseyler anlatmak gerektiğinin bilincindeyiz. Basit, somut ama şiirsel yönü güçlü sözlerle günümüz insanının her türlü sorununu, çelişmesini işleyebiliriz. Bu konuda sıkıntılarımızın olduğunu biliyoruz. Çözüm nedir? Bu soruya cevap ararken, aklımıza sunular geliyor: Söz yazmada iç üretkenlik sağlamak gerekir. Yetenekleri olan arkadaşları zorlamak gerek. Sonra bizim çevrede yazabilen insanları bulup çıkarıp siki bir ile tisiyle sizin ihtiyaçlarınız doğrultusunda yönlendirmek, çalıştırmak gerek. Çünkü hazır şiirler herseyi istediğimiz gibi anlatmıyor. Genellikle de biçimi besteye uygun olmuyor. Sonra çıkmış belli başlı şiir kitaplarını ciddi bir şekilde tarayıp, seçip, şarkı sözü şeklinde düzenleme faaliyetini hayata geçirebilirsiniz. Bunu yaptığınızı biliyoruz ama işbölümü yapıp daha kapsamlı hale getirebilirsiniz. Sonra, Nazım sonsuz bir kaynak sanırsınız. Bestelenmesi oldukça güç Nazım'ın. Şiirleri de öyle fazla kesip biçmeye gelmiyor. Örneğin bu süreçte çok uygun düşen "Yasamaya Dair" ve "Kerem Gibi "yi (bunun bugüne kadar yapılan besteleri başarısızdır) bestelemeniz çok güzel olur.

Geçenlerde Theodorakis'in ünlü "Epitafmm bir bölümünü, tesadüfen dinledik, iç savası anlatıyor, senfonik bir müzik. Gerçekten çok etkileyici. Yedi milyon satmış. Havana Radyosu'nun açılış müziği olmuş.

Bir Kar Makinesi

50 Dogudan batiya, dñnyanın dñrtbir yaninda sevilmiş, dinleniyormus. Blz de örneğin 75 -80 dönemindeki destansi mücadelemizi anlatamaz miyiz? Tabu kendi motiflerimizle. Ya da, 12 Eylül sonrası süreçteki direnisleri. Ayrıca, bu iki süreçte tek tek ele alinip incelenebilecek, bestelenebilecek yüzlerce olay var. Oportünistler, revizyonistler, 75-80 arasındaki anti-faslist mücadeleyi küçümsemeye, mahkum etmeye çalışıyorlar. O mücadeleyi omuzlayan insanları, teorisi sig, çoluk-çocuk vs. gibi söylemlerle küçümsemeye, o dönemi adeta unutturmaya çalışıyorlar. Biz ise aksine o döneme sahip çıkmalıyız.

"Gençlik Dünyası"nın son sayısında "Berlvan" kasetinin değerlendirmesi var. Belki okumussunuzdur. Usulen söylediği birkaç olumlu şeyden sonra, kaseti birincisi gibi özgün olmamakla, sizi slogancilikla eleştiriyor ve "Biz Halkız Yeniden Dogarız Ölümlerde" dizelerini, "Biz Neruda'nın biliyorduk, megerse Tuncay Akdoğan'ın" diyerek alayla eleştiriyor. Her konuda bizim açığımız, yanlışimizi kollayan bu çevreler, en küçük hatamızın üstüne böyle atlıyorlar. Bunun bilinciyle, yaptığımız her iste Özenli ve titiz olmalıyız.

Birde, sözlerin nasıl olması gerektiği konusunda unuttuğumuz bir-seyi ekleyelim. Orhan Cencebay bir röportajında diyor ki, "Ben halkın kendi deyişlerini kullandım. Onlar, örneğin, 'hatasız kul olmaz¹' demis ben 'hatamla sev beni' deyip devam ettim ve tuttu." diyor. Bu bizim açımızdan da önemli. Halk arasında bizim de kullanabileceğimiz içerik olarak anlamlı birçok özdeyiş var. Özellikle de nakaratlarda vs. kullanabiliriz diyoruz.

Son olarak dinleme olanagi bulduğumuz Ankara konseri (Efkan ve Tuncay'ın gözaltına alındığı dönemde) kasetleri üzerine düşüncelerimizi söyleyelim. Kasete yansıdığı kadarıyla bize biraz durgun, biraz fazlaca donuk bir hava var gibi geldi. Tam bilmiyoruz ama salona, atmosfere hakim olma, yönlendirme, dinleyiciyle iletişim kurma, kollek-tif bir müzik senliğine dönüştürme konularında eksikleriniz var gibi geliyor bize. Konser boyunca bir sunucu adeta utangaç bir sesle parçalar hakkında kısa bilgiler veriyor ve üzerinde fazla düşünülmemiş olduğu belli olan (çünkü söylenen bazı şeyler tartışılır bizce) doğaçlamadan konuşuyor. Dinleyici "Venceremos" ve "1 Mayıs" istek ferinde, bir de "Le Hanim" da canlılık gösteriyor.

Öncelikle solistler daha canlı, daha hareketli olabilirler. Efkan

yetersiz de olsa birseyler yapmaya çaliliyor. Ama ilkay parçaları ses- 51
I end irmenin disinda hiçbirseyyapmiyor gibi. Halbuki özellikle ilkay'in
canlı, hareketli, yönlendirici olması gerekir, ilkay, "Benim yapım buna
uygun değil." diyor galiba, itiraz ediyoruz. "Biz herseyiyapacağız" diyor,
buna inanıyor ve kendimize güveniyorsak, gerektiğinde degisebiliriz.
Ilkay da degisebilir, öyle değil mi? Ayrıca kaldı ki konserlerinize gelen
insanlar pek yabancı sayılmazlar. Her türlü hareketliliğe, coşkuya açıklar.
Gerçi bunları sizde düşünmüştünüzdür. Neler yapılabileceğine ilişkin su
tür düşünceler geliyor aklımıza. Sahneye çıkışınızın ve ayrılışınızın
özgünlüğü olabilir. Sahneye bir parçanızı söyleyerek teker teker ya da
hep beraber girebilirsiniz. Kendinize özgü selamlama yönteminiz olabilir.
Ortak sahne elbiseniz olabilir. Sunuculuğu bir kişi değil de ağırlık
solistlerde olmak üzere kolektif yapabilirsiniz. Söyleyeceğiniz parçayla
ilgili önceden düşünülmüş, kısa öz ve şiirsel konuşmalar yapabilir, şiir
okuyabilirsiniz (Haziran'da Ölmek Zor'dan önce ilkay'in okuduğu kısa şiir
örneğinde olduğu gibi). Hatta bazı mizansenler bile canlandırılabilir.
Dinleyicileri katma, beraber söyleme (en azından nakaratları) konusunda
yöntemler geliştirilebilir. Sonra parçaların içerisine uygun slaytları
sahneye yansıtarak, e tkileyiciliğinizi arttırabilir, konserlerinize bir
orjinalite katabilirsiniz. Disarıdaki nabzi siz daha iyi biliyorsunuz. Yaratıcı
bir şekilde düşündüğünüzde daha bir çok özgün seyler yakalayabilirsiniz.
Yani, biz müzigimizle, konserlerimizle, yaşamdaki militan devrimci
sanatçi tavrımızla özgün, yeni bir örnek sergilemeliyiz. Yani insanlar, "Bu
müzik. Grup Yorum 'un müzigidir.", "Böyle konserleri Grup Yorum verir.",
"bu duyarlılığı ancak Grup Yorum gösterebilir", "bu protesto hareketini
Grup Yorum yapmıştır" diyebilmelidir.

Bir de su, bugüne kadar kullandığımız "ulusal müzik" kavramına
iliskin bir kaç şey söyleyelim. Biz bu kavramı, Türk ve Kürt
uluslarının müziği anlamında kullanıyorduk. Yani bu kavramı
kullanırken kafamızda sadece Türk ulusunun müziği yoktu.
Günümüzde artık bu kavram durumu yeterince anlatmıyor. Aynı
zamanda Kürt milliyetçilerinin bazı demagojik yaklaşımlarına açık
bir zemin yaratıyor. Bu anlamda ulusal kültür, ulusal müzik değil de
Türk ve Kürt uluslarının kültürü ve müziği demek daha doğru
olacaktır. Bu arada bizim Kürt ulusal müziği yaratmak, geliştirmek
gibi bir sorumlulumuz var. Bunu da

52 unutmamalıyız. Bunu da biz yapacağız, baskası değil. Bununla ilgili de kafa yormak, neler yapılabileceğini ciddi düşünmek gerekir. Bu anlamda ulusal baskının ve asimilasyonun gündemde olduğu koşullarda Kürt ezgilerine, Türkçe sözler yazıp söylemek ne kadar doğru olur, tartışılır. Objektif olarak asimilasyona hizmet etmez mi diye düşünmek gerekir. Hem Kürtçesini hem de Türkçesini söylediğimiz koşulda, anlayışla karşılanabilir.

Sonuç olarak, müzigimizde Kürt halkına kendi dilinde seslenme diye bir sorumluluğumuz var. Bunu nasıl başaracağız, düşünmeliyiz.

Evet, nihayet mektubun sonuna geldik. Kısa ve öz anlatabileceğimizi düşünüyorduk. Ama görüyorsunuz, konuşmaya bir başladık mı kolay kolay susmak bilmiyoruz. Biraz uzun ve daldan dala oldu ama aşağı yukarı size söylemek istediklerimizin hepsini söyledik. Şimdi sıra sizde. Eleştiri ve önerilerimizin bir tartışma platformu olacağına ve tartışmamızın zenginlik yaratacağına inanıyoruz.

Son olarak, yazımızın içinde de altını çizmeye çalıştığımız bir noktayı tekrar vurgulamak istiyoruz.

Bu işi biz yapacağız! Buna inanalım ve kendimize güvenelim! Sanatın, devrimci mücadeledeki önemi açık. Hele yukarıda da söylediğimiz gibi; hiçbir yasa, yasak, sınır tanımayan müziğin gücü hiç tartışılmaz, (insanların dillerindeki türküyü yasaklayacak hiçbir güç yoktur!) işte, biz de, halkın yaşamına girecek böyle bir devrimci müziği yaratmakla sorumluyuz. Daha azimli, daha hırslı ve daha coşkulu olmalıyız. Yaptığınız şeyleri yeterli görmemelisiniz. Elbette doğru, güzel şeyler yapıyorsunuz ama daha iyisini yapabilecek kapasitedesiniz. Büyük düşünmelisiniz. Yanlış yapmaktan korkmamalısınız. Statüler ancak böyle yıkılabilir.

Bütün bunları yapacağınıza olan inancımızla başarılar diler, selam ve sevgilerimizi iletiriz.

KOLEKTİF

Sagmalcılar Özel Tıp Cezaevi, (Subat 1989)

"TÜRKÜLERLE" ve DÜZEN

BAGLARI

METİN CEZAEVINDEYKEN, yeni bir kaset düşüncesi ortaya çıkıyor. Yorum yeniden ürettiği türkülerin yanında, geleneksel halk müziğinin gelişmeye açık öğeler taşıyan türkülerini de katmak istiyor repertuarına. Daha geniş kitlelere seslenme çabası bu aynı zamanda. Binlerce türkünün arasından nitelikli olanı seçmek uzun araştırmaları gerektiriyor. O güne değin, ki kaset çalışması ve sayısız konser gerçekleştiren Yorum elemanlarının çoğu öğrenci veya bir ek işleri var. Bu konum. Yorum çalışmalarını aksatıyor elbet. Yorum ek iş oluyor bazen.

Yorum, iç ilişkilerine hakim olmaya başlamış, Yorumcular'ın ortak siyasi düşünceleri netleşmiş olsa da, "Türkülerle" kaseti çalışmalarını boyunca da yoğun tartışmalar yaşıyor. Tuncay, "Türkülerle" kasetini sıradanlaştırarak, televizyon, radyo gibi yayın organlarında kolayca yayınlanabilecek bir konuma getirmek istiyor.

"ince Memed", "Çatal Çam" gibi siyasi içeriği olan türkülerle, "Omuzdan Tutun Beni", "Le Hanım" gibi halay türküleriyle, Azeri türküsü "Seni Men Yaman Sevirem" ve ask türküsü "Basına Döndüğüm" parçalarıyla biçimlendi "Türkülerle" kaseti.

'89 Subat'ında kaset, daha geniş bir kitleye seslenebilme amacıyla TRT'ye gönderildi. Parçaların tümünün denetime takılması, Yorum için düş kırıklığı getirmiyor. Biliyorlar, türkülerin değil, Yorum adının denetimden geçmediğini.

Geleneksel türkülerini, batı müziği ve halk müziği enstrümanlarıyla

54 kaynastırarak değişik partiyonlarla, yeni bir düzenleme biçimi deniyor Yorum.

Özellikle ilkay'ın sesi, türkülerin sıcaklığını tam olarak yansıtama-sa da zengin bir biçimde, çoksesli olarak düzenlenen türküler begeni topluyor.

Türküler kasetine, bir ara çalışma olarak bakan Yorum daha geniş kitlelere ulaşmayı başarıyor. Fakat, "Siyirilip Gelen" ve "Berivan"la doruga tırmanan Yorum'un içerik açısından bu kasetlerin çok uzagina düşmesi, devrimcileri düş kırıklığına uğrattıyor. Daha nitelikli türküler seçilebilirdi düşüncesindeki Yorumcular'sa, daha kaset çalışmalarının basındayken biliyorlar "Siyirilip Gelen" ve "Berivan"daki içeriği yakalayamayacaklarını.

Kasetin yarattığı düş kırıklığına karsın böyle bir çalışma yapmaydık diye düşünmüyor Yorum. Mücadelenin yarattığı değerlerle ör-tüsen ve daha önceki üç kaseti asacak düzeyde, yeni bir kaset yapabileceklerine inanıyorlar.

Müzik çalışmalarını mücadelenin bir parçası olarak değerlendiren müzisyenler tüm zamanlarını Yorum'a vermek gerektiğinin bilinciyle düzenle bağlarını sorguluyorlar. Biliyorlar; düzenle olan bağları artıkça mücadeleden uzaklaşacaklarını. Öğrenci olan, okulunu; çalışan, işini bırakıyor. İnsanın düzenle bağları iş ve okulla sınırlı değil üstelik. Duygusal ilişkiler, evlilik ilişkileri de bunun içinde. Bunları çözümlenmekse, diğerleri kadar kolay değil. Duygusal ilişkide olduğunuz insanla düşüncelerinizi paylaşmak ve bütünleşmek zorundasınız. Paylaşıl-madığındaysa, ikilemler yasaniyor.

Yasanan süreç netleşmiş, örgütlü sanatçılığı dayatıyor. Bir yanıyla devrimci, bir yanıyla düzene bağlı sanatçıyı değil. İlişkileri, grubun anlayışını saga çekme çabaları; uzlaşmacı, reformist tavrı, popülizmi ve ticari kaygıları nedeniyle öteden beri eleştirilen ve devrimci anlayışa çağrılan Tuncay, eleştirilerden bunalıp, ayrılmak istiyor Yorum'dan.

Yorum'un, kendisini geliştiremediğini söyleyerek, bunu devrimciliği bırakmasına dayanak yapıyor. Nedeni ne olursa olsun, yanlışlarını düzeltip, eksiklerini gidererek mücadeleye daha sıkı sarılmak yerine, yoldaşlarını yalnız bırakmayı, devrimci bir tavır olarak görmeyen

Yorum, özelestiriye çağiriyor Tuncay'i, Özelestiri vermeyen Tuncay, gruptan atiliyor. "Türkülerle" kasetinin, '89 Mart'ında çıkmasından sonra, OKM ile dayanisma için Nisan ayında Açık Hava Tiyatrosu'nda yapılan senlik, Tuncay'in katıldığı son konser oluyor.

Siyasi netlesmesini tamamladığını herkesten önce söylemesine rağmen, Tuncay'la olan feodal ilişkilerinden etkilenen ilkey da benzer eleştirilerle bir süre sonra ayrılıyor.

Politik söylemi sürdürüp: örgütlü, politik eylem içinde olmamayı, mücadeleden kopma olarak değerlendiriyor Yorum. Bu kopuşların tümü, bireylerin mali olmaktan çıkan Yorum'u etkilemiyor artık.

Ortaköy Halk Sahnesi'nin temellerinin atıldığı günlerde. Yorum da kendisi için önemli olan gitar ve saz kurslarını baslatıyor.

Büyümeli Yorum... Dünün direncini, bugüne; bugünün direncini, yarına tasimalı. Sevda ve kavga türküleri söylemeli o en büyük güne. Üç ay süren kursun yanında, Yorum Korosu çalışmalarını da baslıyor. Bu koro, yeni insanların politikleştiği, Yorum'un, ilkelerini özümseyen ve onu daha ileri tasımayı amaçlayan sanatçılar kazandırıyor Yorum'a.

Taner, Sumru, Aylin ve Akin bu koronun içinden yürüyüp geliyor.

Hemsireler Gecesi'ne bir türküyle katılan Selma'yi tanıyan Yorum, aday olarak görüyor onu ve Yorum'a katılmaya çağiriyor. O güne değin hemsirelik yapan Selma da katılıyor Yorum'un uzun yürüyüşüne. Bu arada Hilmi de Yorum'u uzaktan uzaga izleyen, mücadelesine saygı duyan biri. Gelip tanıyor Yorum'la. Kendisinin de böyle bir mücadeleye omuz vermek istediğini söylüyor; o da katılıyor Yorum'a.

1989 Mart'ında, Trakya Üniversitesi Öğrenci Derneği'nin yararına Edirne'de düzenlenen konserde; "1 Mayıs" ve "Venceremos"u söylüyor Yorum. Halaylar çekiliyor. Gençlerin düzenlediği, gençlerin çalıp söylediği ve yine gençlerce izlenen bir konser bu. Ürküyorlar gençlerin coskusundan, sindirip susturmak istiyorlar. Yorum ve otuz öğrenci gözaltına alınıyor. Ertesi gün adliyenin önünde üçyüz kişi karsılıyor Yorum'u.

'89 I Mayıs'ı yaklaşıırken OKM, devrimci bir anlayışla I Mayıs'ı sahiplenebilmek için tüm kadrosuyla, 1 Mayıs'a katılmayı düşünüyor. 28 Ni-san'da, yani 1 Mayıs'a iki gün kala Eskisehir konseri var Yorum'un. KONSERE katılım yüksek. Dayanışmayı en iyi simgeleyen halaylar çekiliyor orada da kolkola. Yorum'a, Edirne'de başlayan baskılara bir yenisi daha ekleniyor. Düşlerinde kalıyor kortej olup yollara, halay olup alanlara sigmayan emekçiler... Düşlerde kalıyor I Mayıs'ta "1 Mayıs" marsini söylemek. Düşlerde kalıyor 1 Mayıs. Mayıs'ın üçünde bitiyor Yorum'un gözaltı süresi. '89 1 Mayıs'ı panzerlerle, kurt köpekleriyle ve onbinlere ulaşan güvenlik güçleriyle alanların kusatıldığı, buna karsın devrimcilerin örgütlü bir biçimde alanları zorladığı bir gün olarak düşünüyor tarihe. Bu, I Mayıs'ta anıtlıyor Mehmet Akif Dalci elindeki yüreğiyle Sishane'de.

OKM, tüm kadrosuyla ve Yorum Korosu'yla gidiyor 1 Mayıs'a. Gözaltına alınanlar arasında OKM'liler de var. O güne değin mücadeleyi tanıyamamış birçok insan mücadelenin içinde buluyor kendini. 1 Mayıs'la birlikte, kültür merkezi'nde ve Yorum Korosu'ndaki ilişkiler ve tartışmalar daha da politiklesiyor.

Yorum'un, Karadeniz Ereğli'de verdiği konser bir ölçüde yeni Yorumcular için ısınma kosusu. Sahneye çıkıp türkü söylemiyorlar ama Yorum'un deneyimlerinden yararlanıyorlar orada.

Mehmet Akif Dalciyi Anma Gecesi'nde Yorum artık yeni kadrolarla beslenmiş on kişilik güçlü bir grup... Ejder, Serdar. Kemal, Metin, Aylin, Sumru, Akin, Taner, Selma ve Hilmi... Efkân aynı kültürü ve devrimci ilkeleri paylaşırsa da sahneye çıkmıyor Yorum'la. Disarıdan zaman zaman destek oluyor.

Yorum bu güçlü kadroyla bir dizi konser maratonuna çıkıyor. Ümraniye Kültür Araştırma Derneği'nin açılışı, 12 Haziran'da Kartal Egit-Der Gecesi, 18 Haziran Bursa konseri, 24-25 Haziran İzmir Konseri, 2 Temmuz TAYAD pikniği ve aynı gün Kadıköy Belediyesi'nin iskelede düzenlediği ve bes bin kişinin izlediği konser.

Kadıköy iskelesi konserini, Gebze Belediyesi'nin geleneksel festivaline katılım izliyor. Sinavi olan Ejder, İstanbul'da kalırken dokuz Yorumcu

5
7

Adana ve Mersin konseri için yola çıkıyor.

Mersin konseri, Yorum için önemli bir tarih. Birçok sey konusulurken Mersin konserinden önce veya sonra diye anılıyor. Bu konserden önce birçok kez gözaltı yasayan, bir elemanı bir ay kadar tutuklu kalan Yorum, Ejder'in dışındaki tüm elemanlarıyla Mersin'de iki ay tutuklu kalacak... Mersin konseri öncesinde seksenlerin karanlığını "Siyirliip Gelen"le kirma çabası, "Berivan"la mücadeleyi yükseltenleri anlatan, "Türkülerle"yle halk müziğinin kaynağını arayan Yorum, artık fabrikadaki işçinin, memurun, konfeksiyoncu kızın duygularını dillendirmek istiyor. Teknik aksaklıklar oluyor konserlerde. Kitleler hoşgörüsüyle bakıyor, kendilerinden sayıyorlar Yorum'u. Yeni beklentileri de var. Yorum, köyden kente göç eden yığınların fotoğrafını çektiği diyor "insan Pazarı" parçasıyla. Kitlelerin beklentileri, konser repertuarlarına kattıkları bu parçayla cevap buluyor.

Yorum da sahipleniyor dinleyicilerini, izmir konseri, Manisa Devrimci Gençlik'in açlık grevine denk düşüyor.

"Konser sonrası, açlık greviyle dayanışmak için Manisa'ya hareket ediyoruz. Şehir girişinde başlayan engelleme çabaları Manisa'da resmi olmayan bir gözaltıya dönüşüyor. Her birimizin basına dikilen polis, tuvalete giderken bile, yalnız bırakmıyor bizi. Amaç Yorumcular'ı tedirgin etmek ve bir an önce Manisa'dan uzaklaştırmak. Manisa'dan ayrıldıktan sonra, açlık grevinin dağıtıldığını, öğrencilerin gözaltına alındığını öğreniyoruz."

SHP'nin senliğinde ilk kez Kürtçe söyleyen Yorum, bundan sonra

58 tüm konserlerinde söylüyor Kürtçe parçalarını. 28 Nisan Eskisehir konserinde, "Türkçe'den başka dillerde yapılacak yayın için izin alma gerekliliğini ihlal ettikleri" gerekçesiyle soruşturma açılıyor. Düzenin kendi ya-^ saları bile "Haklıyız!" diyen Yorum'u mahkum edemiyor. Bu konser öncesine rastlayan ve ilk kez böyle bir etkinlik yasayan Trabzon coskuyla karsiliyor Yorum'u. Samsun konseriyse, izleyici bulamayan en sönük konserlerden biri. Orada da bir yıl sonra beraatle sonuçlanacak bir soruşturma açıyor DGM. İlk üç kaseti çıkarana değin müzigini tanımlamasına karsin, ona bir ad koymakta zorlanıyor Yorum. Bazi röportajlarında, "Devrimci Halk Müziği" tanımını kullanıyorlar. Daha çok müziklerinin temellerini, duyarlılığını, estetik anlayisini, mücadele içindeki yerlerini anlatıyorlar genel hatlarıyla.

"Türkülerle" kasetiyle baslıyor "Çagdas Halk Müziği" tanımı. Bu tanımı kullanıyorlar ama kendilerini anlatmada eksik kaldığına inanıyorlar. Yine bu üç kasete kadar üretimlerini deneysel birikim ve duyarlılıklarıyla sürdüren Yorumcular, Mersin konseri öncesinde, bir yandan kuramsal eksikliklerini gidermeye çalisirken, bir yandan da, kendi disındaki sanatçılari tanımaya ve üretimlerini araştırmaya baslıyorlar.

"Ülkemizi gezerek, yeni türküler derlemeyi ve arşivlemeyi hedeflerimiz arasına koymamıza karsin, bunu basaramıyoruz. Konser için gittigimiz yerlerde ancak yerel motifler yakalayabiliyoruz. Diyarbakir'da bir düğünde duyduğumuz "Ki zava" bunlardan biri."

Teorik ve teknik yönlerinin yetersizliğine inanan Yorumcular, ilgili ilgisiz herseyi öğrenmektense, pratige dönük bir çalismaıyla halk müziginde-ki türküleri solfej olarak yazıyorlar. Bu çalismalara ayni zamanda konservatuar öğrencisi olan grup elemanı Kemal yardımcı oluyor. "Sasa Horonu" bu solfej çalismaları sırasında islenen bir halk ezgisi.

Akademik eğitimi olmayan Yorumcular, bazi egzersizleri sürekli çalisarak enstrüman kullanımındaki eksiklikleri giderme çabasındalar. Armonik ve melodik olarak enstrümanlari kullanım, yerel ve bati müziği enstrümanlari birleştirmede saglanan basari, pratigin ve emegin ürünü.

Akademik açıdan, Yorum'dan daha birikimli gruplar, devrimci bir anlayisi benimseyip kolektivistiyi yasama geçiremediklerinden, Yorum gibi sicak ezgiler çıkaramıyor. Çıkar ilişkilerinin belirlediği birliktelikler

zamanla bölünüp çatirdiyor.

"Halk müziginde belirleyici yeri olan baglamayi, yeterince kullanamadigimiz kanisindayiz. Bestelerimize uygun partiyonlar yakalamamiza karsin, baglamanin yerel özelliklerini daha iyi yansitabilir ve daha yaratıcı olabilirdik."

Yorum bestelediği türkülerini önce konserleriyle taşıyor kitlelere. Fakat çok az konserinde iyi bir ses düzeniyle seslenebilmiş. Yine de konserler marslar ve halaylarla coskunun dorugunda sonlanıyor. Yorum, siirler ve kısa konuşmalarla gündemi yakalıyor.

Yorumcular günlük giysileriyle çıkıyorlar sahneye. Konserlerini siir ve mesajlarla bir politik gösteriye dönüştürseler de, sahne hakimiyeti konusunda yetersizler. Sahnede basitliğe kaçma endisesi, sikilgan kiliyor onlari. Izleyiciyle bag kurulmasi gerektigine inansalar da, cesaretli davranamiyorlar.

Grubun her elemanı sahnenin bir parçası konumuna getirilemiyor çoğu kez. Bir dönem sunusun sürekli Tuncay'da olması, onun popülist yanlarını körüklerken, diğerlerinden de daha öne çıkmasını getiriyor.

'89 Nisan'ındaki Açık Hava Konseri, sahne giysisileriyle çıkılan ilk konser.

Bütün bunları yeterli görmüyor Yorum. Dialarla, kısa metrajlı filmlerle veya tiyatro grubunun pandomimleriyle desteklemeyi düşünüyor konserlerini, fakat düşüncede kalıyor çok uzun süre. Ancak birkaç konserde geçirebiliyorlar yasama.

Yorum, gittiği yerin insanlarıyla kaynasabilmeyi, oranın kendine özgü sorunlarını öğrenmeyi amaçlıyor. Mücadelenin görevlerini tartışıyor. Türkülerini söyleyip otele çekilmeyi yeglemiyor bu nedenle. Konuşu oluyor dinleyenlerin, söylesiler yapıyor.

Yakın geçmişte Yılmaz Güney'in filmleri, nasıl degistirip dönüştür-müsse, Yorum'un müziği de motive ediyor insanları.

Yorum'un daha çok gençlik grubu olarak tanınması ise, gençliğin kitleleşmesinde, kendini ifade biçiminde önemli yeri olan "gençlik senlikleri"nde yer alması. Yorum için gençlik çok önemli elbette. Fakat amaç sadece gençliğe seslenmek değil.

Bir Kar Makinesi I

60 BİR AÇIK GÖRÜS

Devrimciler yıllar boyu tutsak kalsalar bile, her zaman dışarıyla birlikte yaşadılar. "Her şey bitti, yok ettik" denilen karanlık dönemlerde bile, karanfiller, büyütebilmek için meydanların uğultusunu, dağların rüzgarını da tasidılar duvarların ardına. Tek başlarına kaldılar kör hücrelerde ama yalnız olmadıklarını hiç unutmadılar.

Yedikleri yemekte, içtikleri suda, soluk alıslarında, sohbetlerinde dışarı vardı hep. Dışarıdan gelen her haberle yürekleri kabına sığmaz. Ayları bulan hazırlıklar yaparlar; kavgalarının insanlarının, öğretmeni, öğrencisi, yoldası olacakları her açık görüş için.

30 Ağustos 1990 açık görüşü 1 Eylül'de gerçekleşiyordu. Günlerden Cumartesi'ydi.

"O gün, çitlerden, bariyerlerden; o gün uzun bekleyişlerden, kimlik kontrollerinden, aramalardan geçtik. O gün; duvarları, parmaklıkları, kapıları, kilitleri, sürgüleri astık ve uzun bir çukura ulaştık. Sanki küçük bir Türkiye'ydi havalandırma çukuru. Gecekondulardan, üniversitelerden; işçiler, memurlar, öğrenciler, analar, bacılar, gençler gelmişti. Sağımız, solumuz renk cümbüşüydü. Kucaklasan insanlar, sarmalanan eller, gülen gözler... Onlarla; en zor koşullarda bile geleceğin sevinçli dünyasının tıgıllarını pisiren devrimci tutsaklarla birlikte olacaktık. Merakli, çekingen, heyecanlıydık. Yanyana oturacaktık; omuzları omu-zumuza, dizleri dizlerimize dokunacaktı.

Mavi kefenleri giymeyen tutsakların küçük falakasına yatırıldığı, slogan atarken üstüne çullanıldığı, cöplenen sürüklendiği koridorlarda volta atmak... Ağır sürgülerin arkasında yumruklaya yumruklaya tanıklığa zorlanan soğuk demirlere yaslanmak; mazgallara tutunmak, *ranzalarda* oturmak, uzanmak... Onlar yüreklerini ikram ettiler bize; büyü bir ortama sürüklendiği isilti gözlerle.

Ziyarete geleceğimizi bilmiyorlardı. Sürpriz yapmak istemistik. Onlar da sürprizlerle karşıladılar. Kısa tiyatro oyunları, halkoyunları oynadılar havalandırmada. Sıra zevkle hazırladığımız konsere, beraber türkü söylemeye gelmişti. Hapishane enstrümanlarını Yorum'a layık görmüyorlardı. En iyisini sunmak kaygısı içindeydiler. Bir tutsak "davulla"

eslik ediyordu türkülerimize. Su bidonu ve röntgen filmlerinden yapılmis davulun aesinde öylesine etkilendik ki, herhalde hiçbir insan hiçbir enstrümana o denli saygiyla bakmamis, hiçbir enstrümani bizim onu dinledigimiz kadar sevgiyle dinlememistir. Masalardan olusan platformun üzerinde, dostlarin arasindaydik ama ayaklarimiz titriyordu.

61

Hapishane idaresi, o gün açık görüşü saat 17.00'de bitirmek istedi. Devrimci önderlerin bir bölümü özgürlük eylemlerini basariyla sonuçlandirmis oldugu için yeni firarlardan korkuyorlardi. Çok siki bir denetim vardi. Saat 20.00'ye kadar birlikte olmak istiyorduk; idarenin kararına itiraz ettik. Idare ise inatlasip gece 01.00'e kadar bizi içeride tuttu. Böylece, o mutlu gün yari geceye kadar devam etmis oldu. Bütün devrimci tutsaklarla birlikte, gögüslerimizin hançeresini yirtacak kadar coskuyla söyledik türkülerimizi geceye karsi. Saat 01.00'e dogru bir tören havasi içinde devrimci hareketin marsini söyleyerek ugurladilar bizi."

Grup Yorum, devrimci tutsaklardan olusan koronun ve açık görüş konserinin yarattigi morali disaridaki direnis mevzilerine tasimayi bilmistir.

62 MERSİN KONSERİ

Yorum, konser yerine gittiginde konserin emniyetçe yasaklandigini, ayni gün, geceyi düzenleyen Likat-Is Sendikası'na bildirim yapıldigini öğreniyor. Gereksiz olsa bile yasaklamanın en az yirmidört saat önceden bildirilmesi gerekli. Hak alma mücadelesinin filizlenmeye başladığı bu dönemde, sanatçılar da hak gasplarına karşı tavir almalıydı. İktidarın kendi yasalarını çiğnemesi karşısında Yorum sessiz kalamazdı.

Yasaklamayı protesto etmek için Yorum'un dokuz elemanı; Metin, Kemal, Serdar, Akin, Taner, Hilmi, Sumru, Aylin ve Selma konser salonunun önünde "Güleycan"i söylemeye baslıyor.

Önce bir sivil polis müdahale ediyor. Uzaklaştırmak istiyor Yorum'u oradan. Ardından "çevikleri" çağırıp "Götürün bunları!" emrini veriyor.

Tehlikeyi sezinleyen denizyıldızı nasıl toplayıverirse tüm kollarını bedeninde, Yorum da öylece kenetleniveriyor birbirine. Koparmak istiyorlar Yorum'un her bir kolunu. Çekistirip vuruyorlar, sürüyüp götürüyorlar kopardıklarını. Yorumcular'sa "İnsanlık Onuru İskenceyi Yenecek!" diye bağırıyor tüm kollarıyla. Bu sloganla bindiriliyorlar ekip otosuna. Ekip otosundan, siyasi subenin hücrelerine gidene değin sürüyor vurup sövmeleri.

Yorum dinleyicileri de sakin. Beklemiyorlar böyle bir şeyi. "Güley-can"a eslik ediyorlar önce. İzleyicilerden biri de alınıyor Yorum'la.

Hücrelerin önünde "Yorum'un sorumlusu kim?" diye soruyorlar. "Yorum'un sorumlusu yok, hepimiz aynı oranda sorumluyuz." diyor Yorumcular. İlk konuşan Metin. Onun sorumlu olabileceği ağır basıyor. İlk sorgu da Metin'e.

Diskilerin bile olduğu pis hücrelerde Metin'in dövülüsünün seslerini dinliyorlar yarım saat kadar. Gece yarısından sonraysa, birer birer çıkarılıyorlar sorguya. Açlık grevine baslıyorlar.

"Geçen sene sizi engellemistik, yetmedi mi, neden bu kadar ısrarlısınız? Geçen sene başka insanlar da vardı aranızda, onlara ne oldu? Bu slogan, Dev-Sol'un sloganı, niye bu sloganı attınız?.."

Yer yer dayak, yer yer onur kırıcı davranışların arasında, bu gibi sorularla karşılaşıyor Yorumcular. Sabah dokuzda başlayan ikinci sorgu

Bir Kar Makinesi I

Daha çok korkutmaya yönelik yönelik: "Bir daha Mersin'e gelerseniz havaya 63 uçuracağız sizi, Mersin'e sokmayacağız. Eger slogan atmasaydınız birkaç saat tutup bırakacaktık, ama şimdi çıkamayacaksınız..."

Parmak izi alınması, fotoğraf çekilmesi gibi rutin işlemlerden sonra, savcılığa çıkarılmayı bekliyor Yorum. İşlemlerse ağır gidiyor biraz. Aksam, saat 19:00-22:00 civarında, ortalıktan el ayak çekilmeye başladığında çıkıyorlar savcılığa.

Yorum'un, tüm açıklamalarına rağmen, savcı pek dinlemiyor onları. Dinleyicilerin arasından alınan bir kişi serbest bırakılırken, dokuz Yorumcu tutuklanıyor.

Enstrümanlarıyla birlikte tutuklanıp, Mersin E Tipi Hapishanesi'ne gelen Yorum'u, ilkin eğitim yapan askerler karşıyor. Askerlerin saskin bakışları arasında giriyorlar cezaevine. Hapishanenin kapı altı denetim bölümünde ikiye ayırıyorlar Yorum'u: Erkek Yorumcular ve bayan Yorumcular... Erkeklerin, saçları kesiliyor; iç çamaşırlarına varıncaya kadar araniyorlar. Enstrümanlarına ve çantalarına el konuyor.

Yorum daha önce birçok gözaltı yaşamasına karşın Metin'in dışında cezaevi deneyimleri yok. Askerler ve gardiyanlar nasıl Yorumculara ve enstrümanlara saskin saskin bakıp, onların neden cezaevinde olduklarını kavrayamıyorlarsa, Yorumcular da her gördüklerine ilgiyle bakıyorlar. Cezaevinde siyasi tutsak olup olmadığını öğrenmeye çalışıyorlar, iki yıl öncesi varmış siyasi tutsaklar. Yönetim o zamandan tanıyor siyasi tutsakları. Yorumcuların nereye konacağı düşündürüyor yönetimi.

Mahkumlar da türkü söylemekle cezaevini birlikte düşünemiyorlar. Ekmek ve çay veriyorlar Yorumculara. Yemekten sonra müşahade kodusuna götürülüyor Yorum. Her katında bir ranzanın sigabileceği on hücreli olan üç katlı bir yapı burası. Bir katını Yorumculara veriyorlar.

Yorum siyasi kimliğini korumakta kararlı. Bayan Yorumcularla görüşme ve enstrümanlarının geri verilme istemleri kabul edilmese de personel ve gardiyanlar genelde iyi davranmaya özen gösteriyor Yorumculara. Sadece başgardiyan otoriter ve sert görünüşünü bozmuyor hiç.

Tutuklu ve hükümlüleri asagılamayı ve robotlastırmayı amaçlayan bir sayım biçimi var cezaevlerinde. 12 Eylül'ün karanlık günlerinde bir baskı aracıydı bu sayımlar.

Bir Kar Makinesi I

64 Sayimin yapilacagi sabah ve akşam saatlerinde kogustaki tutuklular yanyana ip gibi dizilir. Kogus sorumlusu en bastadir. Binlerce askerin arasindan tüm insani duygularini yitirmis olanlar seçilir bu tür yerlere gardiyan olarak. Gözlerinde kör bir kin vardır. Bir güzel de eğitimden geçirilir. "Saldır!" dediginde saldıran, "Dur!" dediginde duran, hazirola geçen bu gardiyanlar, ellerinde coplariyla üçü, besi birden sirayla girerler kogusa. Kitalari denetleyen "general"dir her biri, donuk bakisli.. General gardiyanlar kogusa girdiklerinde, kogus sorumlusu; "Kogus sayima hazirdir komutanim!" diye teknil verir. "Sagdan say!" komutundan sonra, en bastaki tutuklu "Bir!" diye bagirarak saymaya baslar. Ayni anda da basini sertçe yanindakine çevirir. Bu sayma islemi son tutukluya kadar uzanir.

Müşahade kogusundaki birkaç günün ardından, bir gardiyan sayim yapilacagini söyler Yorumculara. Biraz sonra tekrar gelen gardiyan: "Neden sayima geçmediniz, gelirse kiririm kemiklerinizi!" diye kükrer. Yorumcular, asker olmadiklerini, bu şekilde sayim vermeyeceklerini ve insana yakisan bir biçimde sayim almaları gerektiğini söyler basgardiyana. Yorum'un bu tavrından sonra üzerlerine yürüyor basgardiyan. Öteki tutukluların görmediği bu sayim sorunu bir prestij konusuna dönüşmeden çözümleniyor. Vazgeçiyorlar bu sertlik yanlisi tutumlarından.

Bu arada, bayan Yorumcular'a cezaevinin dogal bir uygulaması denerek bekaret kontrolü yapılmak isteniyor. Kabul etmiyor Yorumcular. Yorum'un öteki elemanları gazeteden öğreniyor bunu.

Yorumcular, adli tutuklularla ayni kogusu paylaşmak istemiyor. Özellikle bayan Yorumcular'la adli tutuklular arasında soguk rüzgarlar esiyor bu nedenle. Bekaret kontrolünü reddetmelerini anlayamıyorlar. Bunu nasıl yapabildiklerini soruyorlar Yorumcular'a. Soguk rüzgarlar yavas yavas ilimaya basliyor gün geçtikçe.

Müşahade kogusunda her sabah 07:30-08:00 saatlerinde kalkan Yorumcular günlerini planlıyorlar. Kahvaltı ve gazetelerin ardından, öğle yemegine kadar solfej çalışması yapıyorlar, öğle yemeginden sonra da devam ediyor bu çalışma. Akşamları çay ve sohbet...Sanat üstüne konusmaların olduğu bu sohbetlerde, genel konuların yanında kendi durumlarının da değerlendirmesini yapıyorlar.

Bir hafta sonra hapishane müdürüne bayanlar kogusundaki arka- 65
daslariyla görüşme ve havalandirmaya çıkma taleplerini iletiyorlar. Ha-
pishanenin belli kurallari oldugunu söylüyor müdür. Bayan Yorumcularla
görüşme talebini kabul etmiyor. Ancak iki saat havalandirmaya çıkıyor ve
top oynayabiliyorlar.

Solfej çalışmalari da devam ediyor. Akşamları koro halinde
türküler söylüyorlar. Gardiyanlarsa merakli gözlerle mazgallardan
izliyorlar Yo-rum'u. Sesleri baska bölümlere ulastiginda sert
uyanlar geliyor.

Disaradaysa kamuoyunu duyarli kilma çabalari yasaniyor ayni
günlerde. TAYAD Baskani Gülten Sesen'in savci ile görüşüp
Yorum'un neden tutuklandigini öğrenme çabalari olumsuz
sonuçlaniyor. Hemen her gün Yorum hakkında haberler, protesto
ve dayanisma ilanlari yer aliyor basinda.

15 gün müsahade kogusunda kalan Yorumcular'in koguslara
geçmesi gündeme geliyor. Yorumcular, gündelik gereksinimlerini
karsilayabilecek ve çalışabilecekleri bir kogusa gitmek isterken,
hapishane müdürü yerleri olmadigini ve bir süre adli hükümlülerle
ayni kogusta kalacaklarini söylüyor.

20 kadar tutuklunun oldugu bir kogusa gelen Yorumcular,
kogusta yan yana olan ranzalarda yatarak birbirlerinden
kopmamaya ve bir bütünlük olusturmaya özen gösteriyorlar. Adli
tutuklularla ölçülü ve dikkatli bir diyalogu seçiyorlar. Kendi
aralarinda, bir baska kogusta yasiyorlar sanki. Yemekte ve
havalandirmada diyaloglari oluyor ötekilerle.

Adli tutuklularin birbirleriyle sürekli küfürlü konuşmalarindan, sik
sik kavga etmelerinden rahatsız oluyorlar. Özellikle yüz kızartici
suçlardan hükümlü mahkumlarla ayni kogusu paylaşmak zorunda
birakilmayi, cezaevi idaresinin bilinçli bir politikasi olarak
değerlendiren Yorumcular, asagilanmis sayiyorlar kendilerini.

Yorumcularin baska bir kogus istemleri boslukta kalıyor. Kitap
gazete ve solfej çalışmalariyla dolduruyorlar günlerini. Daha
müsahade kogusunda baslayan ezgilerden, "Borçlusun" çıkıyor
ortaya. "Cemo"nun taslak olarak dogmasi da bu günlerde. Akşam
saatlerinde bu parçalan çalışan Yorumcular'a kulak misafiri oluyor
adli tutuklular. Yorum, onlardan kendisini yalıtmadan, belli
ölçülerde onların içindeymis gibi

66 sürdürüyor çalışmalarını.

Bu çalışmalarda, plastik borudan yaptıkları kaval, permatikleri yan-yanaya yapıştırarak ve içlerini belli oranlarda doldurarak yaptıkları panflü-tü kullanıyorlar. Bunlardan başka bir müzik aleti olmayan Yorum, vokal seslerini kullanıyorlar daha çok. "Cemo"da vokal düzenlemelerinin yoğunluğunun bir nedeni de bu.

Yorum, cezaevinde komün yasami sürdürüyor. Paralan ve paylaşabilecekleri ne varsa, herkesin gereksinimine göre ortak fondan karsılıyorlar.

Yorumcular'ın tavırları günden güne etkiliyor tutukluları. Öncelikle, Yorumcular'ın yanında birbirlerine küfür etmemeye özen gösteriyorlar. Paylaşmayı öğreniyorlar yavaş yavaş. Yastık altlarına ekmek saklamaktan vazgeçiyorlar. Aksam yemeği ile yatma zamanı arasında yapılan salata kahvaltısına katıyorlar var olanı.

Yorum'a dışarıdan gönderilen, tutuklamalarını protesto eden dayanışma telgrafları cezaevi yönetimine takılıyor, ulaşamıyor Yorum'a. Mektuplar da açılarak veriliyor. Kitaplara incelenecek gerekçeyle el konuyor.

Mahkeme günü yaklaştıkça, savunmalarının yazımına hız veriyorlar. Avukat ve ziyaret görüşlerinde sürekli üzerlerinin aranması, savunmalarının mahkemeye götürülmesini engellenebileceğini düşünüyor. Mahkeme günü kelepçeyle birbirine bağlanan Yorumcular, üzerlerinde gizleyerek geçiriyorlar savunmalarını. Bayan Yorumcularla aynı arabada olmalarına karsın, konuşmaları yasaklanıyor.

Mahkeme binasının alt katında duruşma sıralarını beklerken, mahkeme heyetinin tutumunun, kamuoyu ilgisinin nasıl olacağını meraklı içindeler.

Öğleye doğru başlayan duruşma izleyicilere kapalı. Altı gönüllü avukat savunuyor Yorum'u. Kimlik tespitinden sonra, daha önceki ifadelerini kabul edip etmedikleri soruluyor. Kendi ifadeleri dışında, polisçe eklenen bölümleri kabul etmiyorlar. Kabul etmedikleri bu bölümde: "Biz polisler tarafından ikaz edildik, defalarca ikaz edilmemize rağmen, bu ikaza kulak asmayarak hala mars söylemeye devam ettik. Polisler 'emniyete kadar buyurur musunuz' dedi. Biz ise hayır gelmeyeceğiz dedik. 'İnsanlık Onuru İskenceyi Yenecek' diye slogan attık. Polisler bizi

i-inniyete götürmek zorunda kaldılar" gibi gülmece öyküsünü animsa-67 1.1 n seyler yazıyor.

Bir ay boyunca, ilk durusmada serbest bırakılacaklarını düslüyor Yorumcular. Avukatların görüşü de bu yönde. Mahkeme ise delillerde bir i legisiklik olmadığı gerekçesiyle tutukluluklarının devamına karar veriyor. İkinci durusma bir ay sonra.

Özgürlük gaspının devam kararı sasirtiyor herkesi. Arabaya bindirilip tekrar cezaevine gönderilecekler. Mahkeme kapısından çıkarken yüzlerce insan alkisliyor Yorum'u. El sallıyorlar...

"Türkülerimizden korkuyorlar". Mersin tutuklaması bir ders verme ve sindirme çabası. Umutlarımızı kırmak ve geri adım attırmak için ilk durusmada serbest bırakılmıyorlar. Mahkeme salonundan çıkarken, bir fırsatını bulup bunları konuşuyoruz. Aynı günlerde Eskisehir Hapishanesi'ndeki tutsakların Aydın Hapishanesi'ne sevkleri gündeme geliyor. İki kişi ölüyor bu sevk sonrasında. Dayanışma amaçlı açlık grevleri yayılıyor tüm hapishanelere. Yorumcular da, Hapishanesi'ndeki siyasi tutsaklarla dayanışma için iki günlük açlık grevine başladıklarını söylüyorlar hapishane yönetimine. Hapishane yönetimi engellemeye çalışıyor bu eylemi. Yine müshade kogusuna alıyorlar Yorumcuları. "15 gün burada kalacaksınız. Sizi tek tek hücrelere kilitleyeceğiz. Eger açlık greviden vazgeçerseniz, hemen kogusa dönebilirsiniz" diyorlar. Açlık grevi boyunca, yazısmak, gazete okumak, televizyon seyretmek, havalandırmaya çıkmak, kantinden alisveris yapmak yasaklanıyor. Sigara ise paketle değil de tek tek veriliyor. Her yemek vakti, yemekleri almadıklarının tutanagi tutuluyor.

Adli tutuklular da destek veriyor bu açlık grevine. Yorum iki günlük açlık grevini bitirip kogusa döndüğünde, adli tutuklular öğle yemeği yemiyor. Akşam yemeginde ise Yorumcular'dan sonra baslıyorlar yemeğe.

Hapishane olur da, baskisiz olur mu? Siradan bir suçtan olsa da, birkaç gün sonra çıkacağın bilirse de, baskılara boyun egmeyi öğreten "hosgeldin" sopalan vardır orada. Gardiyanların falakasına yatmadan girilmez içeri. Bütün insanları robot gibi gören beyinlerin bulusudur bu. Bilmezler, birçokuna baskaldiriyi öğrettigini. Sadece siyasi tutsaklara özgü değildir, adli tutuklular da yasar bu baskıları. Mersin

68 Hapishanesi'nde iki yıl önce yaşanan siyasi direnislerin sonuçlari adli tutuklulara da yansimis. Baskilar azalmis o zamanlar. Fakat, siyasilerin gidisinden sonra bitmis o direnisler. Yorumcular'in iki günlük açlık grevi, geçmiste yasanmis direnisleri animsatiyor adli tutuklulara. Yorumcula-r'a destek, kendilerine yönelik baskilara tepki ayni zamanda.

Yorum enstrümanlariyla birlikte Mersin Hapishanesi'nde hala. Türküleri tutuklayip, halaylari durdurduklarini sananlara karsi, disarida yeni bir Yorum doguyor. Sinav nedeniyle, Mersin'e gitmedigi için tutuklanmayan Ejder'e, Efkan da katiliyor. Daha önce, Yorum'dan ayrılan Ilkay ve tiyatrocularin da destegiyle yeni Yorum'u kuruyorlar. Yorum'un, Mersin'de biraktigi yerden koyuluyorlar uzun yürüyüse. Yeni Yorum, Mersin'de binlerce kisiye sesleniyor ilk konserinde, yasaklari ve tutuklamalari hiçe sayarak. Daha önceden planlanmis Gaziosmanpasa Beledi-yesi'nin senligine katiliyor. Açık havada "Insan Haklan" konserine katiliyor. Yeni Yorum'u görenlerin düşüncelerinden saskinlikla gelip geçen soru ayni: "Yorum tutuklanmamis miydi?"

Yeni Yorum, efsane kahramanlarini çağrıştırıyor insanda. Toros-lar'da Ince Memed... Bolu Beyi'ne baskaldiran Köroglu; vurulup ölmeyen... Tutuklanip konserlerine devam eden...

Hiç tükenmeyecek Yorum. Dokuzu birden tutuklansa da, sirasi gelen silah gibi kusanacak baglamasini ve gitarini. Onuncu, on birinci, on ikinci Yorumcu.

Yeni Yorum'dan baska bir grup daha vardi bayragi tasiyan: Grup Ekin... Mersin Hapishanesi'ndeki Yorumcular'a, ilk destek de onlardan geldi.

Yorumcular, ikinci durusmayi beklerken, geçen her gün disarida olma umutlarini kamçiliyordu. Yeni Yorum'un kurulmus olmasi bir ölçüde anlamsiz kiliyordu onlarin tutuklulugunu. Yorumcular tutuklu kalsalar bile Yeni Yorum, "Cemo" kasetinin çalismalarina baslamisti bile. Hapishanedeki Yorumcular'sa besteleriyle destek olacaklar kasete.

Yorumcular, ikinci durusmaya da, kelepçelerle birbirlerine baglanarak getiriliyor. Bu kez. izleyicilere açık bir durusma. Kamuoyunun mahkemeye ilgisi ise yogun: Aileleri, demokratik kitle örgütlerinin temsilcileri, Milletvekili Fikri Saglar, Danimarkali Müzik Grubu Savage Rose,

Grup Yorum'un başına gelenler

63 gün tutuklu kaldıktan sonra tahliye edilen Grup Yorum'un üç hanım elemanı: Aylin Sezen, Sebrna Çiçek, Sultana Göker...

Bekâret işkencesi

● Grup Yorum'un kadın elemanları, kendilerine zorla, "Biz bekireyiz" diye tutanak imzalattırıldığını söylediler. ● 20. sayfa

"Omuzdan tutun beni,
halaya katın beni"
sözleri hâlâ Egellilerin kulaklarında.
Kısa bir süre önce İzmir'de konuk
ettiğimiz, türkülerıyla halayımıza can
katan Grup Yorum emekçilerine
yapılan baskıları kınıyor, kamuoyunu
daha duyarlı olmaya çağırıyoruz.

TEOS AJANS

KAMUOYUNA

Aşağıda imzası olan bizler 9 temmuzdan beri tutuklu bulunan "GRUP YORUM"un 9 elemanının tutuklanıp, işkenceye maruz kalmalarını şiddetle kınar, bir an önce serbest bırakılmalarını talep ederiz.

Günter Weillraf - Yazar, Günter Zinc - Fotoğrafçı,
Christian Arnt - Protestan Papez, Friederich
Kirche Altona, Karl Heinz Roth - Yazar ve
Doktor, Friedrich Hansen - Doktor, Karam
Khella - Yazar ve Ünl. Öğr. Üyesi. Avukatlar:
Gabriele Heinecke, Sigrüd Töpfer, Thomas
Mammitzsch, Karen Mücher, Jörg Zahn, Ulrich
Wittmann, Enna Jäger, Ulrich Jorczyk, Casjen
Klosterhuls, Petra Dalhof, Michael Spielhoff,
Silvia Legatis, Refina Harms, Johanna Dreger,
Mathias Wagner. Kitapçılar: Cafe + Buch,
Aktionszentrum für Dritte Welt, Nautilus, Teori
und Praxis (Yayınevi), Die Drückere,
Schwarzmarkt. Günlük gazete: Die
Tageszeitung. Haftalık gazete: Hamburger
Rundscheu. MP2 Alternatif Film Şirketi. Sahra
Halkının Dostları Cemiyeti, Hamburger Stiftung
für Sozialgeschichte des 29. Jahrhunderts.
TAYAD'la Dayanışma Komitesi-Hamburg
GRUP YORUM'la Dayanışma Komitesi

**Yeni Grup
Yorum
Mersin'de**

ADANA (Cumhuriyet Güney
İleri Bürosu) — Her an suç işleye-
bilirler gerekçesiyle Mersin konser-
leri engellenen, slogan atukları
savıyla da tutuklanan Grup Yorum'
un "dışardaki" elemanlarından olu-
şan "Yeni Grup Yorum" Mersin'de
dinletti sunacak. 12 ağustos cumarte-
si günü 19.30'da Parkiçi Açık hava
Fuar Tiyatrosu'ndaki dinletiden
sonra 12 ağustosta da Ortaköy Sanat
Merkezi oyuncularını "İcratın İçin-
den İnsan Manzaranı" adlı tiyatro
oyununu sahneleyecekler.

70 Danimarka Pen Klüp Baskani ve Yorum dinleyicileri.

Birinci durusmanın sert tavirlari yok ikincisinde. Yorumcular ve avukatlar savunmalarini yapıyor. Mahkeme tahliye veriyor bu kez. ilk durusmanın saskinligi sevince dönüşüyor.

Bir bayramdır tahliye günleri hapishanelerde. Türküler söylenip, halaylar çekilerek ugurlanır mücadeleye tahliyeciler. Biraz da hüzün saklidir orada kalanların yüreginde. Ayların, yılların hesabi tutulur. "Benim için yürü!.. Benim için bir çay iç orada... unutma, yaz..." dilekleri söylenir. Gözleri ates parçası biri: "Sesiniz duvarları delse, bize ulassin!" der. Açılabilirdir demir kapı, görülebiliyordur duvarların ötesi. Umuttur her tahliyecisi. Tahliyecilerin sevinçleri dudaklarından tassa da orada bıraktıkları adına duyulan hüzünle karışık bir sevinçtir bu.

Yorumcular, önceleri adli tutuklularla aynı kogosu paylaşmak istemese de böylesi ayrılıklar yaşanır orada. Hapsedemez orada kalanların birçoğu gözyaşlarını.

Yorum, kendisine verilmeyen protesto telgraflarını, incelenmek üzere el konan kitaplarını ve kendileriyle birlikte tutuklanan enstrümanlarını alarak ayrılır Mersin Hapishanesi'nden. Yorum'un tutukluluğunun kalkmasıyla, Yeni Yorum'un islevi de son bulur. Mersin Hapishanesi yasamı, olumlu hiçbir şey alıp götürmüyor Yorum'dan. Deneyim kazandırıyor.

O güne değin ürünlerinin altında kendi isimlerini yazan Yorumcular, bu deneyimden sonra, kolektivismde bir adım daha atarak, müziklerine "Yorum" imzası atıyorlar.

YENI BİR GRUP YORUM: GRUP EKİN

71

22 Nisan 1989. İstanbul'da, Açık Hava Tiyatrosu'nda anlamlı bir etkinlik gerçekleşiyor. Çocuğu, genci, yaşlısı, kadını, erkeğiyle sayıları beş bini aşan izleyici topluluğu aynı duygularla seslerini birleştiriyor: "Yasasin 1 Mayıs!"

Sahne özenle hazırlanmış. Işık, ses düzeni ve diğer teknik donanım, elden geldigince yetkin. Yağmur yüklü bulutlar kaygılandırıyor insanları. Her şeyi rağmen gece yapılacak.

Hava kararıyor ve sahne ışıkları yanıyor. Altı genç, çoğu kendi parçalanmayan halk ezgileriyle düzenlenmiş repertuarlarıyla izleyicileri kucaklıyorlar. Tamamen akustik aletlerle dinletisini sunan bu altı genç "Merhaba Dostlar!" diye söze başlayıp "Hep birlikte, yan yana, omuz omuza!" diye bitiren Grup Ekin'dir.

Grup Yorum'un, binlerce insana, 1 Mayıs heyecanını yasadmanın kivançını paylaştığı Grup Ekin, müzik tarihimizde kolektif yaratıcılığın, ortaklaşmanın yeni filiziydi. Başka gövdelere asi olacak, sürgünler verecek bir filiz. Mücadele dal budak saldı. Kökleri; fabrikaları, konduları, üniversiteleri emen dev bir çınardı artık. Yeni Yorumlar gerekti kavgaya. Grup Yorum, deneyimlerini paylaştı Ekin'le, beğenilerini, özlemlerini... Hedeflerini netleştirdiler, "Kavgayı Seçtim" kasetini kolektif duyarlılıkla yüklediler.

Grup Yorum, adeta bir kar makinesiydi, önden gidisiyle ve ilk olmanın verdiği özellikle önüne çıkan engelleri "bir gelenek yaratmak gerek" bakışıyla düzleyerek, kendinden sonra oluşacak devrimci müzik grupları için kar makinesi işlevi görüyordu.

"Çağdas Halk Müziği" kavramının tartışılmaya başlandığı bir dönemde Grup Yorum, hem müzik alanındaki çalışmalarını aktaracak hem de edebiyat alanı ve diğer sanat dallarındaki çalışmaların ifadesi olacak, bu çalışmalarını yaygınlaştıracak bir çabaya ortak olur. Edebiyatçılar, tiyatrocular, fotoğraf sanatçıları, ressamlar ve diğer müzisyenlerle birlikte "Kültür ve Sanatta TAVİR" değisinin yazı kurulunu oluştururlar. Derginin yayına hazırlanmasında ve dağıtım-

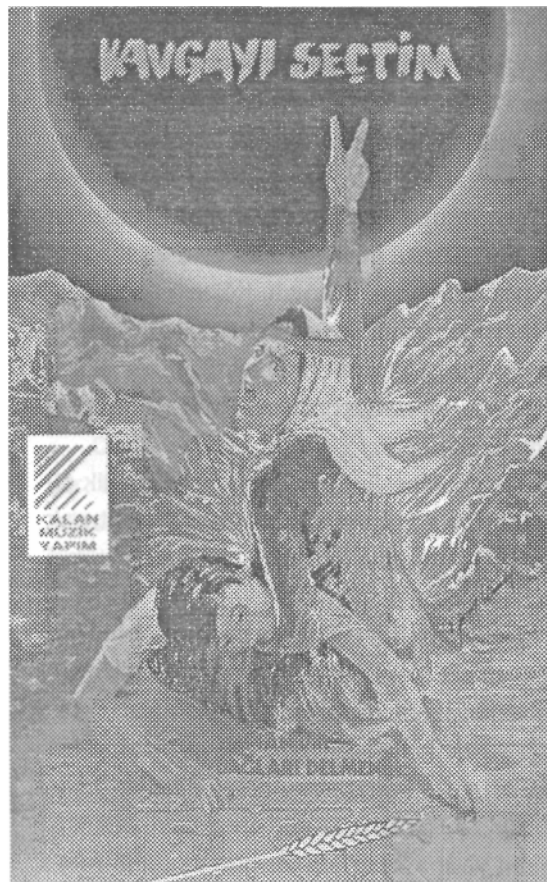
Bir Kar Makinesi I

72 da sorumluluklar alirlar. Türkü söyler gibi dizgiye, matbaaya, postaneye giderler; türküler yayginlasir dergi sayfalarıyla.

Grup Yorum sanatsal üretim; kaset yapma, konser verme yanında devrimci sanatçı tavrıyla da örnek olusturmustur, yol göstermistir. DKÖ'lerin açılıslarına katkı sağlamak, dayanisma gecelerinde yer almak, dayanisma konserlerinde yer almak, devrimci sanatçı duyarlılığıyla fiili olarak eylemlerin içinde yer almak... Iste kar makinesinin diger müzik gruplarına açtığı yol buydu.

Grup Ekin de, kısa bir süre içinde "...dört can topraga düstü

de, kavga burda bitti mi/ dört can topraga düstü de, yürek düsmedi/ Direniyor, direnecek..." diyerek devrimci gelenegin yaratıcılarıyla bütünlesiyordu. Kar makinesi Yorum, uzun yürüyüsünde yol aldıkça yeni yorumlar olusacakti. Özgürlük Türküsü, Koma Berfin ve digerleri...

74 DAYANISMA KONSERİ

Birkaç günlük dinlenmenin ardından İstanbul'a gelen Yorum, Yeni Yorum'dan kaset çalışmalarını devralıyor. Yeni Yorum, Yorum'un tükenmeyeceğini vurgulamak için ve aynı misyonun devami olarak kurulmuş olsa da "Yorum'dan bağımsız yeni bir grup mu kuruldu?" sorusu doluyor birçok insanın kafasında. Besiktas Tarihi Çay Bahçe-si'nde gerçekleşen "Yorum'la Dayanisma Gecesi"ne tüm Yorumcular birlikte katılıyorlar. Yeni Yorum espirisi de orada bitiyor.

Aynı günlerde baskılarla karşı karşıya olan Küçük Armutlu halkının evleri yıkılmak isteniyor. Besiktas'taki dayanisma gecesinde bir gün önce Yorum, Küçük Armutlu halkına destek için, Danimarkalı müzik grubu Savage Rose ile birlikte Küçük Armutlu geçekondularında.

Alti bin kişinin izlediği, Hasret Gültekin, Ali Ekber Eren, Ferhat Tunç, Grup Baran, Grup Merhaba, Grup Ekin, Grup Günizi ve Savage Rose'un katıldığı Grup Yorum'la Dayanisma Gecesi'ne Yorum da hapisnede bestelediği "Cemo" ve "Borçlusun" parçalarıyla katılıyor. Bu gece, baskıların ve hapishanelerin, Yorum'u susturamayacağını, kaldıkları yerden devam edeceklerini. Küçük Armutlu'daki direnişe katıldıklarını, ertesi gün de Savage Rose ve Grup Ekin ile birlikte Küçük Armutlu halkının, Belediye Başkanı ile görüşme eylemine katılacaklarını söylüyorlar.

İstanbul Belediyesi'nin karşısındaki parkta toplanan Küçük Armutlu halkıyla görüşmek istemiyor başkan. Polis saldırdığı bu eylem, basında geniş yankılar uyandırıyor.

Aynı gün "Dayanisma Gecesi" nedeniyle Ortaköy Kültür Merkezi yöneticisi gözaltına alınıyor. Basında "İthal Gösterici" olarak tanımlanan "Savage Rose"de gözaltına alınmadan ülkesine dönebiliyor. 9 Ekim '89'da Açık hava Tiyatrosu'nda Grup Ekin'in ve koroların katılımıyla gerçekleşen, halkoyunlarının ve dia gösterilerinin de olduğu ve Devrimci Gençlik'in yirmi yıllık mücadele tarihiyle geldiği noktayı işlemeyi amaçlayan bu gece basında "DEV-GENÇ'in Kuruluş Kutlaması" olarak yer alıyor.

Grup Yorum, bu gecede sadece iki türkü söylemesine ragmen ba-75 sinda "Olaylarin grubu Grup Yorum" olarak lanse ediliyor. Her gittigi yerde olay çikaran grup olarak yipratilmaya çalisiliyor Yorum.

Gecenin devrimci atmosferi, polisin baskilarini da getiriyor. Yorumcular'i evlerinden almaya giden polis, bulamiyor onlari. Daha sonra, ifade için çagrılan Yorumcular, Sisli Emniyet Amirliği'ne gidiyor. Emniyet Amirliği'nden karakola, oradan da siyasi subeye götürülen Yorumcular, siyasi subede alti saat ayakta bekletiliyor. Dayak ve hakaretle karsilasiyorlar yine. Ertesi gün, parmak izi alınmasi, fotograf çekimi.. DEV-GENÇ örgüt üyesi olarak fisleniyorlar. Yorum'un, Mersin Hapishanesinde topladigi sempatiyi gölgelemek amaciyla "kaçıyorlardı yakaladık" imaji verilerek, aksamüstü basin önüne çikariliyor Yorumcular.

Daha sonra savciliga götürülen Yorum, savcilikça ifadesi bile alınmadan birakiliyor. Yorum'un gözaltina alınmasini abartan basin, birakilmasina deginmiyor bile. Yorum, bu kez, basina dava açiyor. Bir yıl sonra kazanıyor bu davayi ve Türkiye Gazetesi, her Yorumcu'ya bir milyon lira ödemeye mahkum oluyor.

Siyasi subede Yorum'a: "Bundan sonra sokaga çikmayacaksınız. Ne yapacaksanız sahnede yapın. Bir daha sokaga çiktiginizi görürsek sizi pisman ederiz!" dense de Yorum, Tuzla'da öldürülen dört devrimcinin ve Ruhi Su'nun anmasina katiliyor, jandarma kusatmasi altında.

Ruhi Su'nun halka armagan ettigi zengin mirasi devrimci sanatçilarin gelistirebileceği anlayisiyla. Ruhi Su anmalari gelenekselleşiyor.

CEMO

MARS VE TÜRKÜ arası bir formun yakalandığı "Cemo", Yorum'un kendine özgü üslubunun netleştiği bir kaset. Mersin Hapishane-si'nde sekillenen ve kasete adını veren "Cemo", beğeni toplayan, kitlesellenen ve yıllarca güncelliğini yitirmeyen bir türkü.

Mersin tutukluluğu öncesinde düzenlenen. Hasan Hüseyin'in siirinden uyarlanan, köyden kente göçü ve gecekondu yaşamını anlatan "Kondular" parçası "İnsan Pazarı" adıyla giriyor kasete. "Mehmet", '89 I Mayıs'ini isleyen ve Mehmet Akif Dalcıyı anıtlastıran bir mars. "Haklıyız Kazanacağız" diyor Mehmet Akif Dalcı. İşçiler, memurlar, köylüler, öğrenciler, gecekondu halkı... Haklı olduğuna inanan herkesin türküsü oluyor "Haklıyız Kazanacağız". "Çağrı" da bir mars... "Fabrikadan, okullardan, tarladan çık yola, meydanlara kos da gel" diyor.

"Düsenlere", "İsyan Olsun", "Ogula Agit" kavgada bayraklanan devrimcileri konu alan agit ve isyan türküleri.

Hasan Hüseyin'in siirinden uyarlanan "Borçlusun"la, sadece kendisi için yasayanları sorguluyor Yorum: "Sende İs Yok Be Kardesim/ Borçlusun Yasamın Kendisine" diyor.

"Gün Gelir" le grevleri ve dayanışmayı isliyor Yorum. "Stein I Bjer-ge" ise, Savage Rose ile Yorum dayanışmasının simgesi olarak giriyor kasete.

"Cemo" kaseti cezaevi koşullarında, olanaksızlıklar içinde sekillense de "Türkülerle" kasetinden sonra beklenti içine giren devrimcilerce beğenilen, süreci hem içerik, hem biçim bütünlüğü açısından kavrayan ve Yorum'u, müziğinin doruğuna götüren bir çalışma. Bu kasetin ardından birçok kültür-sanat ve müzik dergileri röportaj yapıyor Yorum'la.

Bir Kar Makinesi I

"Cemo" kasetinden sonra yasadisi ilan edilen Yorum'a baskilar, ya-77 saklamaya dönüsüyor. Bahçelievler ve Kartal'da verecekleri dört konser yasaklaniyor. Istanbul'da konser veremez duruma gelen Yorum, idare mahkemesine dava açiyor. Ali Ekber Eren, Musa Anter, Bilgesu Erenus ve Isa Çelik'in katildigi bir basin toplantisiyla, halktan yana sanatın susturulmak istendigini, Yorum'un susturulmayacagim, üniversite amfilerinde, gecekondualarda, seslerini duyurabilecekleri her alanda, türkülerini söylemeye devam edeceklerini duyuruyor. Yasaklan protesto için agizlarini bantliyor Yorum.

Bu basin bildirisini, Istanbul Üniversitesi, ITÜ Ayazaga ve Avcılar kampüslerindeki konserler izliyor. Aylin ve Akin bu konserden sonra artık sahneye çikmiyorlar.

Newroz günü, Küçükarmutlu'da pankartların açildigi ve ateslerin yakildigi konser yeni bir sorusturmayı getiriyor. Sorusturma sürerken, Yorumcular'i araniyor konumuna getirmek için evlerine ve OKM'ye giden polis karakola gelmeleri haberini birakiyor. Ifade vermek için, Istinye Karakolu'na giden Yorumcular; daha önce ifadeleri alinip birakilacaklari söylenmesine ve avukatların çabalarına karsin, bes günlük bir gözalti yasiyorlar.

Istinye Karakolu'ndaki gözalti, "Gel Ki Safaklar Tutussun" kasetinin stüdyo çalismalarını bölüyor.

Yorum, tüm konserlerinde söylediği Kürtçe türküleri, "Gel Ki Safaklar Tutussun" kasetine almayı planliyor. Kasetin stüdyo çalismaları sürerken 413 sayili kararname çikiyor.

Kürtçe yazan söyleyenlerin cezalandirilacagi, üretime katkisi olan matbaa ve stüdyoların kapatilacagi ve devlet tarafından el konacagi açıklaniyor. Bu kararname, Yorum ile stüdyo Ari arasında anlaşmazlik dogurunca, çalismalar Stüdyo Degisim'e kaydiriliyor.

Istanbul konserleri sürekli yasaklanan Yorum için, halka ulasma yolu olarak, belediyelerin düzenledigi festivaller ön plana çikiyor. Stüdyo çalismaları sürerken, Aliaga'da Emek Senlikleri kapsamındaki konsere gidiyor Yorum. Daha önceki, iki izmir konserine dava açılan Yorum'u yasaklar bekliyor orada da. Fakat engellemelere karsi veriliyor konser.

Bir Kar Makinesi I

78 Bu yasaklama tavrı, istanbul'daki yasaklamaların tüm ülkeye yayılacagının da bir göstergesi. Dikili, Burhaniye, Mugla ve Ören festivallerine katılan Yorum, standlar açarak halkla dogrudan diyalog kuruyor. Yasaklara karsi direnıyor.

"Dikili Festivali"nde "Emegin Özgürlük Kavgasında Halkın Susturulamayan Sesi; GRUP YORUM" adında açılan ve bir hafta süren sergiyi gezen yüzlerce insan, yasaklamaları protesto eden Yorum'un özgürlük defterine destek ve dostluk ifadeleriyle dolu notlar düşüyorlar:

"Bence Grup Yorum'a bir topluluk değil 'bir süreç' olarak bakmak gerek. Tabi sanıyorum Grup Yorum'un kendisi de, olaya böyle bakıyor. Lakin süreç olmak, sonuçta devamlılığı da getiriyor, öyle değil mi?"

Hiçbir müzik topluluğu tanımıyorum ki bu kadar acı çeken, içerde yatan... Kavgasını müzik ve eylemlerle sürdüren, devlere ve umacılara müzikle karsi çıkan. İşte Grup Yorum'u bu nedenle seviyorum.

Hepinize bu süreç içinde başarılar diliyorum ve hepimizi seviyor, candan kucaklıyorum."

Yorum ilk kez katıldığı Dikili Festivali'nde en son çıkarılıyor sahneye. Gece yarılanmış ama insanlar bırakıp gitmiyor Yorum'u. Gece 03.00'e değin süren bu konser, Yorum'un sabaha sarkan ilk konseri oluyor. Kürtçe parçalarla, 1 Mayıs, Venceremos gibi enternasyonal parçaların söylendiği bu gecenin ardından, Ege basını" Konser mi miting mi?" diye sorarken, Dikili Kaymakamı da sürgüne gidiyor.

Dikili Festivali'nden sonra, Ümraniye halkının düzenlediği sünnet şölenine katılan Yorum, tekrar geri dönerek Ören Festivali'nde bir konser veriyor. Aynı gün, İzmir' de, bir işçinin is kazasında ölümünü protesto eden eylem var. Polis engeline karsın fabrikanın önünde "Venceremos" diyor Yorum.

GEL KI SAFAKLAR

TUTUSSUN

DEVİRİMCİ MÜCADELENİN hız kazandığı, devrimci eylemlerin yaygınlaştığı, toplumsal çeliskilerin yoğun yasandığı gecekondular bölgelerinde, hak arama bilincinin geliştiği bu günlerde, Yorum, safakları tutuşturmanın zamanı diyor "Gel Ki Safaklar Tutussun" kasetiyle.

Sosyalizm kavgasında, kan ve barut içinde kosağın, idam sehpalarının gölgesinde bile inançlarından soyunmayanların, yasami savunan, ölüm oruçlarında bayraklaşanların, kazma kürek ellerinde, yeryüzüne yürüyenlerin öykülerini türkölüyorlar.

"Sosyalist sistem çökmüş, sosyalizm iflas etti" propagandalarının yoğunlaştığı bu dönemde Yorum; inanç ve kararlılıkla sosyalizmi ve devrimi savunuyor. Sosyalizmin değil, revizyonist uygulamaların çöktüğünü, baskıya ve sömürüye karsi esitlik ve özgürlük mücadelesinin sürdüğünü ve süreceğini

haykiriyor "Direnişçilerin Cevabf'yla.

"Ferhat", "Gel Ki Safaklar Tutussun", "Koçaklama", "Daglara Dogru" ve "Halay" parçaları genel olarak mücadeleyi anlatırken emekçi yigınlara tüm güçleriyle mücadeleyi yükseltmeyi, kurtuluslarının kendi ellerinde oldugunu, daha güzel bir dünyanın mücadeleye edilerek kazanılabileceğini isleyen türküler.

"Sasa Horonu" enstrümantal bir Karadeniz ezgisi, ikinci bir enstrümantal parça da "Umut". Yılmaz Güney'in "Umut" filminin OKM'de gösterime girdiği günlerde bestelenen bu enstrümantal parça, film öncesi Güney'in yaşamını anlatan dialara eslik etti ve Güney'in anısına kasete alındı.

80 "Madenciye Agit", Yeni Çeltek'te 1990 yılında grizu patlamasında yaşamını yitiren yetmiş madencinin agiti. Tüm madencilerin dramı ve kavgalarını anlatıyor bu agit.

"16 Mart", 1978 yılında İstanbul Üniversitesi'nde faşistlerce katledilen yedi anti-faşist öğrencinin anısını günümüze taşıyan bir türkü.

'80 sonrası hapishaneler, direnişin kalesi oldu. '84 yılında. Metris Hapishanesi'nde tek tip elbiseye ve baskılara karşı direnmek, siyasi kimliklerini korumak için başladıkları ölüm orucunda şehit düşen dört devrimci için "Berivan" kasetinde bir türkü yapan Yorum bu kez ayrı ayrı türküledi "Haydar"i, "Apo"yu ve "Hasan"i. "Üçleme"nin bütün ezgilerinde her sözcükte Haydar'la, Apo'yla ve Hasan'la birlikte Fatih'te vardı.

"Gel Ki Safaklar Tutussun" kaset çalışmaları sürerken; sanat ve edebiyati sınıf mücadelesinin bir parçası olarak gören OKM emekçileri, devrimci mücadelenin gelişmesine kosut olarak, "Kültür ve Sanatta TAVİR" dergisini yayımlamaya başladı. Grup Yorum, Grup Ekin, Or-taköy Halk Sahnesi (daha sonra ismi AYSE GÜLEN HALK SAHNESİ olarak değişecek) oyuncularını ve FOSEM (Fotograf ve Sinema Emekçileri) grubunun kolektif çalışmalarıyla yayımlanan "TAVİR", devrimci, demokrat aydınların ürünlerini yaygınlaştıracak yeni bir olanaktı. Aylık olarak yayımlanan "Tavir", "Gel Ki Safaklar Tutussun" kaseti çıktığında ikinci sayısını yayımladı.

"Gel Ki Safaklar Tutussun" kaseti, kolektivizmin kitlesel düzeye ulaştığı bir çalışma. Kasetin parçaları EMKAD (Emekçiler Yardımlaşma Derneği) ve Beykoz SHP'de yüzlerce insana dinletilip eleştirileri alındı. Kaset çalışması bittikten sonra ise Tavir'da yayımlanan bir anketle; "Siyirilip Gelen"le başlayıp, "Gel ki Safaklar Tutussun" kasetine ulaşan Yorum, müzigini tartışmaya açtı. İki bin besyüz kadar cevap geldi bu ankete.

"Gel ki Safaklar Tutussun" kaseti çalışmalarına Serdar katılmadı. Kaset sonrası günlerde de Ejder ayrıldı.

Yorumcular, her sabah, fabrikasına, atölyesine giden emekçilerden farklı değil. Yorum elemanları da, her sabah OKM'deki sanat ve mücadele atölyesinin yolunu tutuyor. "Gel ki Safaklar Tutussun" ka-

setinin bitiminden sonra Metin, kolektif üretimin dışında kalmaya 81 başlıyor. Hergün OKM'ye gelmek istemediğini ama yaptığı besteleri yine Yorum'a getireceğini söylüyor. Devrimci gençlik içinde aktif çalışmalarından Yorum'a katılan, bu süre içinde Yorumla bütünleşen Metin için geri bir adım bu. Yorum'un ilkeleri, örgütlü sanatçı olamayan Me-tin'in istemleriyle bağdaşmıyor. Değistirme çabalarına karşın "Yorulduğum, yapılanları onaylıyorum, saygım var; ancak ben yapamıyorum." diyen Metin, Yorum'un içinde bir yabancı olduğunu düşünmeye başlıyor ve kopuyor.

'90 Eylül'ünde çıkan "Gel ki Safaklar Tutussun"dan sonra da konser yasakları sürüyor Yorum'un. Alternatif konserlerle sesini duyurmaya çalışan Yorum'a, yurtdisinden de konser çağrıları geliyor. Pasaport için başvuru yapan Yorum, beş ay kadar engelleniyor. Evraklar kayboluyor, aranıyor, yazılar yazılıp soruluyor... Beş ayın sonunda; Sumru, Taner, Hilmi ve Gül pasaport alabiliyor.

Yorum'un yurtdisi konserleri sürerken, pasaport alamayan Yorumcular, kasetleri stüdyo aşamasında olan Grup Ekin'e yardımcı oluyor ve Belediye Festivalleri kapsamındaki konserlere de katılıyor.

Yurtdisi dönüşü, Seyhan Belediyesi'nin düzenlediği festivalde, yirmi bin kişiye sesleniyor Yorum. Konser sonrasında ise izleyicilerin sevgi hücumuna uğruyor. Zabıtalara, Yorum'la izleyici arasında duvar oluşturmak zorunda kalıyor ilk kez. Yorum'a ilgi açısından sevindirici olan bu olay, insanlarla sürekli iletişim kurmayı amaçlayan Yorum için bir o kadar da üzücü.

Seyhan konserini, yine festivalin kapanış konseri izliyor.

'90 Ekimi'nde, Irak'ın, Kuveyt'i ilhak girişimi, tüm dünya kamuoyu - nun gündemini oluşturuşuyor. Yasamın ve mücadelenin içinde olan Yo - rum'un gündemi de, Türkiye ve dünya gü ndemiyle aynı.

O günlerde, Zonguldak maden işçilerinin ekonomik istemleriyle bas - layan grevi sokaga tasıyor.. Grevin sancileriyle, coskusu, '80 sonrasında ekonomik, sendikal ve sınıfsal bilinç anlamında kayipları olan işçi sınıfının yüreginde atıyor. Politik talepleri yetersiz olsa da, oradaki kazanım tüm işçi sınıfının kazanımı, oradaki yenilgi de...

Battaniyeler, giyecek ve yiyecek yardımları Zonguldak'a akarken, ma - denciler, kadınları ve çocuklarıyla Ankara yürüyüşüne baslıyor.

'90 Aralık'ı ve '91 Ocak'ı boyunca Zonguldak madencisi ile birlikte Yo - rum. "Polisin ve Sendika Baskanı Semsî Denizer'in engellemesine karsın ocaklarda, sendika lokalinde, sokaklarda, meydanlarda madenci ile içice yasıyoruz. Bir saatliğine gelip madenci bareti giyerek gaz etecilere fotoğ - raf çektiren sanatçıların yanında ayrı bir yerimiz var madenci için. Gün - düzleri işçi halaylarının ortasında saz çalarken, köylerine, evlerine konu - guz geceleyin. Ekmeklerini, ekmegimizi paylaşıyoruz madencilerle. Grev - le ve en güzel dünyal ara uzanan umutlarla koyulasıyor sohbetlerimiz.

Madencilerin çalışma koşullarının ve niçin greve gidildiğinin, grevin nasıl yürütüldüğünün, basardıklarının ve olumsuzluklarının tanığı oluyo - ruz kırk gün süreyle." "Madenciden" türküsü nakis nakis örülüyor g revin önünde. Madencilerle içice olmamız, onların yaşamlarını ve sorunlarını kavramamızı kolaylastırıyor. Madencilerin çalışma ve yasama koşullarını gözlemleyerek yazdığımız misraları onlarla tartışıyoruz. Sokaklarını karış karış adımladığımız, ağır havası ni soluduğumuz madenci sehrinde yazgı - larını yerle bir edecekleri nasırlı ellerinden öfkeleri ve aydınlaşan sendika - cıların bile ağızlarından düşüremedikleri "Madenci'den" türküsü doğuyor.

Grev sonrasında, Selda da geliyor Zonguldak'a. Madenciler grevin co - kusuyla, sendika lokalindeki konserde "Madenciden" türküsünü istiyor. Selda bu türküyü bilmediği için söyleyemeyince işçiler hep bir ağızdan baslıyorlar "Madenciden": "Yer altında ezilenler yeryüzüne seslenirler..."

EMPERYALIST SAVAS VE SANATÇILAR KOMİTESİ 83

Irak'ın, Kuveyt'i ilhak etmesiyle başlayan gerginlik sonrasında, ABD ve diğer emperyalist ülkeler, uçağı, tankı, topu ve ileri teknolojinin ürünü diğer silahlarıyla, Irak'ı ablukaya aldı. Bu abluka, Ortadoğu'da, ülkemizi de içine alabilecek, halkları birbirine düşman edebilecek haksız savaşların ve Irak halkının katliamının habercisiydi.

Bu savasta, Irak'ta yaşayan Kürt halkına ise kullanılmaya hazır piyon gözüyle bakılıyordu. Emperyalist güçler Ortadoğu petrollerini askeri güçleriyle denetim altında tutmaya çalışırken, Cumhurbaşkanı Turgut Özal da, "bir koyup üç almaktan" söz ediyordu.

Savaş çigliklerinin atıldığı bu günlerde, devrimciler, "Emperyalist Savasa Hayır" kampanyası açarken, Grup Yorum ve OKM emekçileri de sanatçıları savasa karşı ortak bir platformda toplama çabası içindeydi. Ağustos 1990'da, Grup Yorum, Ortaköy Halk Sahnesi Oyuncuları, OKM ve FOSEM'in organizasyonunu yaptığı; Rifat Ilgaz, Rahmi Saltuk, Musa Anter, Bilgesu Erenus, Ömer Özgeç ve Ünal Büyükgö-nenç'in konuşmacı olarak katıldığı bir basın toplantısı İstanbul Tabip Odası'nda gerçekleşti.

1990 yılı sonlarında, değişik dallarda ürünler veren sanatçılar bi-raraya gelerek, oluşacak platformun işlevini tartışıyordu. TYS'li yazar Demirtaş Ceyhan ve Sükran Kurdakul'un kendi inisiyatifleri dışına çıkacak olan bu platformu; "Daha önceden böyle platformlar kuruldu, somut bir şeyler üretmeden dağıldı; anlamsız bir çaba bu." gibi sözlerle engelleme çabalarına, bazı sanatçıların "Bu savaş bizi ilgilendirmiyor" demelerine karşı. Grup Yorum, FOSEM, Bilgesu Erenus, Deniz Türkali, Ahmet Yüzüak ve OKM'nin yer aldığı bir komite kuruldu.

Platform bünyesinde somut olarak, ancak, "Savasa Hayır Gecesi"nin düzenlenmesi planlanabildi, izin verilmeyen bu geçenin sanatçılar platformunda moral bozukluğu yarattığı söylenebilir. Bunlara sanatçıların duyarsızlığı ve onları, somut eylemliliklere çekmenin zorluğu da eklenince, komitenin inisiyatifi zayıfladı.

Platform sürecinde gerçekleşen toplantılar, özellikle '80 sonrası

Bir Kar Makinesi I

84 emperyalizme karsi tavor almakta zorlanan aydin ve sanatçi kesim için önemlidir. Kirk kadar sanatçinin istanbul Gazeteciler Cemiye ti'nde düzenlediği toplantida, yapılacak bir eylemde "Emperyalis ~ Savasa Son" pankarti açılması kararlaştırıldı. Irak'a saldiriların gunlastığı günlere rastlayan bu toplantidan bir gün sonra, ABD Konsoloslugu'nun önünde on sanatçi vardı: Halil Ergün, Nur Sürer, Edip Akbayram, Bilgesu Erenus, Grup Yorum, Hasan Kiyafet, Aytaç Aman, Sadik Gürbüz, Ilyas Salman, Leyla Erbil, Grup Kizilirmak ve SHP'li Ercan Karakas..

23 Ocak 1991 günü polisin müdahalesine karsin pankart açıldı ve eylem tamamlandı.

Pankart eyleminin değerlendirildiği toplantida, geç de olsa böyle bir tavrın alınmış olmasını olumlu bulan Yorum, daha da etkili politik tepkiler gerçekleştirilmesini ve sanatçılar platformuna sahip çıkilmesini istedi. Fakat emperyalist savasın sonuna kadar, sanatçıların katılımıyla başka bir aktif tavor alınamadı.

E
D

YÜREK ÇAGRISI

'91 NISANIMDA tamamlanan "Yürek Çağrısı", halk müziği motiflerinden uzaklaşdığı şeklinde eleştiriler alıyor. Yorum'un kendini tekrarı olarak değerlendiriliyor çoğunca. Bu eleştirilere karşın, kasetteki birçok parça kitlesellesmeyi basaran ve beğenilen türküler.

Emekçiler, çocukları gülsün diye düşer yollara gün doğumunda. Madenciler de.. Çocuklar gülemediğinden giyilir grev gözcüsü gömlekleri. Madenlerinden Zonguldak sokaklarına, sokaklardan Ankara yürüyüşüne çıkan madencilerle iki ay gibi bir zamanı paylaşan Yorum, "Madenciden" türküsüyle madencilerin ölçeğinde tüm işçilerin sesi, soluğu olurken, ülkenin adını değiştirene değin yürüneceğini de vurguluyor.

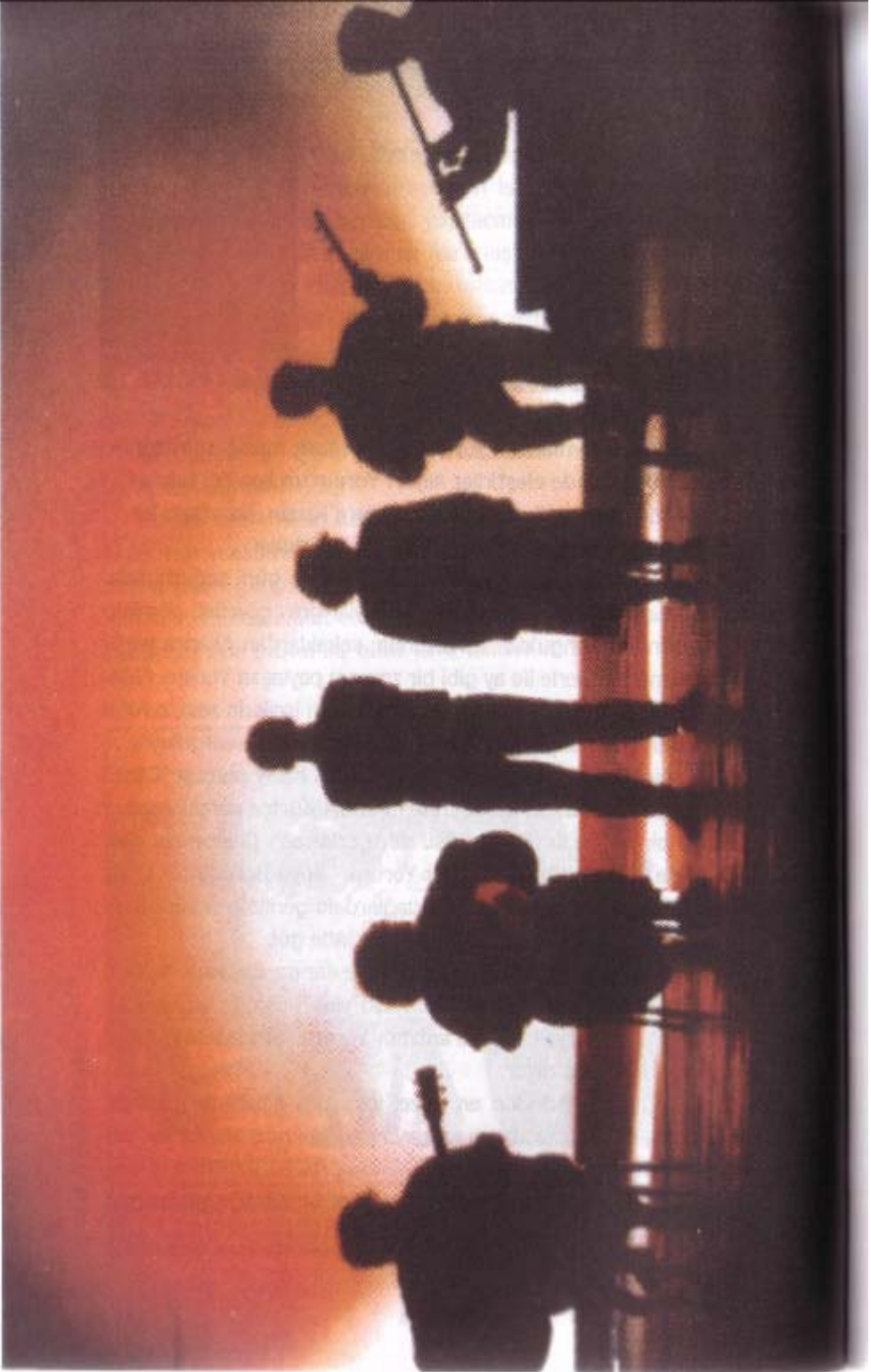
Kavgayı, sevdayı anlatan "Ey Hevalo Evindar", halay parçası "Cane" ve "Çay Berbena" Yorum'un kasetlerine giren ilk Kürtçe parçalardan.

Kasetteki bir başka sevda türküsü de "Çerkesce". Geleneksel olan bu parçayı yine Çerkes dilince söylüyor Yorum. "Büyü Bebeğim" ve "Ay Dogar" 'korkuyu yaktım geldim' diyen dağlardaki gerillaların türküleri. Sesleri umut... dönüp gelecekler bir gün ellerinde gül.

Zindanlarda direnis boy attıkça zulüm kapılarına dayanan analar, mars ritminde türkülenmiş "TAYAD Türküsü"yle. "Düşman Çizmesi Altında Yurdum"la emperyalist işgali anlatan Yorum, 'Söz eylemini bitirdi', 'Hava barut kokuyor' diyor.

'Ulasir Sana' cezaevlerinden en güzel yarınlara gönderilen özlem. "Analara ve Babalara" çocuklarının kavgaya girdiğini mustuluyor ve "yüregün kanatlınsın" diyor onlara.

"Yürek Çağrısı" mücadele içindeki duygusal birliktelikle yaklaşımıyla yorumlanmış bir türkü.

YURTDISI KONSERLERİ

'91 Martından sonra, İstanbul'daki yasakçı tavir, ülke geneline yansımaya başlıyor. Kastamonu, Bandırma, Mersin ve İzmit konserleri pespeşe yasaklanıyor. Yasaklar ülke geneline yayılırken, Yorum, yurtdışı konserlerine başlıyor.

Yorum, birbuçuk ay boyunca, Frankfurt, Köln, Wuppertal, Berlin, Stuttgart, Münih, Zürich, Bielefeld, Bremen, Paris, Hamburg, Hannover, Nürnberg, Strasbourg, Amsterdam, Mannheim şehirlerinde verdiği konserlerde toplam 60 bin kişiye seslendi. Yorum, Avrupa konserlerinde daha çok kendi kültürlerini yeteri kadar tanımayan ikinci kuşak Türkler ve Kürtler'den ilgi görüyor. İkinci kuşak daha bir Avrupa li. Bununla birlikte, bir dizi toplumsal çelişkiyi yaşayanlar da onlar. Yorum'un müzisini ilkin yadrgasalar da çok çabuk isiniyorlar. Yorum, Avrupa ülkelerinde de kalıcı dostluklar ve ilişkiler kuruyor. Alman sosyolog ve müzisyen Eva da bu konserler için yardımcı oluyor. Yasakçılar, bu dayanışmayı belki de, hiçbir zaman anlayamayacaklar. Dortmund'da tanistikları Nuray da ikinci kuşak Türk emekçilerinden. Bu tanışıklıkla başlayan ilişkiler daha sonra Yorum'a götürüyor O'nu.

Avrupa konserlerinden sonra Kirkpınar Senliklerinde üç bin kişiye seslenen Yorum, Adapazarı Çevre Senliği'ne de katılıyor. "Türküler Susmaz Halaylar Sürer" pankartının asılmasına izin verilmeyince izleyiciler konser sonuna değin ellerinde tutuyor pankartı.

Egemen kültürün karşısında devrimci kültürü yayma çabasında olan OKM, 3 Ekim '91'de basılıyor. 11 OKM emekçisinin gözaltına alındığı bu günden sonra, bir hafta kapalı kalıyor sinema salonu ve dergi bürosu. Bu kapanma, OKM'ye ekonomik sorunlar da getiriyor. Hem, bu sorunları aşmak, hem de baskılara karşı bir kamuoyu oluşturmaya amaçlayan, OKM ile Dayanışma Gecesi düzenleniyor. Bir düğün salonunda yapılan geceye. Grup Yorum, Grup Özgürlük Türküsü, Grup Ekin. Küçükköy Folklor Aras-

Bir Kar Makinesi I

9
0

tirma Derneği ve OHS (Ayşe Gülen Halk Sahnesi) oyuncularını katlıyor. Bu gece, aynı zamanda iki OKM emekçisinin Nisan Gecesi. Gecenin bir başka özelliği ise; tek tek hücrelerden oluşan, kamuoyunda "tabutluk" olarak adlandırılan ve siyasi tutsakların birbirinden soyutlamayı amaçlayan Eskişehir Hapishanesi'nin faaliyete geçmesi ve hemen ardından tutsakların başlattığı açlık grevlerinin bu gecede yankı bulması.

Nisan ve OKM Dayanışma Gecesi'yle Yorum, İstanbul'da konser yasasını da aşıyor. Daha sonra, buna benzer bir gecede ise sorunlar yaşanacak. Özgür-Der'in yemeği ve Halkın Hukuk Bürosu avukatlarından ikisinin düğününe, sanatçı olarak çağrılan Yorum, izinsiz gösteri yapılacağı gerekçesiyle Taksim Belediye Gazinosu önünde, düğün davetlileriyle birlikte, polis kordonu altında bekletilerek içeriye alınmıyor. Soğuk bir kış günü, bir saat beklendikten sonra gelin ve damat geliyor. Düğünün konukları, gelin ve damatla birlikte girebiliyor içeriye.

Yorum, ikinci kez, Yılmaz Güney Vakfı'nın düzenlediği geceler için çıkıyor yurtdışına. Sinemamıza devrimci değerler kazandıran Yılmaz Güney'in anıldığı gecelere katılmak, Yorum için devrimci sanatçı duyarlılığı ve sorumluluğu.

'92 yılında, Güneş Gazetesi emekçileri, isten atılmalarına karşı greve ve direnişe başlıyorlar. Direnişin yüzüncü gününde düzenlenen geceye katılan Yorum, basın emekçilerini destekliyor. Aynı günlerde, İzmir'de iki konser veren Yorum, Muğla İstetme Fakültesi Öğrenci Derneği'nin, Çorum İHD'nin gecesine ve Sark Özgür-Der'in Malatya konserlerine katılıyor.

Grup Yorum, aynı günlerde Söke'deki konserde unutamayacakları an

lari yasiyor: "Düz ve verimli alanların ortasında kurulu küçük bir Ege ka-91 sabasındayız. İzmir'den sonra Halkevi'nin açılışı nedeniyle gerçekleştirilecek dayanışma konserine birkaç saat kala ulaşıyoruz Söke'ye. Sinema salonu hıncahınç dolu ve Seher Sahin'in annesi, babası ve kardeşlerinin de olduğu salonda bir tören havası esiyor; geleceğin tadıyla açlığın koynuna yatan direnişçilerle; bayragımız magrur ve kahramanca dalgalandıran savaşçılarla, gür sesli solistin, ince örüslü parmakların, zaferi mustulayan gitaristin heyecanı ile halaya duruyoruz."

Sahnedan iniyorlar. Seher Sahin de içlerinde. Seher'in babasıyla, annesiyle, kardeşleriyle can yumağı oluyorlar.

Devrim şehitlerinin anma günüdür Yorum konserleri. Çoğunca kavganın bir basamak daha yükseldiği coşkudur, halaydır.

Yorum'un konserlerinde izleyiciyle kurduğu diyalog, zaman zaman geceyi düzenleyenleri de rahatsız ediyor. 11 Ocak Kayseri konseri bunlardan biri. Kitleden yükselen sloganları susturamıyor geceyi düzenleyen SHP'ler. Polisler salonu terk ediyor. SHP Gençlik Kollarının Konya'da düzenlemek istediği gecede 'slogan atılır' gerekçesiyle genel merkezin emriyle engelleniyor.

Kayseri'deki konserde, emniyet baskısı, izleyicileri tehdit ve gözdağına yönelik. Sivil giyimli polisler, izleyicilerin arasında doluyor boyuna. Bu arada, sloganlar atılıyor. Sivil komiser, tehditkar bakışlar fırlatıyor kitleye. Yorum, "Madenciden"e basıyor. Psikolojik savaş, gerginleştiriyor salonu. Sarkinin bir bölümünde kitle, polislere dönerek bu kitaya eslik ediyor:

"Yürü derler yürü derler..."

Karlı bir Subat günü, "İskence ve İnfazlara Son, Kayıplar Bulunsun" mitingi, "Bize Ölüm Yok" ve "Haklıyız Kazanacağız" marslarıyla dalgalanırken, aynı akşam Gebze HEP senliğinde Türk ve Kürt kardeşliğinin simgesi oluyor Yorum'un türküleri.

27 Subat Balıkesir SHP Gençlik Komisyonu'nun ve 29 Subattaki Karabük Halkevi konserini Mersin Likat-İs Sendikasının 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü kutlamaları izliyor.

Bogaziçi Üniversitesi'nde, 2 Martta yapılan TÖDEF'in birinci kuruluş yıldönümünde polis ve okul idaresince elektrikler kesilince, Yorum mikrofonsuz devam ediyor türkülerine.

21 Mart Newroz günü, izleyicilerin yoğunluğu karşısında Ankara Re-

92 sim Heykel Müzesi Konseri üç kez tekrarlanıyor.

Grup Yorum ve Grup Ekin'nin pasaport alabilen elemanları Devrim Şehitlerini Anma Gecesi için yurtdışına giderken pasaport alamayanlar ortaklaşa devam ediyorlar konserlere. Basel, Viyana, Zürih, Gelsenkirchen, Berlin, München, Frankfurt, Rotterdam, Colmar, Bern şehirlerindeki konserlerin dönüşünde bir günlük gözaltı yaşıyorlar.

17 Nisan'da, Eskişehir'de; 8 Mayıs'ta Antalya'da; 9 Mayıs'ta, İskenderun'da; 10 Mayıs'ta, Gaziantep'te; 19 Mayıs'ta, İzmir'de; 22 Mayıs'ta, Osmaniye'de; 23 Mayıs'ta, Adana'da konserler veren Yorum'un, İzmir konserine soruşturma açılıyor. 24 Mayıs, Mersin konseri yasaklanınca Mersin'deki sendika ve demokratik kuruluşlar, valiliğin önüne siyah çelenk koyarak yasaklamayı protesto ediyorlar.

26 Nisan 1992 tarihindeki Trabzon konserinde ise engellemelerin bir başka boyutu sergileniyor. Trabzon'daki gerici kesimler, "Yorum Kürtçe parçalar söylüyor" denilerek kısıtlanıyor. Konser bitiminde gerici kesimler tarafından ablukaya alınan konser salonunda, altı saatlik bir bekleyiş başlıyor. Polis bu gerici kesimi dağıtması bir yana, onları yapılacak saldırı için yönlendirdiği gözleniyor. Konser salonunda ablukaya alınan izleyici, dışarı çıkıp çıkmamayı tartışıyor. Katliam yaşanabileceği endişesini taşıyan Yorumcular'la, izleyiciler salondan çıkmıyor. Valilikle başlayan telefon görüşmeleri. İçişleri Bakanlığı'na, Kültür Bakanlığı'na değin uzanıyor. Konser devam ediyor bu ara. Altı saat sonra abluka kalkıyor ve Yorum, izleyicileriyle çıkabiliyor salondan.

16-17 NISAN

17 Nisan 1992. 16 Nisan'ı, 17 Nisan'a bağlayan gece, polis telsizleri susmuyor. Çiftelhavuzlar'da, Göztepe'de, Sahrayıcedid'de... Bir dizi operasyon yaşanıyor. Operasyona uğrayan evler, birer direnis alanı. Haykırılan sloganlar, asılan bayraklar televizyon haberlerine yansıyor.

Aynı gecenin sabahında, OHS oyuncusu Ayşe Gülen, OKM'ye gelmiyor. Tüm OKM emekçileri biliyor Ayşe'nin disiplinli çalışmasını. Nazım Hikmet'in şiir ve mektuplarından derlenen, yakında sahnelenmeye başlayacak olan "Dünyayı Memleketimi ve Seni Seviyorum"daki rolünü hiç aksatmadan çalıştığını. Öğleye doğru 'acaba' sorularının cevabı geliyor. Evet, Ayşe Gülen de... O zamana değin, gözlerin derinlerinde saklı hüznü, ağlamalara

birakıyor yerini. Çok geçmeden ikinci bir haber de ulaşıyor OKM'ye. Tavir Dergisi'nin altıncı sayısına kadar dizgi, düzeltme gibi işleri yürüten, yazılarını yazan ve daha sonra kendini daha büyük sevdalara bırakan Ayşe Nil Ergen de...

OKM emekçileri bir araya toplanıyor. Ayşe Nil Ergen ve Ayşe Gülen'in operasyonlarda öldüğü açıklanıyor. Herbiri hüznüyle gömülmüş olsalar da onların ardından ağlamak değil, işlerine devam etmenin bilinciyle yeniden görev dağılımı yapılıyor. Ayşe Gülen'in rolüne bir başka arkadaşı hazırlanmaya başlıyor. Tavir Dergisi matbaadan alınarak elbirliğiyle paketleniyor. Basın bildirisi hazırlanıyor. Orta-köy Halk Sahnesi'nin adı artık "Ayşe Gülen Halk Sahnesi". Yorumcular da "Cesaret" diyor aynı günlerde.

Bir Kar Makinesi

|

CESARET

YORUM, HER KASETLE daha da kitlesellesmeyi amaçlıyor. Her yeni kaset, birseyler katıyor bu kitlesellesme çabasına. Kitlesellesme, "Cesaret" kasetiyle yakalanıyor daha çok. Yorum'un ilkeli tutumu, medyadan uzak kalmasını getiriyor beraberinde. Ancak, televizyona çıkmama gibi bir ilkesi yok Yorum'un.

Aynı gün içinde, "Cemo" parçasıyla iki kez görünüyorlar Star 1 'de. Yorum, kitle iletişim araçlarında, medyanın istediği veya seçtiği türkülerle değil, kendi belirlediği türkülerle yer alıyor.

"Daglara Gel", kulaga hoş gelen ritmiyle günlerce Süper FM'de yayınlandı. Bu güne değin Yorum'u hiç dinlememiş insanlar bu türküyle dinlediler Yorum'u.

Bir Kürt kızının, kir gerillasına askini ve direnisini anlatan türkü formunda bestelenmiş "Misri Kiz", kasette beğeni toplayan, ilk kez dinlendiğinde bile nakaratlara katılabilen, kolay algılanabilen bir türkü.

"Karadeniz"de ise, Karadeniz'in yerel motifleri önem taşıyor. Daha önce müzicine az da olsa kemence seslerini katan Yorum, bu türküde ilk kez tulumu kullanıyor. Karadeniz halkı da "yol havasıyla" katılıyor Yorum'un uzun yürüyüşüne.

Türk ve Kürt halkının ortak sesi Yorum, daha önceleri Kürtçe türküler söylerken, bu kez Kürtçe besteler yapıyor. "Em Ne Bin Ketine" ve "Di Beri", Yorum'un kendi besteleri. Kürt halkının mücadelesinde yenik olmadığını, verdiği mücadele ile Kürt realitesini egemenlere kabul ettirdiğinin islendiği bestelerde "bu kavga bizim kavgamızdır" diyor.

|

"Neslime Armaganımdır" parçasında "Simdi ben serefimle 95
ölmenin dorugundayım" diyor devrim şehidi Kahraman Altım.

Mimar Sinan Üniversitesi öğrencisi olan ve okuduğu okulun dördüncü katından atılan Seher Sahin için bestelenen "Seher Yeli Kiz", kavganın içindeki gencecik yürekleri anlatıyor.

"Sevda Türküsü" ve "Seni Seviyorum", devrimcilerin aski yorumla-yisinin ve aska bakis açilarinin dile getirdigi sevda sarkilarından.

"Reso" ve "Keçe Kurdan" kasetin Kürtçe halay parçalan.

Mars formundaki "Cesaret'te, ise kavganın adım adım yükseldigi bir süreçte "Cesaret, cesaret daha fazla cesaret!" diyor Yorum.

Bir Kar Makinesi I

96 ESKISEHIR KONSERİ VE TUTUKLAMA KARARI

"Sıcak bir yaz sabahi çikiyoruz yola. İlk duragimiz Eskisehir. Yine yorucu bir yolculuktan sonra, dinlenme fırsatı bulmadan çıkacağız sahneye.

Yol boyu bir güneş, bir yağmur. Bogucu sıcaklarla terlerken, yağmurlar dökülüyor gökyüzünden. Pancarlar yapraklanıp, kök tutmaya durmuş; basaklar yesilden, sarıya... Yol boyunca uzayan dereciklerle aralanmış salkım söğütlerle kavaklar, tarlalar, çam ormanları... Yesilin binbir tonu ardımız sıra akıp giderken Eskisehir'i konuşuyoruz. Mapusluklar, açlık grevleri, sevkler, direnisler ve şehitler...

"Bu Yaşam Bizim-Sevgi Ve Dostluk Gecesi", saygı durusuyla başlıyor. Yöresel Ozan Yusuf Özdoğan, Pir Sultan'dan, Ruhi Su'dan türküler çalıyor söylüyor. Onun ardından Sair ve Ozan Muzaffer Özdemir geliyor. AHS (Ankara Halk Sahnesi) de "Güzeldiler ve Gülümsüyorlardı" adlı kısa oyunla katılıyor geceye. Isık düzeni olmayışı nedeniyle oyuncular karanlıktaydı. Oyun içinde verilen dia gösterisi oyunu bastırıyor. Deniz, Mahir, Kaypak-kaya, 12 Temmuz ve 17 Nisan şehitleri kimi mahzunluklarımıza, kimi gülümseyen yüzleriyle görünüp gittiler. Bir iskencecinin cezalandırıldığını duyuran dia, salondaki güvenlik görevlilerini ürkütecek kadar alkışlandı.

Eskisehir'de bateri bulunamamıştı. Bu nedenle Yorum baterisiz verdi konserini. Ses düzeninin yeterli olmaması yordu Yorumcuları.

Cesaret kasetindeki "Dağlara Gel" türküsüyle başlayan konsere her parça biraz daha cosku katıyordu. Halaylar başlayınca valilikten gelen görevliler salonun dışına veya balkona çıktılar. Sivil görevlilerse rahatsız edici tavırlarıyla kulise bile girmeye çalışıyorlardı. Bu tutum, gecenin gözaltıyla biteceğinin habercisiydi adeta.

Konserden sonra izleyiciler ayrılmış; organizasyon görevlileri, tiyatrocular ve Yorumcular kulise gelmişti. İkiser, üçer çıkılıyordu. Çıkış çeviklerce tutulmuştu ve onların güç desteğindeki sivil polisler zor kullanarak çantalarında dia arıyorlardı.

Bir kargasa anında bir kaç gruba ayrılarak salonu terkeden Yorumcular, haberleşme olanının da olmayışı nedeniyle buluşmada zorlansalar bile, gecikmeli de olsa Ankara konserine yetisebiliyor ve program aksamıyordu.

Karanlık günündeydi Ankara. İpince yağmurlarını döküyordu gök-

yüzü. Konser, Gençlik Parki'ndaki Açık Hava Tiyatrosu'ndaydı. Yag- 97 mura rağmen birkaç yüz izleyici gelmişti yine de. İki konser birleştirildi ve türkülerle birlikte yüzünü gösteren güneş katılımı da arttırdı. Baskısız, gözaltısız ve engelsiz bir konser verdik Ankara'da ve ertesi gün gittigimiz Kütahya'da."

Ancak Yorum, İstanbul'a döndüğünde, Eskisehir konseri sonrasında gerçekleşmeyen gözaltının, giyabi tutuklama kararına dönüştüğünü öğreniyor. Yorum bu kez, giyaben tutuklu Eskisehir'de "Bu Yaşam Bi-zim-Sevgi ve Dostluk Gecesi"ne konuşmacı olarak katılan Ankara Özgürlükler ve Haklar Derneği Başkanı ve Grup Ekin solisti Metin Turan, yöresel ozan Yusuf Özüdoğru, Ankara FOSEM'den bir sanatçı, AHS'den üç oyuncu ve gecenin organizasyon komitesinden yedi kişiyle birlikte.

Bir sanat etkinliği için, yirmi tutuklama kararının çıkarılmasının mimarı Savcı Muammer Akkaya. "Cesaret, Daha Fazla Cesareti" sesleri ülkenin dört bir yanında yankılanırken, Grup Yorum, halkın içinde görünmez oluyor.

Yorum'un iki ay süren giyabi tutukluluk günleri, 12 Ağustos tarihindeki mahkemede sonlanacak. Bir olasılık elleri kelepçeli, cezaevi arabasına binecekler. Dudaklarımızda Yorum'un türküleri, gözlerimizde hüznün bakacaklarımız Yorumcular'ın ardından. Belki de kucaklayacak onları iki aylık ayrılığın özlemiyle.

Cesaret kaseti ülkenin dört bir yanında "Cesaret, cesaret" diye yankılanırken "Cesaret!" diyor Yorumcular da. İki aylık kaçaklık koşullarında bir yandan yakalanmamaya özen gösterirken, bir yandan da basın toplantıları düzenlediler. 32. Gün'ün çekimleri de bu dönemde yapılıyor. Kamuoyunu duyarlı kılmaya çalışıyorlar.

Sanata yönelik baskıları protesto etmek, Yorum'la dayanışmak için Konya Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde olacak yüzlerce insan. İstanbul, Ankara ve Adana'da otobüsler kiralanıyor.

Yorum'la dayanışmak isteyenlerin bir bölümü OKM'ye gelmişti. İskender, üçer çikilip Harem'e otobüslere gidilirken, Yorum'u, mahkeme salonunda bir basına bırakmak isteyen güvenlik güçleri de çalışmaya başlamıştı çoktan. Karikatürist Mehmet Aslan, OKM'den çıktıktan sonra gözaltına alınıyor. Bu arada Yorum amblemleri iki poşet tısrıtta de el konuluyor.

Yalnız değilsin Yorum; senin türkülerini getiriyoruz sana. İstanbul

Bir Kar Makinesi I

98 otobüslerinde Grup Özgürlük Türküsü, Ayse Gülen Halk Sahnesi oyunculari ve Tavir Dergisi çalışanlari... Ankara otobüslerinde Grup Ekin, Ankara Halk Sahnesi oyunculari... Avrupa ülkelerinden gelmiş heyetler ve Yorum dinleyicileri...

Otobüsler gece boyunca yol alıyorlar Konya'ya, Yorum'un türküleriyle. Sesler ksilip çatallasmaya baslayınca kasetler konuyor teybe.

Istanbul otobüsleri Konya'ya gelmeden Selçuklu Emniyet Amirliği önünde durduruluyor. Nereye gidildiği soruluyor önce. Ardından kimlik kontrolü. Kimlik kontrolünden sonra, yola devam edileceğini düşünüyor otobüstekiler ama engelleme çabalarının sonu gelecek gibi değil. Ankara'dan yola çıkanlar öğreniyor, İstanbul otobüslerinin gözaltına alındığını. Yollarını değiştiriyorlar önce. Konya'ya, Malatya'dan gelenler gece saat 04.00'te Konya'da oluyorlar ve engellemeyle karsılaşmıyorlar. Eskisehir'den trene binen onsekiz kişi bir olasılık izleniyor yol boyunca. Konya'ya iner inmez de gözaltına alınıyorlar.

Istanbul'dan gelen üç otobüsün. Emniyet Amirliği önündeki gözaltı süresi uzadıkça uzuyor. Birinci kimlik kontrolü... İkinci kimlik kontrolü... Üst araması, otobüs araması... Otobüslerde aranan şahısların olup olmadığını sormak için faksların çekilmesi gibi işlemler bitmiyor bir türlü. Genelde avukatlar ve güvenlik görevlileri arasında yaşanan tartışmaya zaman zaman otobüstekilerin tümü katılıyor. Otobüslere binip kaçma önerisi sürücüler tarafından kabul edilmeyince, yürüyerek Konya'ya gitmenin dışında çözüm kalmıyor. Otobüstekiler, yürüme hazırlığına başladığında polis barikati kuruluyor yola. Yoğun tartışmalar, gözaltı tehditlerinden sonra barikat asılıyor. Öğle sonrası varılabiliyor Konya'ya.

Televizyon ekiplerinin, gazetecilerin, sanatçıların ve Yorum dinleyicilerinin doldurduğu mahkeme salonunda, yumusak bir ortamda geçen mahkemede Yorum elemanı ve aynı zamanda Tavir Dergisi Yazı İşleri Müdürü ve Sahibi Elif Sumru Gürel savunmayı okuyor.

Mahkeme bitiminde Yorum'un özgürlüğünü kutluyor alkışlar. Bir kez daha özgür Yorum. Türküler söyleyecek yine.

Haklarındaki tutuklama kararı nedeniyle 40 gündür firardalar Grup Yorum 15 gün sonra ortaya çıkacak

İstanbul Haber Servisi - Eskişehir'de 19 Haziran'da düzenlenen 'Bu Yaşam Bizim - Sevgi ve Dostluk Şenliği'nde sahneye çıkışları için haklarında tutuklama kararı verilen ve habs firarında olan Grup Yorum üyeleri, 12 Ağustos günü saat 09.00'da Konya Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yapılacak duruşmaya katılacaklarını açıkladı. 1989'da Mersin ve İstanbul'da 95 gün tutuklu kaldıktan sonra mahkeme tarafından aklarındıklarını bildiren Grup Yorum üyeleri, "95 günlük bu baskı özürdür"

yasa kültür ve sanat etkinlikleri üzerinde uygulanan baskı ve yasaklamalara karşı olan tüm aydınlar, sanatçılar, kitapları toplanan, yasaklanan, para cezasına çarptırılan yazarlar, kesimleri toplanan, konserleri yasaklanan, gıcışına alınan, hapsetilen müzisyenler, sergileri basılan, yasaklanan, sabotaj edilen ressamlar, fotoğraf pekerken tartaklanan, makineleri kırılan, filmleri yakılan, gıcışına alınan fotoğraf sanatçıları; film setlerinden alınıp işkenceci sarpırlardan geçirilen filmleri yakılan, var-

döşülen, yargılanan köşe yazarları, gazeteciler; yargı hakukunu eleştirdiği, mahkemelerde sesli hak ve özgürlüklerini savunmuş işçi dövüşmelerinden alınan, soruşturmalara uğrayan, yargılanan hukuk adamları, avukatlar; 'Yasakları yasaklayacağız' diyen Kültür Bakanı; halkın temsiliyeti olduğunu iddia eden milletvekilleri; insani değerleri, erdemli savunun, haksızlığı karşı mücadele eden devrimci, demokrat, birici, yurtsever herkesi Konya'ya Grup Yorum'la dayanışmaya çağırıyoruz" dedi.

Adalet Bakanı olması gereken savcı

Eskişehir savcısından Muammer Akkaya, Grup Yorum ve diğer sanatçıların tutuklanmasında için neler yapmıştı ki ilk aşamada mahkeme tutuklama istemini reddetmiş. Mahkeme bunu nasıl yapıyor. Kendisiyle görüşen gazetecilere kızgınlıkla 'Saçma sapan iş yapıyorlar. Bırakılmamaları gerek,

Muammer Akkaya

Savcı sonunda 'emeline' ulaşmış. Görül rahatlığıyla, Avukat Bedii Yarıncı ile iki saate yakın görüşti. Çözümler Grup Yorum 'hayranıymış'. Kendine telefon etmiş. 'Çok gaddarsın'

Skatliyen" yazdığı bir şairi Yorum'a gönderip, 'basteleştireyim, iyi bir parça olur, ancak yayınlanmasa, hakkında soruşturma başlatılır, ben de kendi şairim hakkında dava açarım' diyormuş... Ne

Türküler yasaklansa bile, halaylar devam eder!..

İstanbul Ortaköy Kültür Merkezi ve Ankara Halk Sahnesi sanatçılarına yapılan baskılar, suçlu duruma düşürülmelerini protesto ediyoruz.

19 Haziran 1992 tarihinde Eskişehir'de yapılan "Bu Yaşam Bizim - Sevgi ve Dostluk Gece- si"nde ve sonrasında geceye katılan birçok sanatçı ve tertip komitesinden insanlar tutuklandı. Gece yapılan yerde bulunan birçok müzik aleti ve eşya vahşice polisler tarafından parçalandı ve birçok eşyaya el konuldu.

1991 ve 1992 yıllarında Almanya ve Avrupa'nın birçok şehrinde konserler veren iki devrimci müzik grubu "Grup Yorum" ve "Grup Ekin" in 6 İyisi 23 Haziran 1992 tarihinden bu yana tutuklanma emriyle polisçe aramıyor. Şuçları ise vatanlarındaki, (Türkiye ve Kürdistan'daki) takip, işkence, cinayet ve baskıyı müzikleri ve sanatlarıyla dile getirmekti...

Bizler bu müzik gruplarının çalışmalarını gördük, birçokumuz ise duyduk. Ve onların aracılığı ile Türkiye ve Kürdistan'daki gerçekler üzerine çok şey öğrendik.

Çalışmalarıyla haklar arasında gerçek köprülerin kurulmasına ve insanlara güzel bir yaşam için mücadeleye katılmada cesaret bulmasına katkıları olan bu gruplarla ve bütün sanatçılarıyla dayanışıyoruz.

Türkiye'de tutuklu bulunan sanatçıların derhal ve hemen serbest bırakılmasını talep ediyoruz. Grup Yorum ve Grup Ekin üyeleri, İstanbul OKM ve Ankara Halk Sahnesi sanatçılarına yönelik tutuklama emrinin kaldırılmasını ve acilen bütün davaların durdurulmasını talep ediyoruz.

Nükümetten OKM ve AHS'nin sanatsal faaliyetlerinin engellenmemesini talep ediyoruz. 12 Ağustos 1992'de mahkeme var. Uluslararası basın ve insan hakları örgütlerini, Avrupalı sanatçıları bu mahkemeyi izlemeye davet ediyoruz, çağırıyoruz.

- Informationsstelle El Salvador e.V. Bonn ● KAOS Film Team Köln
- Bundesverband Studentische Kulturarbeit Bonn ● Arbeitskreis Internationalismus, Bonn, ● Marianne Tralsu, Künstlerin, Köln ● Ingrid Strobl, Schriftstellerin, Köln ● Ulla Jelpke, Mitglied des Bundestages (MHB) Bonn ● Dirk Frölich, IG Metall, Bonn ● Gerd Eisenbürger, Informationsstelle Lateinamerika, Bonn ● Frank Höhinger, El Salvador Komitee, Bonn ● Ulf Reumgartner, Informationsstelle Lateinamerika Bonn

GRUP YORUM

Bir Kar Makinesi

104 22 Haziran Pazartesi

Eskisehir konserinden sonra üçüncü gün bugün. AHS'li, Ankara FO-SEM'li arkadaşların gözaltına alınışının üçüncü günü. Bu olaya karsi yürüttüğümüz protesto tavrini gelistirmeyi planlarken onların serbest bırakıldıktan sonra savcinin itirazi üzerine evlerden alınarak, otobüsten indirilerek yeniden gözaltına alındıklarını öğreniyoruz. Onları tutuklamışlar. Ve hiç de sasirmedigimiz yeni bir haber iletiyor arkadaşlar; Grup Yorum için tutuklama kararı. Hem de, Eskisehir'de bateri temin edilemediği için, bizimle gelemeyen, dolayısıyla geceye katılamayan Hüseyin Akbulut hakkında da verilmiş aynı karar. Olacak şey değil ama... Dayanamayıp basıyorum kahkahayı.

OKM'den, evimizden çıkıyoruz. Birden bire, bir anlık sizi ama hemen sonra kalabalıkların duygusu sarıyor içimi. Fiziki olarak terkettik OKM'yi, ancak, yüreklerimiz faaliyetlerimizin coskusuyla dolu.

1 Bu ortaçağ uygulamasını kabul edemeyiz. Teslim olmayacağız!

Bir arkadaş, "Savcinin girişimi kolay elde edilemeyecek bir fırsat olarak değerlendirilebilir." diyor. Haklı da. Bu utanç verici kararı uzun maraton içerisinde kendimizi gelistireceğimiz bir dönem olarak kullanabilmeliyiz. Okumalı, yazmalı, ilerlemeliyiz.

27 Haziran Cuma

Ev...

Tüm Yorum elemanlarının birlikte kalabileceği bir ev arıyoruz. Şimdilik bir gelişme yok.

Kitap okuyorum, "Çözüm"ü bitirdim. Seminer notları var elimizde. "Toplumlar"la baslıyorum.

Kemal bilgisayarın basında, düzenlemeler yapıyor.

Yeni tasındığımız için tam olarak yerleşmemistik. Bu arada, evin düzenini de tamamlıyoruz.

Saklanmak... Seni arayanlardan saklanmak... Görevimiz bizi arayanlara yakalanmamak; bu haksız ve keyfî uygulama ortadan kalkana kadar yakalanmamak.

Aksamüstü bir arkadaşımız geldi. OKM'li dostlarımızdan bir demet kir çiçeği ile bir kutu pasta getirdi. Hem seviniyoruz hem de biraz üzülüyoruz. Keske, baskıcı yasalar, gerici kürsüler, arama tutanakları girme-

seydi aramiza; yanyana olabilseydik su anda onlarla.

Ve OKM'yi solukluyoruz bir süre; sevinçle, merakla...

Durumumuzun basın tarafından kamuoyuna yansı tilmaması düşün -
dürücü. Tanju Çolak hakkındaki tutuklama kararı TV'lerde ilk haber ola -
rak veriliyor. Sinirleniyoruz.

30 Haziran Pazartesi

Ev...

KORKUYU EGEMEN KILMAK İSTEYENLERE INAT, CESARET!

Gazete ilanini görünce çok seviniyoruz. İste kasetimiz çıktı. İlan biraz
da su andaki durumumuzu anlatıyor. Gerçekten de inatçı bir yönümüz
var bizim. "Türküler Susmaz, Halaylar Sürer!" sloganında da inatçı bir
yan var bence. Ne yaparlarsa yapsınlar, Grup Yorum'dan, Yorumlar'dan
kurtulamayacaklar.

Aksam üzeri yeni ka setimiz ve Tavir'in yeni sayısını getirdi bir arka -
das, Tavir'da dizgi hatası yok. Bu son derece sevindirici. Özelestiriyi pra -
tikte veriyoruz.

1 Temmuz Çarsamba

Ev..

Cumhuriyet gazetesi ile röportaj yaptık bugün. Bir çay bahçesinde ar -
kadaslar ve gazeteciyle buluştuk. Müziğe ilisin sorulan sabırla yanıtladık -
tan sonra, sıra, karsi karsiya kaldığımız haksizliği ifade etmeye gelince
adeta kelimeleri birbirimizin ağzından aldık.

Aksam üzeri, Kemal, kaldığımız evin yakınlarında bir polisle karsi lasti.
Belki, polisin olaydan haberi bile yoktu ama yarin gazetelerde haber çikinca,
durumu kavrayacakti. Çünkü, Yorumcu olduğumuzu biliyordu. Gözalti serü -
venlerimizin bir parçası da, karakol polisleriydi. Bunun için evi terkettik.

Yeni yerimizde birkaç gün kalacağız. En anızından toplu olarak kala -
cagımız yer belirleninceye kadar.

Avukatlarımızın yaptığı itirazın reddedildiği haberi ulasiyor. Dosya,
Konya DGM'ye aktanliyormus. Tutuklu bulunan AHS'li arkadaslar da
Konya'ya sevk edilmisler.

2 Temmuz Persembe

Yeni ev..

Yalnızca okuyoruz. "Hakliyiz Kazanacağız"i birinci hamur kagıda ya -

Bir Kar Makinesi I

106 pilmis baskisindan okuyoruz. Kitabın hazırladığı ve ilk baskıya girdiği yılları düşünüyorum.

Evde iki haydut var. Birisi 4 diğeri 9 yaşında. Kemal büyüyle misket oynuyor. Ben küçüğünü balkonda bisiklete bindiriyorum.

Yarın sabah bu sıcak evden ayrılarak topluca kalacağımız eve gideceğiz.

4 Temmuz Cuma...

Sabah erkenden, evden çıktık. Hemen bir gazete aldık. Açar açmaz da kapattım. Olamaz!...

Kültür sayfasında kocaman bir fotoğraf. Otobüse bindik. Fotoğrafa bakmaktan yazıyı okuyamıyorum. Sanki herkes fotoğraftan tanımış da bize bakıyormuş gibi geliyor. Hilmi'yle buluşuyoruz ve kahkahalarla gülüyoruz kalacağımız eve doğru yürürken.

Yazıda eksikler var. Bizim vurgulamak istediğimiz konular yer almamış. Biraz moralimiz bozuluyor.

Yeni evimizde daha gelişmiş bir programı yürütmeye koyuluyoruz. Seminer çalışmalarında yardımcı olacak arkadaşlar geliyor. Bes buçuk saat dinliyoruz "Toplumlari" anlatan arkadaşı ve günlerce sürdüreceğimiz bu konu üzerindeki çalışmayı.

Dis görünüşlerimizdeki değişikliklere kahkahalarla gülüyoruz ara sıra.

7 Temmuz Salı...

Bugün Yeni Ülke gazetesi röportaj yapacak bizimle. Bir kaç saatte yoldayız. Bir rampayı tirmanıp. Boğaz Köprüsü'ne ulaşınca birden bire İstanbul'la karşılaşıyoruz. Bogaziçi'nin ferahlatıcı güzelliğini seyrediyoruz. Dağların, ormanların temiz havasından, İstanbul'un mücadeleci solunu ulaşıyoruz... Temmuz'un İstanbul'u, Nisan'ın İstanbul'u sana kavuşturuyoruz yine.

"Dostların arasındayız/ Güneşin sofrasındayız."

8 Temmuz Çarşamba..

Konumuz Fasizm. Bu koşullarda, sıklıkla sürdürdüğümüz, esprilerle süslediğimiz bir çalışma oluyor.

Mücadeleden kopmadık. Hiç bir koşul bizi mücadeleden koparmayacak, etkisizleştiremeyecek.

"Moskova Önlerinde"yi okuyorum. General Panfilov, Momis-Uli'nin ta-

burunu, bir "bulaf'a benzetiyor. Bulat...Gravürlü çelik demek, öyle resimli bir çelik ki, dünyada hiçbir şey onu silemez. Düşünüyorum. Ya biz ... Biz de "bulaf'iz. Grup Yorum adi... O hiç silinmeyecek!...

10 Temmuz Cuma...

Emperyalizm'! anlatacak arkadasimiz gelmedi. Pazar gelecekmis. Tavir için yazdigim bir öyküyü nihayet bugün bitirdim. Tavir dosyasini incelemeyi sürdürüyoruz. Bugün, teyzemi aradim. Dün gece polisler, onlara da gitmisler. Tezmem, suçlan neymis diye sormus. Polislerden biri "Çok fazla saz çalmislar." demis.

1 1 Agustos...

Mahkeme salonuna, bir aksilik çikmadan girmek zorundayiz. Bir buçuk ay boyunca verdigimiz mücadelenin sonuna geliyor, yapacagimiz savunmayla da kampanyamizi anlamlı bir şekilde bitirmeyi düşünüyoruz. Önümüzde iki yol var: Ya tutukluluk, ya da tahliye. Yarın acaba ne olacak? Bayagi meraklı ve heyecanlıyız.

12 Agustos...

Konya'ya gece yarisi geldik. Sehir varoslarında iki gözlü bir gecekondudayız. Yoksul ama candan bir ev. Sabah erkenden kalktik. SAT 1 kameramani ve programcileri erkenden geldiler. Onlar, çekim yaparken biz kahvaltımızı bitirip, hazirliklarımızı tamamlıyoruz.

"Umarız, yaptigimiz çağrı sonucu bizi destege gelenlere herhangi bir sorun çikarmazlar ve büyük bir katılım saglanır." diye düşünürken, iki yüz insanın gözaltına alındığını duyuyoruz mahkeme salonuna geldigimizde.

Mahkemeye iki yüz metre kala, arabalardan inip basin ve televizyoncularla yürümeye basladik. Etrafa birikenler, saskin gözlerle yanımıza yaklasiyor ve bizi aralarına aliyorlardı. Emniyet güçleri ancak mahkeme salonundan içeri girdigimizde, bir buçuk aydır fellik fellik aradıkları Yorum oldugumuzun farkına varabilmişlerdi. Basardık... Birazdan savunmamizi bir tokat gibi suratlarına vuracak ve bizi susturmayacaklarını bir kez daha göstereceğiz.

Yillardan beri Türkiye halklarının yasamini, özelemlerini, sevdalarını, öfkelerini, coşkularını, ezgilerle, türkülerle anlatmaya çalıştık. Bugün çabalarımızın, halkların, kardes türkülerıyla dillendigini, kulaktan kulaga yayılarak, mücadeleye güç verdigini görüyoruz. Milyonların çileli yasa - mindan süzülüp gelen, kültür mirasının yurtiçi ve yurtdisi senliklerinde, mitinglerde, grev yerlerinde, gecekondü sokaklarında, direnis mevzile - rinde halkın gelecegi için bir kumas gibi dokumaktan onur duyuyoruz.

ISTE BUNA TAHAMMÜL EDEMIYORLAR!

Kurulduğumuz günden bu yana emekçi yiginlarla kucaklasmamizi engellemeye çalışan siyasi iktidarlar, 16 gözaltı ve tutuklama kararı ve - rerek, sayısız konserimizi yasaklayarak bizi susturmaya çalışiyorlar. ISTE BUNA DIRENIYORUZ!

1989 yılında Mersin'de ve İstanbul'da 95 gün tutuklu kaldıktan sonra, mahkeme tarafından aklandık. 95 günlük bu haksiz özgürlük gaspına yeni günler eklemek istiyorlar. ISTE BUNUN İÇİN TESLİM OLMUYORUZ!

Suçumuz, 19.06.1992 tarihinde Eskisehir'de düzenlen, "Bu Yasam Bizim-Sevgi ve Dostluk Senligi"nde türkü söylemek. Bir sanat etkinligine 13'ü sanatçi ve digerleri tertip komitesi olmak üzere 20 tutuklama kararı vermek ve uygulama karsısında susmaksa onursuzluktur.

Eskisehir'e gelmedigi, senlige katılmadigi halde arkadasimiz Hüseyin Akbulut hakkında da tutuklama kararı çıkarmaları onların adaletinin göstergesi degil mi? Sanat etkinligine katılmayan arkadasimizi bile tutuklamaya kalkışmaları önyargili ve saldırganca davranıldigının açık kaniti degil mi? ISTE BUNUN İÇİN ÖZGÜRLÜĞÜMÜZE SAHİP ÇIKIYORUZ.

Tutuklama kararında, arama tutanaklarında, mahkeme zabıtlarında, adımızın geçmesinden utanmıyoruz. Çünkü haklıyız ve haksizliğe karsi mücadele etmeyi erdem sayıyoruz. Egemen sınıfların kendi yasalarını bile hiçe sayan bu haksiz kararlarının bedelini niye özgürlüğümüz le ödeyelim? ISTE BUNUN İÇİN, MAHKEME TARİHİNE K ADAR TESLİM OLMUYORUZ!

Hergün televizyondan ve basından Kültür Bakanı'nin ve yetkililerin "Yasaklar yasaklanacak!", "Hiç kimse düşündüğünü söylemekten çekin-

meyecek.", "Sanatsal etkinlikler üzerinde baskılar kalkacak." benzeri 109 açıklamalarını izliyoruz. Acaba hangi özgürlükten, hangi haktan, hangi yasakların kalkacağından bahsediyorlar.

Halktan yana kültür ve sanat etkinlikleri üzerinde uygulanan baskı ve yasaklamalara karşı olan tüm aydınlar, sanatçılar; kitapları toplatılan, yasaklanan, para cezasına çarptırılan YAZARLAR; kasetleri toplatılan, konserleri yasaklanan, gözaltına alınan, hapse atılan MÜZİSYENLER; Sergileri basılan, yasaklanan sabote eden RESSAMLAR; Fotograf çekerken tartaklanan, makinaları kirilen, filmleri yakılan, gözaltına alınan FOTOĞRAF SANATÇILARI; Film setlerinden alınıp iskenceli sorgulardan geçirilen, filmleri yakılan, yargılanan SINEMA YAPIMCILARI, YÖNETMENLER, OYUNCULAR; yapıtları parçalanmış HEYKELTRASLAR; oyunları yasaklanan, sabote edilen, yargılanan, tutuklanan TIYATROKULAR; haber yapma ve toplama özgürlükleri kısıtlanan, fotoğraf makinaları kirilen, dövülen, yargılanan KÖSE YAZARLARI, GAZETECİLER; yargı hukukunu eleştirdiği, mahkemelerde insan hak ve özgürlüklerini savunduğu için duruşmalardan atılan, soruşturmalara uğrayan, yargılanan HUKUK ADAMLARI, AVUKATLAR; "Yasakları yasaklayacağız!" diyen KÜLTÜR BAKANİ; Halkın temsilcisi olduğunu iddia eden MİLLETVEKİLLERİ

TÜM GRUP YORUM SEVENLER!

12 Ağustos 1992'de, Grup Yorum, Konya Devlet Güvenlik Mahkeme-si'nde yapılacak duruşmaya katılacaktır.

12 Ağustos 1992'de, mahkeme kürsülerinde, emekten ve halktan yana kültür ve sanat temsilcileriyle yüzyılların örümcek kafalı kültür sanat düşmanlarının hesaplaşması var..

12 Ağustos 1992'de, Konya Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde hayatı, halkı ve halktan yana sanatı savunacağız.

insani değerleri onuru, erdemi savunan haksızlığa karşı mücadele eden devrimci, demokrat, ilerici, yurtsever herkesi KONYA'YA, GRUP YORUM'LA DAYANISMAYA ÇAĞIRIYORUZ!

GRUP YORUM

Konya Devlet Güvenlik Mahkemesi
Baskanligina;

Sorgumuzdur: BU SES HIÇ

SUSMAYACAK

Grup Yorum Üyeleri:

Kemal Sahir Gürel-Elif Sumru Gürel

Taner Tanriverdi-Hilmi Yarayici

BU MAHKEMEDE SANIK SANDALYESINDEYIZ!

Biz Grup Yorum üyeleri, bugün Konya'da, Devlet Güvenlik Mahkemesi'ndeki bu duruşmada, sadece Eskisehir'deki bir sanat etkinliğinin değil, halktan yana, bütün kültür ve sanat faaliyetlerinin ve devrimci sanatçıların yargılanmakta olduğunu biliyoruz. Bu salonda, mücadelenin sanati ve sanatsal faaliyetleri yargılanmaktadır.

Bu gün duruşmaya, insanlık tarihine önemli kazanımlar olarak yazılmış bir tavrı sürdürmeye geldik. Roma arenalarında, ortaçağın engizisyon mahkemelerinde, Osmanlı zindanlarında, Nazi toplama kamplarında ve Anti-Komünist Soruşturma Komiteleri'nin karşısında, yargılanan Phrynichus'un, Pir Sultan'ın, Paul Robeson'un, Nazım Hikmet'in, Viktor Jara'nın ve daha binlerce sanatçının oturduğu sandalyede oturuyor; çıkarıldığı kürsüden konuşuyoruz. İnsani değerleri, erdemi, onuru yücelten bu mirasa sahip çıkmaya çalışacağız. Bu ülkede sanatçıların da çağdışı karanlıklara ve yasakçı yasalara karşı direnme geleneği yaratabileceğini kanıtlayacağız. Bunun için buradayız! Tutuklama kararları, zindanlar, baskı ve işkence bizi yildiramaz!

Sanatımız, büyük insanlık davasına sahip çıkmaya devam edecek. Emekçi yığınların, özgür, esit ve kardeşçe bir dünya kurma mücadelesine; bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesine katılmaya devam edecek türkülerimiz.

Bu mahkemede sanik sandalyesindeyiz! Çünkü, baskıya ve sömürüye karşı boyun eğmezliğin, baskıların türkülerini söylüyoruz.

Bu mahkemede sanik sandalyesindeyiz! Çünkü, sevgiden ve umuttan, emekçi terinin suladığı umuttan dillenen türkülerimiz meydanları saran uğultuya, dorukları sarsan rüzgarlara karışıyor.

Bu mahkemede sanik sandalyesindeyiz! Çünkü, gecekondu mahallelerinin, yoksul ve acılı halkın türküsünü söylüyoruz.

Bu mahkemede sanik sandalyesindeyiz! Çünkü, hergün hayati ye-

niden yaratanların, salterlerin karsısında, tribünlerin akicim 1.1 yıl İM tarlarına çile tasiyanların; limanlarda, santiyelerde beklesenlerin, yürüyüş kolundan yükselen ugultusuyla yüklü türkülerimiz.

Bu mahkemede sanik sandalyesindeyiz! Çünkü, türkülerimiz üniversite koridorlarında savrulan yumruklara kivam, gerici kuvvetlere karsi kurulan etten ve kandan setlere dayanma gücü oluyor.

Bu mahkemede sanik sandalyesindeyiz! Çünkü ezilen, horlanan, soykirim ugratılan Kürt halkini, insansizlastirilan dag köylerinde, tank ve top atesi altındaki kasabalarda, kentlerde yankilanan türkülerimizle savunuyoruz. Ve bir kere daha tekrar ediyoruz ki, türkülerimiz, ölüm pahasına savunulan her mevzide dalgalanan bayraklarla kucaklamaya devam edecek, overlokçu kızların, el arabalarının arkasından sürüklenen isportacilarin, asfaltin erittigi yol işçilerinin, temizlik işçilerinin, tozlu dosyaların, uzun yazismaların arasinda yoksulluktan usanan memurlarin, öğretmenlerin, aydinların, sanatçilarin, içinde büyüyen özlemle yükleyecek barikatları. Türkülerimiz cesaretle, düşmanın kalelerini sarsan cesaretle bütünleşecek.

Bu mahkemede sanik sandalyesindeyiz! Tıpkı bundan 2486 yıl önceki gibi. Yazili tarihin bugüne degin bulunabilmiş ilk cezası bir sanatçıya verilmiştir. Bundan 2486 yıl önce, yani isa'nin dogumundan 494 yıl önce, tıpkı Grup Yorum gibi, bir sanatçı ve sanatçı topluluğu ellerinde sazlarla, eski Yunan kentlerinde dolasiyor, olusturdıkları 50 kişilik koroyla hem dans ediyorlar, hem oyunlar oynuyorlar hem de lirik sarkılar söylüyorlardı, ilk epik tiyatrunun kurucusu diyebileceğimiz Phrynichus, 494 yılında Atina'da "Persler" adlı bir oyun oynadı. Konusu Millet kentinin, Persler tarafından nasıl alındığı. Bu tarih, Millet kentinin Persler tarafından acimasızca ele geçirilmesi, kentin yağmalanması, insanların öldürülmesi ve tutsak edilerek Persepolis'e götürülmesinin birinci yıl dönümü. Phrynichus ve topluluğu. Atinali yöneticileri. Millet kentinin ezilen, öldürülen halkına yardıma kosmamakla suçluyor, onların, bencil vurdumduymazlıklarını t'lr,:lfiiyoi<lii. Alin;ili lar, Asya lonlulan'ni, kendi başlarına koskoca Pers ordusu karsısında yalnız bırakmakla, suçluydular. Atinali yundu iler. koskoca bir kent halkinin öldürülmesi karsısında, suçluluklarını sergileyen bir sanatçı-

Bir Kar Makinesi I

114 ya. tarihin yazili ilk cezasini vererek cezalandirmislar; sazlariyla, koro-lariyla kent kent dolasan toplulugun bundan 2486 yil önce tipki Grup Yorum'a yapildiği gibi oyunlari, türkü söylemeleri yasaklanmis ve o zamana degin görülmemis bir para cezası ile 1000 drahmi ile Phrynichus'u cezalandirmislardir.

Bu neyi gösterir? Apaçik su gerçegi; Sanat dogusuyla birlikte cezalarla, karsilasmistir. Çünkü sanat, sömürülen, ezilen, öldürülen insanların yanında olmayla birlikte dogmustur. Özgür düşüncenin, insan haykirisinin ilk çigligi sanatta, sanatçıda kendini biçimlendirmistir. Ve tüm *cezalara*, yildirmalara karsin, insanin direnisi, sanatçıda kendini belirleyerek tüm asamalardan geçe geçe, günümüze degin gelmistir.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin yargicilari sunu bilmek zorundadirlar; sömürünün, haksizliklarin, iskencenin, zulmün olduğu bir dünyada sanatçilarin direnisi kirilamayacaktır. Sanat, direnisle dogdu; onunla sürüyor. Tipki Phrynichus'un öğrencisi Aiskhulos'da olduğu gibi. Aikhulos, "Zincire Vurulmuş Prometheus" adli oyunuyla, ilk çağin, ilk diyalektik haykirisini bugüne degin ulastirabilmistir. "Bütün tanrilardan nefret ediyorum. Acimi degismeyeceğim... Tüm bu zorlamaların hiç biri, iktidardan kimin kendisini (Zeus'u), yerle bir edeceğini söyle-temeyecektir bana (...). Acı çekmeye zorunlu olanla birlikte paylasacağım, onun yanında, ben de o aciyi..." diyen, ilk çağin bu, ilk trajedi ustasi Aiskhulos, kentinden uzaklastirildi; ülkesinin disinda ölmek zorunda birakildi. Ama sanatçi, en az üçbin yıldan bu yana, "acı çekmeye zorunlu olanla birlikte", onun yanında, onunla birlikte o aciyi paylaşmayı sürdürdü.

21. yüzyilin esiginde sanatçilari hapse koydurtmak isteyenler kendilerini su iki kimligin içinde kaskati bulacaklardır;

1 - Onlar engizisyon mahkemelerinin yargicilardir.

2- Demokrasi sözcüklerinin ardina gizlenme gücünü bulamayacak kadar anti demokrat ve despotturlar.

SANATIMIZIN KAYNAGI HALKTIR

insanın dogaya hükmetmeye yönelik en önemli, en kapsamlı eyleminin, bagimsizlik, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinin içinde yer

alıyoruz. Sanatsal faaliyetlerimizle yeni bir dünya kurma mücadelesine katılırken toplumsal yaşamın düzenlenmesinde politik mücadelenin belirleyici rolünün bilincindeyiz, insan ruhunun mühendisleri olan sanatçılar, eserleri ve sanatsal faaliyetleriyle yasami yeniden düzenleyen politikanın hizmetindedir.

17. yüzyilin sonlarında tarih sahnesinde ilerici bir sınıf olarak çıkan burjuvazi, feodalizme karsi yürütülen iktidar mücadelesinde emekçi halkı da yanına alırken, sanatın, insan ruhu üzerindeki etki gücünden sonuna kadar yararlanmisti. İleri üretim ilişkisini temsil eden burjuvazinin sanatı da, ilerici bir misyona sahipti. "Esitlik, özgürlük, kardeşlik" sloganlarını sanatsal üretime yansıtarak, sanatı, sınıf çıkarlarına hizmet eden bir araç olarak kullanmaktan çekinmemislerdi. Ancak emperyalizm çağında üretici güçlerin gelişmesini engelleyen "emperyalist" üretim biçimiyle çürümeye başlayan burjuva sistemi siyasi olarak da, bilim ve sanat alanında da gercilesmistir.

Ülkemiz emperyalizme bağlı bir yeni sömürgeci. Emperyalistler ve yerli işbirlikçileri egemenliklerini kalıcı kılabilmek için kültürel yasami yönlendirmek ister. Eğitim kurumlarıyla, kitle iletişim araçlarıyla hayatın her alanına müdahale ederek halkın değerlerini, hayati kavrayış biçimini değiştirerek kültürel kimliği politik ve ekonomik egemen-

Bir Kar
Makinesi I

116 ilklerinin sürdürülmesine uyum sağlayacak şekilde biçimlendirmeye çalışıyorlar, iste, buna karşı çıktığımız için sanık sandalyesindeyiz!

Ruhsal ve dünsel kontrolü sağlamak için, dinsel ideolojinin etkinlik alanını genişletiyor: ırkçı, soven, milliyetçi duyguları körükleyerek, fasizme kitle tabanı yaratmaya çalışıyorlar, iste, buna karşı çıktığımız için sanık sandalyesindeyiz!

Emperyalizmin kültür politikalarını ve fasizmin demagojilerini teshir ediyoruz. Siyasi gerçeklerin açıklanmasına, kitlelerin bilinçlenmesine yardımcı oluyoruz. Ezilen halkların çıkarlarını savunuyor, kurtuluş yollarını sergileyerek emekçi yığınların birliği doğrultusunda mücadele ediyoruz. İste bunun için sanık sandalyesindeyiz!..

Türkülerimizde, yaşam sevinci, daha güzel bir dünyaya olan inanç var, hak alma bilinci var. Halkın kültürel mirasını, sınıfsız, sömürsüz bir dünya kurma mücadelesinin duyarlılıkları ile yogurup bu mücadeleye moral, değerler, coşku ve direnme gücü asılayan türküler söylüyoruz. Bizim yaptığımız müzik, bu topraklar üzerinde yaşayan halkların, Türkler'in, Kürtler'in, Çerkesler'in, Lazlar'in, Ermeniler'in, Arap-lar'in müzigidir. Yoksul halkların müziginin yapmak, onu geliştirmek, evrenselde ulaştırmakla sorumlu sayıyoruz kendimizi. Ulusal kimliği, dili, kültürü yok sayılan Kürt halkının türkülerini, inatla ve ısrarla söylemekten, konserlerde ve gecelerde bunun öncülüğünü yapmaktan gurur duyuyoruz. İste bunun için sanık sandalyesindeyiz!

Kürt halkının özgürlük mücadelesini savundugumuz için bizi zindana atmak isteyenlerin, Galile'ye dünya dönmüyor dedirtmeye çalışan Ortaçağ engizisyonculardan farkı yoktur. Dünyanın döndüğü nasıl bir gerçeklikse, Kürt halkının varlığı, dili, kültürü ve türkülleri de böyle bir gerçekliktir. Kürt halkının türküllerini söylemeye devam edeceğiz.

Sanatımızın kaynağı halktır. Halkın içinde, omuz basında, gözünde, kulagında, dilinde, sikili yumrugunda, umudunda, sevdasında, ek meginde, askındadır türkülerimiz. Halkımız aydınlığa doğru giden atılımıyla esin kaynağımızdır. Eserlerimizi kabul edecek ya da reddedecek olan halktır. Sadece, halkımız yargılayabilir bizi. Sadece halkın değer ölçülerine ve yargılarına önem verdiğimiz için, gerici kurumlarla ve yasalarla mücadeleyi erdem saydığımız için sanık sandalyesindeyiz.

Grup Yorum, inat ve cesaretle dogru bildigi yolda ilerleyen, yasakla-117 ra ve tutuklamalara ragmen türkülerini söylemekten vazgeçmeyen, tutarli ve ilkeli tavrini sürdüren bir gruptur. Grup Yorum, küçük burjuva sanatçilarin yasam tarzlarıyla, ahlaklarıyla, halka yabancilasmiş, kendini begenen, popülist, bencil tavirlariyla arasina kalın çizgiler çekmiştir. Grup Yorum'un zenginligi, kolektivizmidir. Mücadelenin soluk alıp verdiği her alan, mücadeleyi yüreginde duyan her insan siirleriyle, ezgileriyle, eleştirileriyle ve önerileriyle, bu kollektivizmin içindedir. Grup Yorum, hayatın aktığı bir potadır. Siz, burada sadece bizi yargılamıyorsunuz! konserlerimizde cöskulu halaylar çeken, onbinleri de yargılıyorsunuz! Bu davada, türkülerini yaptığımız yoksul gecekondu halkı da, her yıl grizu patlamalarına, göçüklere yüzlerce ölü veren maden işçileri; aç ve açıktaki emekçiler; pamuk, tütün ve çay işçileri, topraksız köylüler; üniversite öğrencileri ve namuslu aydınlar da yargılanmaktadır.

Bizi yargılayan iktidari, samimi olmaya davet ediyoruz. Siyasi iktidar, imza koyduğu uluslararası anlaşmalara uymuyor. Paris Sarti'm, Helsinki Senedi'ni, AGİK Anlaşmalarını hiçe sayan, baskıyı, yasagi ve iskenceyi engellemeyen iktidar, samimi davranıp bu anlaşmalardan imzasını çekmelidir.

SÖMÜRÜNÜN, HAKSIZLIKLARIN, ISKENCENİN, ZULMÜN OLDUGU BİR DÜNYADA SANATÇILARIN DİRENİSİ SÜRECEKTİR

İnsanlık tarihi boyunca egemenler sömürüyü sürdürebilmek için, bilim ve düşünce adamlarına ve sanatçılara baskı uygulamışlardır. Tarih, "Tek bir nefesim ve kuvvetim kaldığı sürece felsefeyle uğrasmaya, rastladıklarımı bu yönde yüreklendirmeye ve onlara her zamanki yöntemlerle ders vermeye devam edeceğim." diyerek egemenlerin zehirini kendi elleriyle içen Sokrates'e tanıklık etmiştir. Tarih, "dünyanın yuvarlak olabileceğini" ileri süren ve bunu engizisyon mahkemelerinde tekrarladığı için yakılarak katledilen Bruno'ya da; "Yarın yanagından gayri, her yerde, her seyde, hep beraber" diyebilmek için. atını saraylara süren Seyh Bedreddin'e ve "iste kemend iste boynum/dönen dönsün ben dönmezem yolumdan." diyen Pir Sultan'a da tanıklık etmiştir.

Bir Kar Makinesi I

118 Nazim Hikmet, "Bir ağaç gibi tek ve hür/ ve bir orman gibi kardeşesine" yaşamak istediği için çeşitli davalarda 61 yıl 6 ay hapis cezasına mahkum edilmisti. "Ben yanmasam/sen yanmasan/biz yanmasak/nasil çıkar karanliklar aydinliga" diyen ozan, iyi ve güzel günler göreceğimiz inancini yitirmeden toplam 18 yıl yatti cezaevinde.

Nazi Propaganda Bakanı Goebels, "Ben ne zaman kültür sözcüğünü duysam, silahima sarilirim." demekten çekinmemistir. Tarihin en büyük vahsetinin yaratıcısı, Alman fasistleri tonlarca kitabi ve sanat eserini yakmışlardır.

İkinci Paylaşım Savaşı'ndan sonra, Amerika Birleşik Devletleri'nde acımasız bir sanat düşmanlığı sergilenmiştir. Mc Carty döneminde, Amerika'ya Karşı Çalışmaları Arastırma Komitesi'nce, sendikalarda, üniversitelerde, sinema ve tiyatro alanında, komünistleri ortaya çıkarmak için geniş çaplı soruşturmalar yürütüldü. Bu soruşturma komisyonları, aydınları, sanatçıları kara listeye aldı; işsiz bıraktı, yoksulluk çekmeye mahkum etti. Tanıklık etmemekte direnenler, komiteyi asagilamak suçuyla hapse atıldılar. Alger Hiss, idam cezasına çarptırıldı. Rosenberglar, bu cadi kazanında öldürüldüler. Ancak, Mc Carty dönemi, tarihe, ilericiler, devrimciler açısından direnis mirasi da arımayan etmiştir.

Sarkici Paul Robeson, "Asil Amerika'ya karşı çalışanlar sizlersiniz. Ben kendi halkimin, bu ülkede haklarına kavusmasını istedigim için buradayım..." diyordu, bas egmeden oturduğu sanik sandalyesinde. Senarist John Howard Lasson "Düşüncelere sinir çizmek ve haberlesmeye sansür koymak amacini güden, bu amacini tutanaklarda da belirten kimselerin saldirisine ugramaktan onur duyduğunu..." söylüyordu.

Tarihin her sayfasında, yasak ve zulüm varsa, direnis de vardır!

1973 yılında, Sili'de, CIA ve emperyalist tekellerin destegiyle askeri darbe gerçekleşmiş. Amerikan kuklasi generaller, yönetimi devralmisti. Viktor Jara, 12 Eylül Çarsamba günü, teknik üniversite öğrencileri ve işçilerle birlikte Sili Stadyumu'na getirilir. Üniversite, hava akınlarına ugramis ve bombalanmıştır. Subaylardan biri, O'nu taniyarak üzerine atilir. Ünlü halk sarkicisi ve tiyatro yönetmenine yapılan iskenceler, böyle baslar. Dipçiklerle rastgele, karnina, basina, neresi-

Bir Kar Makinesi I

ne gelirse vururlar. Viktor Jara, yalnız kollariyla korunur, kesinlikle ba-119 girmaz. İskencecilerin komutani "Kesin ellerini!" diye emreder. Havacı subaylar ve askerler salonun bir kenarına sürükleyip ellerini tel örgülere geçirirler ve hep birlikte parmaklarını parçalarlar. O gün bes binden fazla insan vardı stadyumda; hepsi de bu olayın tanığıdır. 15 Eylül Cumartesi sabahı, tribünden alıp yoldaslarının arasına kattıklarında, yeni siirini "Stadyum Sili"yi yazmaya başlamıştır bile. Viktor Ja-ra'yi uzun iskencelerden sonra, kırk işçiyle birlikte kursuna dizerler. Ama bir direnişçinin sarkisinde "Varsin güç olsun yolum, dönmeyeceğim/biliyorum ve inanıyorum/amaca ereceğim" demeyi sürdürür Jara gibi direnenler. Devrimci sanatçılar, mahkeme kürsülerinde ve zindanlarda Viktor Jara'nin elindeki direniş bayragını tasımayı sürdürecekler, iste, bu inancı savundugumuz için sanık sandalyesindeyiz.

Yunanistan'da, Albaylar Cuntası, bir sikiyönetim bildirişiyile "Karar verdik ve emrediyoruz! Bu yasak bütün ülke için geçerlidir! Theodorakis'in müzigini ve sarkılarını söylemek ve dağıtmak yasaktır! Bu emre uymayacak vatandaşlar derhal, askeri mahkemeye sevkedilecek ve olağanüstü askeri durum şartlarıncaya yargılanacaktır!" diye duyurmuşlardır.

İstanbul Valiliği ise, 14.2.1990 tarihli (1990/23 esas No'lu), İstanbul 1 Nolu İdare Mahkemesi Başkanlığına gönderdiği yazıda Grup Yorum için şöyle diyor: "...Söz konusu müzik topluluğu mensuplarının bugüne kadar çeşitli eylemlere katıldıkları tespit edilmiş ve konserlerde asiri solu simgeleyen ya da bölücü mahiyette sloganlar attirmek suretiyle, çoğunluğu gençlerden oluşan izleyici topluluğunu, galeyana getirerek, bir suçun işlenmesi için aleni olarak tahrik ettikleri; THKP/C-DEV-SOL örgütünün militanı ve sempatizanı olduğu(...) ve bu tür konserlerden elde edilen paranın büyük bir bölümünü, bu örgüte aktararak maddi ve manevi destek sağladıkları anlaşılmakta olup, söz konusu konserlere (...) izin verilmesi uygun görülmemiştir."

Albaylar Cuntası'nın sikiyönetim bildirişiyile, İstanbul Valiliği'nin mahkemeye gönderdiği yazı arasında hiçbir fark yoktur. Soruyoruz! Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin yargıçları, cuntacıların bildirişilerindeki engizisyon mantığıyla ve polis kaynaklı. Valilik fevzlekelerine uyararak mı

Bir Kar Makinesi I

120 karar verecek?

Halka ve halkın sanatçılara uygulanan amansız baskılar, egemen sınıfların gerici düzenini korumaya yetmeyecek. Tarih, köhnemis sistemlerin ve örümcek kafalı yöneticilerinin, yek olup gidisinin örnekleriyle doludur. Onuru ve erdemi savunarak direnen sanatçıların ilerici, devrimci sanatçıların, halkın gönlünde ve bilincinde yasadığına tanığız. Pir Sutan Abdal'ın direniş ruhu yok edilebildi mi? Nazim Hikmet, Yılmaz Güney, Ruhi Su halkımızın mücadelesine güç katmaya devam etmiyor mu?

Düşüncelerini, siirlere, öykülere, romanlara, resimlere yansıttığı için komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle tutuklanan, zincire vurulan Rifat Ilgaz'ın, katledilen Sabahattin Ali'nin, iskencelerden geçirilen, sürgüne gönderilen H. İzzettin Dinamo'nun, Orhan Kemal'in, A. Kadir'in, Ahmet Arifin, Enver Gökçe'nin, Aziz Nesin'in, Avni Memedoğlu'nun, Balaban'ın ve isimlerini sayamadığımız yüzlerce sanatçının yasaklanan eserleri bugün halkların kültürel yaşamında nasıl yaşayan değerler oluşturuorsa, bizim de türkülerimiz baskılara ve yasaklamalara rağmen, hakların bilincinde ve sesinde dillenecek.

Atesli silahların saldırısına uğraması, basılmasının, yayılmasının hatta adından bile söz edilmesinin yasaklanması Kürt kültürünü yok edebildi mi? Kürt kültürü üzerindeki bütün baskıları bu kürsüde mahkum ediyoruz.

Bu mahkemede sanık sandalyesindeyiz. Bizi tutuklamak isteyen anlayış Ruhi Su'yu bile hastalığıyla basbasa bırakıp ölüme terke-den, Yılmaz Güney'i yıllar boyu halkına yasaklayan, İsmail Besikçi'ye tutuklama kararları, hapis cezaları veren anlayışın devamıdır.

Yazdığı bir hikayede askerın ayagını tökezlettiği için, Sait Faik'i sikiyönetim komutanlığına çağırın; bir siirindeki "Bu çürük yapı yıkıldı, yıkılacak" dizelerinden dolayı 1966 yılında Öğretmen-Sair Talip Apay-dm'i savunma hakkı bile tanımadan bakanlık emrine alan; "Varmak için o güzel yarınlara/ bizim de dağlarımız vardır Che Guevera" dediği için, 1967 yılında Metin Demirtaş hakkında soruşturma açan; Haldun Taner'in yazdığı ve 1965 yılında İstanbul Belediyesi Yeni Komedi Ti-yatrosu'nda oynanan, "Esegin Gölgesi" adlı oyunda, suç unsuru bulunduğuna için, oyunun senaiyosuna, dekoruna, afis ve ilanlarına el ko-

yan; filmlerin oynatılacağı salonlara, mahalli polis göndererek denet- 121 leten, sansür yasasıyla birlikte, örneğin 1960 yılında, "Soförün Karisi" adlı filmdeki "Kazancimizi birlikte ortaya koyar, birlikte harcarız." sözünü, "bir çeşit komünizm düşüncesi asıladığı" gerekçesiyle senaryodan çıkartan anlayışı ve bu anlayışın benzer diğer uygulamalarını yargılıyoruz bu kürsüde.

1963 yılında açtığı resim sergisini, inceleme gereği bile duymadan, komünizm propagandası yaptığı saviyla, Ressam Avni Memedoglu hakkında dava açan, onu tutuklatan anlayışla, 19 Haziran 1992 tarihinde Eskişehir'deki "Bu yaşam Bizim-Sevgi Ve Dostluk Senli-gi"ndeki sergilediğimiz oyunlardan, slayt gösterilerinden, türkülerden dolayı bizleri gözaltına alan, tutuklayan, dia makinesine suç unsuru diye el koyan, yasağcı, baskıcı, sansürcü anlayışı, bu kürsüde mahkum ediyoruz.

Biz halkın sanatçısıyız ve onlara reva görülen her şeyin tanığıyız! Onlara yöneltilen namluların önüne siirlerimizle, türkülerimizle, oyunlarımızla, resimlerimizle çıkıyoruz. Haksızlığın, iskencenin, katliamların olduğu her yerde, güzelliklere, mutluluklara doğru açan üretimlerimiz de olacak. Bizler gözalıcı vaatlerle iktidara gelen hükümetlerin ikiyüzlü politikalarına bağlı, onların kurallarıyla yasayan, onlara tabi sanatçılar değiliz. Grup Yorum, ulaştığı yere, düzenin bütün yozlaştı-rici olanaklarına sirt çevirerek geldi. "Politikadan vazgeçin, televizyon ve diğer medya olanaklarına kavusun, köse dönün." tekliflerini kabul etmedik, etmeyeceğiz. Türkülerimiz, alınıp satılan bir mal değildir. Üretimlerimizi onların icazeti ve yardımları sekillendirmiyoruz.

Halkımız, onyıllardır anlamsız vaatlerle, nutuklarla oyalandı, kandırıldı.

12 Eylül'ün ürünü ve fasist yasaların uygulayıcısı ANAP hükümeti, halkların gözünde desifre olunca, DYP-SHP koalisyon hükümeti gündeme geldi. Öyle parlak vaatler, gözalıcı programlar ortaya sürüldü ki, geçmiş dönemlerde her türlü baskıya uğrayan, iskencelerden geçirilen ileri-ci-demokrat sanatçı aydınlar bile, daha '80 öncesi döktüğü kanlar kuru-mamis, prim verdiği katliamlar unutulmamış olan sahte umutların pesine düstüler. Karakollar seffaf olacak, gözaltında kayıplar, emniyet pen-

122 ceresinden atmalar, kafasini duvarlara vurup intihar etmeler ve iskence sona erecekti. Yargisiz, sorgusuz infazlar son bulacakti. Iktidar "iskence yapanin ellerini kirarim; bana bir kayip gosterin bunu yapanlarin anasindan emdigi sütü burnundan getireyim." diyordu. Enflasyon düşürülecek, borçlar ertelenecek, ücretler artacak, düşünen, sorgulayan, konuşan bir Türkiye, örgütlü bir topluluk kurulacakti. Kürt realitesi taniniyordu. DYP, düzene yedeklenerek, tekeli burjuvazinin ve ABD emperyalizminin çıkarlarini korumanin sampiyonluguna soyunan, hak alma mücadelesini, protesto eylemlerini siddet eylemi olarak niteleyen SHP ile birlikte iktidara geldi. Reformlar için halktan süre talep ettiler. Seçimlerde, vaatlerle yaratilan pembe bulutlar dagitildi. Demokrasi, insan haklari, özgürlük söylemleri artik inaniriligini yitirdi. Seçimlerde kan tazeleyen iktidarın, demokrasi maskesi düstü, katliamci.sömürücü yüzü açiga çıktı. Tüm gücüyle devrimcilere, demokratik muhalefet odaklarına ve halka saldiriyorlar. Ancak karsilarında teslimiyeti degil, direnis ve atilganligi buluyorlar. Ekonomik gücü gün geçtikçe gerileyen halklar, yürüyüşleri ve sendikal hak istemleri copla karsilanan memurlar; disleriyle, tirnaklariyla kurduklari ve sehitler pahasina koruduklari kondulardan, binlerce polisin operasyonuyla kovulmaya çalisilan gecekondu emekçileri, doguda ve güneydoguda kurumlastirilan kontrgerilla operasyonlari ve infazlar, iskenceler, gözaltında kayiplar ve baskinlar sonucu, Kasim 1991'den bu yana 200'ün üzerinde ölü var. Ama demokrasilik oyunu tüm ikiyüzlü-lügüyle devam ediyor. Tabii ki, kültür ve sanat alanında da bitmeyen nutuklar, her firsatta tekrarlanan sovlar ve pesisira gelen baskilar, engellemeler, gözaltilar, tutuklamalar, katliamlar... Artik Türkiye'de, sus-turulamayan devrimci sanatçilar katlediliyor. Ayse Gülen tiyatrocuydu. Halkinin, özgür yarinlarına olan umudunu, coskuyla sahneye tasiyordu. Sanatin, yasami belirleyen politikadan ayrilmayacagina, onunla içice yesermesi gerektigine inaniyordu. Bunun bedelini yasamiyla ödedi. Ölümüyle, baskilara, haksizliklara nasil karsi konulacagina gösterdi. Iktidar namlusunu devrimci bir sanatçıya yöneltmisken, bu savasin bir baska yöntemi olarak da, demokrasi sovlari devam ediyordu. "Yasaklar yasaklanacak!", "Hiçbir sanatçi ürünlerinden dolayi tutuklanmayacak." derken, hemen yanibaslarında gerçeklesenleri görmezden geliyorlar.

Grup Yorum, kurulduğu 1985 yilindan bu yana konser yasaklanyla, gözaltılarla, soruşturmalarla, davalarla ve tutuklama kararlariyla karsilasti. Adlarimizin, polis zabitlerinde, mahkeme tutanaklarında, arama tezkerelerinde yer almasından utanmıyoruz! Grup Yorum'un, yirmi konserinin yasaklanması, sekiz kez ve on altı gün gözaltında tutulması, on iki soruşturma ve davada, sanık sandalyesine oturtulup, iki kez ve 95 gün cezaevine konulması, yasal kasetlerinin bazı illere sokulmaması, bazı illerde toplatılması, kasetlerini dinleyen öğrencilerin, DGM'de yargılanması, kimi üyelerine hiç bir yasal dayanak yokken, pasaport verilmemesi, bu ülkede ortaçağ karanlığını sürdürmek isteyenlerin varlığıyla açıklanabilir.

Bu ülkede, fasizmin, kültür ve sanat düşmanlığı hüküm sürüyor! Çalışmalarını yürüttüğümüz, Ortaköy Kültür Merkezi'ne ve OKM'deki diğer sanatsal faaliyetlere yönelik baskılar, hiçbir yasal ölçü ve sınıra sığmıyor. 19 Haziran 1992'de Eskisehir'de gerçekleşen "Bu Yaşam Bizim-Sevgi ve Dostluk Senliği" için, Grup Yorum'un da içlerinde olduğu on üç sanatçı ve yedi tertip komitesi üyesi hakkında, tutuklama kararı verildi. Bir sanat etkinliğine, yirmi tutuklama kararı veren hukuk, çagdisidir. Eskisehir Cumhuriyet Savcısı Muammer Akkaya ve mahkeme üyeleri, Grup Özgürlük Türküsü'nden, Sanatçı Hüseyin Akbulut'un, senliğe katılıp katılmadığını, araştırmaya gerek bile duymadan, hakkında tutuklama kararı verdi. Hüseyin, Eskisehir'deki konsere katılmamıştı. Avukatlarının, Hüseyin için verdikleri itiraz dilekçelerinin de reddedilmesi, önyargılı ve saldırgan bir davranışla karşı karşıya olduğumuzu göstermiyor mu? İşte bunun için teslim olmadık!

Denetimden geçerek kasetimizde yer alan, "Em Ne Binketi Ne" adlı Kürtçe sarkininin, bu kaset yüzbinler satmışken, savcılıkça suç unsuru olarak gösterilmesi, bizi potansiyel suçlu olarak görüp kural tanımaz bir biçimde suç yaratılmaya çalışıldığını kanıtlamıyor mu? İşte bunun için teslim olmadık! Bizi günlerce gözaltında tutanlar, tutuklayanlar, hakkımızda açılan bütün davaların beraatle sonuçlanmasını dikkate almayarak, Eskisehir kararlariyle yeni bir haksizliğe uğrama-

Bir Kar Makinesi

124 rnizi istediler. Hukuk diye diye, hukuku katledenleri teshir etmek için, teslim olmama hakkimizi kullandik. Bugün mahkemeye gelisimiz de, teshir anlayisimizin sonucudur.

Eskisehir'de verilen kararlarin sorumlulari, tarihin sayfalarinda benzersiz bir yer edindiler. Çağimizin utanç belgeleri, insanligin kara lekeleri olarak aktarilacak gelecek kusaklara.

Iste simdi karsinizdayiz!

Kurulusu, çağdas hukuk kurallariyla bagdasmayan bu mahkemenin yargiçlari; kuskusuz vereceginiz kararın, insanlık tarihindeki yerinizi etkileyecegini biliyorsunuz. Sanatçilari, zindanlara atarak, utanç payelerine ulasmakta elinizde; insan haklarına saygi duymakta. Kararınızın, nesiller boyu tartisilacagini, gelecek kusakların, sizi, kararlarınızla anacaklarını biliyorsunuz.

Iste simdi karsinizdayiz!

Emirlerin, yasaların, zincirlerin, demir parmaklikların, daragaçları-nin, halktan yana sanati yok edilebilecegini mi saniyorsunuz?

1973 darbesinden sonra Sili Cuntasi, Quena, Zampona, Cherango adli halk müzigi çalgılarını yasaklamisti. Bu müzik aletlerinin, kitlelere gösterilmesi, kitle önünde çalınması, politik ayaklanmanın propaganda araçları olarak görüldüğünden, bu aletleri çalanlar, "siyasi faaliyet sürdürüyor" gerekçesiyle tutuklanıyordu. Yasaklar ve katliamlarla korunan Sili Cuntasi yıkildi ama onca yasaga ragmen, bu aletler bugün, Sili'nin varoslarında, Viktor Jara'nın türküleriyle, özgürlüğün, esitligin, ayaklanmanın sembolü olarak yasiyorlar.

Iste simdi karsinizdayiz. Ve soruyoruz!

Yunan Cuntasi, Theodorakis'i, toplama kamplarına kapatarak sus-turabildi mi? Theodorakis, en güzel sarkılarını, hücrelerde bestelemiştir. Kalın duvarlar, paslı demirler kar etmemiş, direnis sarkıları Yunan halkına ulasmıştır. Bir kere daha hatırlatmak istiyoruz, Mersin tutuklaması Grup Yorum'u susturabildi mi?

iste simdi karsinizdayiz!

Çürüyen düzene uyum sağlamayı düşünmedik, icazet kabul etmedik! Baskaları gibi bavullarımızı toplayip teslim olmak yerine direnmeyi yegledik. Güzel bir dünya kurma, kardeşçe yasama özlemi için, be-

Deller ödedik; yenilerini ödemeye hazırız. Ekmegine ve türkülerine saldıran acili, kahirli ama umutlu ve mücadelecı bir halkın bağrında saklanıyorduk. İste şimdi karsinizdayız!.. ama hapishanelerinizi bizi yildiramaz! Konya Ovası'ndan, bahtsız tarlalara, ter yumagı tezgahlara, kondulara, üniversitelere, emekçi selinin yigildiği meydanlara ve alev alev yanan doruklara ulaşacak türkülerimiz.

**EMEKÇİ HALKIN SÖYLENECEK SÖZÜ OLDUKÇA,
MÜCADELE SÜRDÜKÇE GRUP YORUM
SUSMAYACAK!**

Hiçbir, karar Grup Yorum'u yolundan döndüremez!

Toplumsal ve siyasal gerçekliği yorumlayışı, ülkesini ve dünyayı degistirme mücadelesinde duyduğu sorumluluk, devrimci sanatçı tavrı. Grup Yorum'un, hiç susmayacağını gösteriyor. Halkın hak arama ve alma mücadelesi eyleme dönüşürken, Grup Yorum, bu mücadeleyi omuzlayan kollektif yapının içinde, mücadelenin acılarını, sevinçlerini, umutlarını ve öfkelerini iliklerinde duyarak yaşamaya ve türküles tirmeye devam edecek!

Hiçbir karar Grup Yorum'u yolundan döndüremez!

Hayat, yürüdükçe geniş meydanlara açılan bir yol seriyor önümüze. Yürüdükçe, çiçeklenen dağlar, kırları getiriyor bize. Adım attıkça yıkılan, her köhnemis duvarın yerinde, tuğlaları, kavganın alevinde pisirilmiş; harcına, halkın öfkesi, coskusu ve alınterinin katıldığı bir yapı yükseliyor.

Hiçbir karar Grup Yorum'u yolundan döndüremez!

"Dünyanın kırlarında, varoslarında, sokaklarında, fabrikalarında, okullarında, özgürlük günesine kosalara selam olsun!" Özgürlük mücadelesinin sesi, Grup Yorum'un sesi hiç susmayacak!

"Gelecek bizimdir, gelecek işçilerin ve ezilen halklarındır!" Türkülerimiz bir gün zafer türküleri olarak söylenecek. Buna inanıyoruz. Bu inanç için mücadele etmekten onur duyuyoruz!

12 Agustos 1992

BİR ULUSUN TÜRKÜLERİNİ YAPANLAR YASALARINI YAPANLARDAN DAHA GÜÇLÜDÜR

Türkiye Gazetesi'nde, 12 Eylül günü "SHP gecesinde bölücülük" başlığıyla bir haber yayınlandı. Haberde; düzenlenen gecede, Grup Yorum'un, "Simdi kardes Kürt halki için söyleyecegiz." anonsu sonrasında "Tamamen Kürtçe sözlerle, Kürtler'in özgürlüğü üzerine yapılmis sarkilar" söylediklerini ifade ediyordu. Söz konusu gazetenin, gerici yapısını bilenler açısından, böyle bir haberin yer alması sasirtici degildi. Asil ilginç olan ise, Istanbul DGM savcisinin, herhangi bir arastirma geregi duymadan, gazete "haberini" ihbar kabul ederek. Grup Yorum hakkında iddianame hazirlamasiydi. Hazirlanan iddianamede, Savci, Grup Yorum'un, "Irkçilik (Kürtçülük)" propagandasi suçunu isledigini belirtiyordu.

Gecenin yapıldigi günlerde Irak Kürdistanı'nda, fasist Irak yönetiminin katliamlarini protesto etmek amaciyla toplumun degisik kesimlerinden tepkiler geldi. Protesto gösterileri yapıldi. Grup Yorum, düzenlenen gecede. Irak Kürdistanı'nda kimyasal bombalarla yapılan ve Kürt köylerini yerle bir eden, katliami kinayan, bir mesaj okuyup, Kürt halayi çalip söylüyordu. DGM savcisi, açtigi sorusturma dogrultusunda Grup Yorum elemanlarinin tek tek ifadesini alirken "Aranizda Kürt var mi?" seklinde yaklasimi ve sonrasında grubun tek Kürt elemani Metin Kahraman'in tutuklanmasi... 35 günlük tutukluluk sonrasında Metin Kahraman ve tutuksuz yargilanan diger grup elemanlarinin ilk durusmalari 3 Kasim'da DGM'de yapıldi.

Durusmayi, çok sayida dinleyici ve sanatçi çevresinden Edip Akbayram, Bilgesu Erenus ve Ferhat Tunç'ta izledi, ilk savunmayı tutuklu olarak yargilanan Metin Kahraman yaptı. Hazirladigi savunmayı okumadan önce. Sagmalcılar Cezaevi'nde siyasi tutsaklara karsi uygulanan baskilari dile getiren Metin K.'ihnim.m, <1;ih,i :;oiiia bir buçuk sayfalik savunmasini okudu. Savunmasinda "niçin tutuklandigini anlayamadigini ve savcinin ihbar kabul ettigi haberi çarpitarak, buna kendi subjektivizmini ekleyerek suç ve suçlu yaratildigini" dile getirdi.

130 "Simdi kardes Kürt halki için sarki söyleyecegiz." ibaresini, savci suç ilan edip, delili olarak kendine dayanak yapmaktadır. Bir halki kardes ilan etmenin neresi suç? Savci ne dememi bekledi? Kürtleri düşman mi ilan etseydim. Evet "Kardes Kürt halki" dedim ve bununla halklarin kardesligini anlatmaya çalistim. Sadece Kürt halkini degil, emperyalist metropollerin baskentlerinde, gerici, irkçi kafaların uydurduğu masallarla, dünya halklarına yamyam diye tanıtılan Afrika halklarını, Asya, Latin Amerika halklarını, hemen yakınımdaki Rum ve Ermeni halklarını da kısaca tüm dünya halklarını kardes görüyorum.

... Savci, Grup Yorum olarak sözkonusu gecede Kürtlere özgürlük düşüncesini anlatan, Kürtçe türkü söylediğimizi iddia ediyor... Sözkonusu gecede çalip söylediğimiz Kürt halayında, bir takım Kürtçe nidalar bulunmaktadır. Bu halayda geçen "Daye" (anne), "haye" (hey), waye (baci), anlamına gelir. "Lore lore" ise, Kürt türkü oyunlarında söylenen bir nidadir. İddia edildiği gibi söylenen, Kürtçe türkü olmadığı gibi, Kürtçe türkü söylemek neden suç olsun? Ülkemizde Kürt ve Kürtçe olgusu bir gerçektir... Kürtçe türkü söylemenin yasaklanamayacağı kanisındayım. Çünkü türküler halk yapar. W. Shakespeare'in de dediği gibi 'Bir ulusun türkülerini yapanlar, yasalarını yapanlardan daha güçlüdür.'

... Yüzyillardir Anadolu'da birlikte yasayan Türkler'in ve Kürtler'in kültürlerinde karisma, ahs-veris olması ve dolayısıyla, türkülerde birbirlerine ait motiflerin, sözcüklerin bulunması dogaldır. Kısaca suçluluğum ve suçlarım bundan ibarettir." diyerek bitirdi savunmasını.

Sirayla söz alan diğer grup elemanları da, hazırlanan iddianamenin keyfiligine değinerek "Kürtçe nidaların içinde geçtiği bir Kürt halayı" söylediklerini belirterek mağduriyetlerinin faturasını kimin ödeyeceğini sordular. Savunmalar sonrasında, mahkeme, Metin Kahra-man'ın tahliyesine, diğer elemanların ise beraatine karar veriyordu.

Toplumun pasifikasyon altına alınması; duyarlı, kararlı unsurların susturulma çabası bir defa daha sonuçsuz kalıyordu. Bedeli ne olursa olsun, insanlar doğru bildikleri ve inandıkları değerlerin savunusunu her yerde yapmalıydı. Mücadele, ödenecek bu bedellerin üzerinde yükselecektir. Grup Yorum gerçek aydın olma bilinciyle hareket ederek yok sayılmak istenen Kürt halkını ve onun türkülerini gecelerde söylediği gibi mahkeme salonlarında da savunmasını bilmistir.

Herhangi bir müzik türüne sokmak zor Grup Yorum'u... Dünyanın *en* saçma adlandırması olan "Özgün Müzik" (her ne demekse) türüne dahi girmiyor. Kuskusuz müzikleri, Ferhat Tunç, Selda Bağcan, Ahmet Kaya ve bir dizi 'sol arabeskçiden' çok daha düzeyli...

Bir çeşit 'türkülestirilmiş mars yapıyor Grup Yorum; san teknigi ile 'icra' edilmiş besteler, gitgide yetkinlesen düzenlemeler, politik aji-tasyona dayanan sözler ve coskulu bir anlatım... '80 sonrası ortamda ayirt edici biçimleri ile sivrilen Grup Yorum, yogun bir ilgi kazanmış durumda. Bunda, müziklerinin, halka sıcak ve yakın gelmesi etken... Bunun yanisira gelistirdikleri söylem ile silahlı mücadeleyi açıkça mesru gören Yorum'u, sosyalist fraksiyonların bir kısmı, manevi olarak destekliyor. İçsel ve dissal nedenler ile Yorum, çoğu sarkıda, 'yeni bir devrimci ahlak yaratmaya' yönelerek siyasal aktivizmin bilindik sablonları kullanılmak yolu ile müziklerini yüzeyselleştirme tuzagina düşüyor; ana babalarına, oğul ve kızlarını kavgada, desteklemelerini salık veriyor, aski dahi politik eylemler çerçevesinde değerlendiriyor, zaman zaman feodal kavramlara taviz vererek hiç de iyi kotarılmış olmayan bir popülizme kaçıyor. Bunu da büyük ihtimalle kasetleri ve yapıtlarını birer 'misyon' olarak gördüğünden yapıyor. Her seye ragmen, Yorum'un müziği özgün ve naif bir çizgiye yerlesiyor gitgide. Ve müzikte politikayı kullanan grup ve sarkıcıların arasında en çok dikkat çekenlerinden ve ustalasanlarından biri.

"SIYRILIP GELEN", bir çok yönden eksik bir 'ilk¹ kaset. Henüz olgunlaşmamış düzenlemeler had safhada itici vokalle, bir çok müzikal hata ve o dönemde pek de ayirdedici olmayan teknikleri ile bu eser, gerçekten de bir 'basarisizlik'. Ancak grubun yeni kurulmuş olması, politik mesajların görece daha 'ölçülü' kullanılması ve iddiasız çıkışları bu eksikleri bir yere kadar affettirebiliyor.

"HAZIRANDA ÖLMEK ZOR - BERIVAN", bir;.r.' d. il i, i l.irkli bir yapıya sahip. Ağırlasan 'mars' havası, ajitasyonu el,ih.i d.i ;r,;inv,i k;irn,m sözler, halen hatalı vokalle, kaseti, Yorum'un klasik söylemine oturtuyor. Kasetin kuskusuz en ilginç parçaları, "Venceremos" ve "Ciao Bella", Bir bakıma Sili ve italya'da yasayan anti-fasist ve anti-ernperyalist

Bir Kar Makinesi

132 dönemlerin mirasini Türkçe'ye kazandırarak, 12 Eylül sonrası Türkiye gerçeği ile bu dönemleri özdeşleştirmeye yönelmiştir.

"TÜRKÜLERLE", "Siyirilip Gelen"den ve "Berivan"dan (gerçektende) 'siyirilip geliyor'... Halk müziği motiflerine dayanan daha yetkin düzenlemeler, daha içten ve sıcak vokaller ve müzikal anlatımda yükselen bir coşku. "Cemo" ile birlikte, "Türkülerle", bence Yorum'un en iyi kaseti. Bu yapıtta, radikal çıkışlar yerine, Anadolu ve Azeri kültürlerine dayanan etnik-kökenli bir müzikal harman tercih ediliyor, dünün ezilen insanlarından günümüze göndermelerde bulunuyor. Bu kasette özellikle, Kürt halk ezgisi olan "Le Hanim", Azeri sarkisi "Seni Men Yaman Sevirem" ve "ince Memed" türküleri, etkileyici kompozisyonları ile dikkat çekiyor.

"CEMO" ise, grup üyelerinin bir kısmının tutuklanması ve gündemin üstlerine doğru çıkmalarından sonra, kisitli bir sürede gerçekleştirilmiş. Politik baskıların yoğunlaştığı dönemde, Yorum da tavrini sertleştiriyor, söylemini daha ajitatif ama müzikal olarak daha yetkin bir baza oturtuyor. "Cemo", "Mehmet", "Çağrı", "Düsenlere", ilk kasetten beri devam eden aksiyoncu sol çizgiyi daha da radikalleştiren şarkılar: Artık Yorum, mesajını dolaysız iletiyor, dinleyenleri "emegin kavgasına çağırıyor, müzik ile politika tam olarak örtüyor. "Cemo" da epik bir anlatım, devrimcilerin yüceltilmesi, "Silahlı mücadele"nin mesrulasştırılmasını biçimlendiriyor. Eserde grup, şan tekniğini biraz daha asmış durumda. Yine de vokallerde hatalar ve içerikten kopukluklar var. Düzenlemeler ise, mükemmelleşmiş, çalgılara hakimiyet, kaseti Yorum'un belki de en iyi yapıtı kılıyor.

Sonuç olarak Yorum, tüm açmazlarına ve kusullmalarına rağmen '80'li yılların göze çarpan topluluklarından oldu. '90'li yıllarda iymelerini sürdürüp gündemde kalmaları olası...

VOLKAN AYTAZ

Degisim Dergisi, (1990 S.2)

BORUDAN KAVAL, PERMATIKTEN FLÜT

133

Grup Yorum üyeleri, hapiste geçen 65 günü anlattı.

Grup Yorum üyeleri en çok çalgılarının ellerinden alınmasından yakınıyorlar. Ama kogusta su borusundan kaval, permatikten flüt yapmışlar ve beste çalışmalarını sürdürmüşler.

Bazı gazetelerce, cezaevinde buldukları süre içinde 'hapishane sarkicileri' olarak adlandırılan Grup Yorum üyeleri o günlerde yaşadıkları "mapusluk amlan"ni hala unutamadılar. Kendileri tarafından, "yasanması gereken bir pratik ve deneyim" olarak nitelenen süreç, kimilerince de, "sanatçılara ve özgürlüğe yapılan baskı"nin somutlaşması biçiminde algılandı.

Aylin Sesen, Metin Kahraman, Selma Çiçek, Elif Sumru Göker, Serdar Keskin, Hilmi Yarayıcı, Akin Çapın, Kemal Gürel ve Taner Tanriver-di ile özgürlüklerine kavusmalarından yaklaşık bir ay sonra konuştuk. Cezaevi ile ilgili anıların ağırlıklı olarak dile getirildiği söyleşimizde Grup Yorum'un dördüncü kasetinin de tamamlandığını öğrendik. "Gün Ola" adını taşıyan kaset bir aksilik olmazsa, önümüzdeki günlerde dağıtmaya başlayacak. Grup Yorumcular, mahkemenin tutuklama kararının kendilerini "soke ettiğini" söylüyorlar. "Her ne kadar ifade işlerini çarçabuk bitirmelerinden kuskuya düştüysek de, ilk tutuklama kararından sonra itiraz dilekçemizin kabul edileceğini sanıyorduk. Yanılmışız. O zaman bize savrulan 'Elimizden geleni yapıp sizi tutuklayacağız' tehditlerinin ciddiyetini anladık.

Ancak ilk umutsuzluk ve düs kırıklığı ani, üretkenlik çabası ile yitip gitmiş. Grubun kız ve erkek üyelerinin ikiye ayrılarak ayrı koguslara konması onları pek etkilememiş. "Her şeyden öte, bize verilen en büyük ceza enstrümanlarımızın verilmeyisiydi." diyorlar. Üretkenlik çabası, burada da olanaklarını zorlamalarına yol açmış; Cezaevinde yaptıkları iki beste ve düzenlemeden söz ediyor, su borusundan yaptıkları kavali, permatik saplarından oluşturdıkları panfliitü .lyiiiilil.iri ile tarif ediyorlar. Grup Yorum'a destek vermek için Türkiye'ye qdcn Savage Rose (Yaban Gülü) topluluğu, bu müzik aletleri ile oldukça ilgilenmiş ve su borusundan yapılan kavali Danimarka'ya götürmüş. Ya kogustaki-ler, diğer tutuklularla ilişkiler? Grup üyelerinin hepsinin ayrı bir anısı

Bir Kar Makinesi I

134 var. Ancak kogustakiler ve iliskilerine bakisi ortak:

"tik bakista, bizi adi suç islemis sarkici olarak görüyorlardı. Ama giderek 'siyasi' yönlerimizin farkına vardılar ve bakislari da degisti, bize daha saygi ile sempati ile baktılar. Yanimizda kavga etmemeye gayret ettiler. Neredeyse, biz cezaevindeyken kogusumuzda kavga olmadı."

"Terslikler" olmuyor degil. Grup Yorum'un üretkenlik çabalan, diger tutuklular üzerinde "garip" etkilerde bulunuyor. Su borusundan kaval yapıldığı zaman hem hayran oluyor, hem de suratları asiliyor. "Kendi kendilerine kiziyorlar. Bunları gördükçe, 'Biz niye yapamıyoruz bütün bunları' diyorlar" Bütün bunlara karsin, sanatçi kisiliklerine oldukça yogun ilgi duyuyor, sik sik sarkilarini ve türkülerini söylemelerini istiyorlar.

Kadınlar kogusunda ise Grup Yorum'un türkülerini öğrenen tutuklular, onları daha sonra kendi türküleri ile ugurluyorlar. Makyaj malzemesine izin verilmediği için ruj yerine "sokella" ile makyaj yapan kadın tutukluların, Grup Yorum'a, her mahkeme öncesi "moral kazandırmak" amacıyla düzenledikleri eglenceler de cabası.

Grup Yorum üyeleri, açlık grevi yapacaklarını duyurduklarında, ko-gustakilerin tepkilerini de aktarıyorlar; "Epey sasirdılar. Hatta kadınlardan bazıları ağlamaya başladı. Yapmamızı istemediler. Bunun anlamını anlattığımızın ertesi günü, civil civil gürültü dolu kogustan çit çıkmaz oldu. Yemeklere el sürmeyeceklerini, kendilerinin de açlık grevine katılmak istediklerini söyleyenler oldu." Yorumcular, "Bazıları, Grup Yorum'a iyi bir ders verildi; artık buna göre davranırlar." diye düşünüyorlar. Siz cezaevi deneyiminize bakarak, ne düşünüyorsunuz bu görüş hakkında?" yolundaki sorumuzu söyle yanıtlıyorlar:

"Grup Yorum bir gelenektir. Nasıl biz tutuklandığımızda, başka arkadaşlar bizim yerimizi aldı ise aynı şekilde başka bir tutuklama olduğunda, bu gelenekte yetisen arkadaşlarımız, yerimizi hemen alacaktır. Halkın tarihsel, güncel mirasına sahip çıkarak, bu mirası sanatın, estetik ve kültürel öğeleri ile bir bütün olarak görüyoruz. Halkın, sanat ürünleri ile daha da ileriye çekilmesi gerekliliğinden kaynaklanan sorumluluk ve bunun doğurduğu baskının, gelenegimizden yetisenlerce savuşturulacağı, savuşturulduğunu düşünüyoruz."

NIHAT HALICI Cumhuriyet
Gazetesi, (19 Ekim 1989)

GRUP YORUM GÖZALTILARDAN CEZAEVLERINDEN
SIYRILIP GELEREK SÖYLEMEDİKLERİNİ SÖYLÜYOR

'89'un, geride kalan büyük diliminde, tüm dünyada ve özellikle sosyalist ülkelerde ilginç dönüşümler yaşanırken; ülkemizde, görünürdeki demokratikleşme yönelisi, buna kitlelerin katılımı söz konusu olduğundan, terörü aralamaya "dönüşüyordu"yüzsüzce. 1 Mayıs 1989'dayasananlar; Güneydoğu'da, Kürt köylerinde tanık olunan resmi baskılar; cezaevlerinde zorbalığa varan uygulamalar... Ülkemizde görülen, antidemokratik manzaralardan ilk akla gelenler. Bu arada, 12 Eylül fasiz-miyle birlikte süregelen depolitize ve terörize etme gayretlerine karsın, geniş işçi eylemleri ve öğrenci gösterileriyle uç veren yeniden politikleşmeye yönelisi, başka sonuçların yanı sıra, denebilir ki, tam da bu yönelişe denk düşen Grup Yorum müziğinin yıl boyunca sıcak bir ilgi görmesi sonucu da verdi. Doğrusu kitlelerin sıcak ilgisinin bedeli, öbür tarafta resmi güçlerin sıcak ilgisiyle grup elemanlarına ödetildi. Bir müzik söyleşisine oldukça politik düzeyde girdik... Geride kalan aylar boyunca olan biten üstüne sizler ne söyleyeceksiniz?

EFKAN: Evet... Oldukça anlamlı bir başlangıç. Bizimle yapılan başka söyleşilere göre sasirtici ve tok sözlü. Söze biraz gerilerden girelim; 12 Eylül sonrasında, bireyin iç dünyasının parçalanıp örselendiği bir tarihsel süreç yaşandı. Bireysel ve toplumsal bütünlüğün, örgütlü bütünlüğün özü bosaltılmaya çalışıldı... Elbette bilimler; psikoloji, sosyoloji, ekonomi, tarih bilimleri bunu kendi ölçütleriyle irdelenecek, ne olup bittiyse çö-zümleyip adını koyacak... koymaktadır. Ancak, sanatta, somutluk söz konusuysa, bütünlük, derinlik ve yaygınlık gözetilerek, bireyi ve toplumu, yaşamının bütün anlariyle yakalamak gerekiyor. Sunları gözledik biz, '86'da çalışmalara başlarken, 12 Eylül sonrasında altı yıl boyunca, toplumun tüm sınırları duyarsızlaştırmak; birey, kimlik bunalımına sürüklenmek istendi. Yaşamın bütün kesitleri, biçimleri, dayatılan sosyopolitik koşullara zoraki uyduruldu, insanın özgürlüğüne, is yaşamının derinliklerine sızılarak, teslim alındığı, edilgenleştirildiği gözlemlendi. Üstelik, buna en son boyun egmesi gereken kişiler olmaları gerekirken, kimi sanatçılar da bilerek bilmeyerek ortam hazırladı. Kitlelere asılanmak istenen duyarlili-

136 gi' yaymayı üstlenenler çıktı. Çok yazılıp çizildiği için isim vermekte sakınca yok: Sözelimi Latife Tekin, Ahmet Altan, sinemada Sinan Çetin bu yilginliği derinlestiren ürünler verdiler. Türkiye'nin emekçileri açısından en karanlık yılları oldu o yıllar. Emeğe ilişkin kültür değerleri, bütün bir birikim yeniden kesintiye uğradı, dahası yadsındı. Bu durumda, W ve basın tekellerinin de üstlenmesiyle, emperyalist-kozmopolit kültür öğeleri egemen kilindi. Arabesk yaşam ve kültür biçimleri toplumun bütün gözelerine, deyim yerindeyse pompalandı. Sonuçta, fasizmin, insani sürüden biri olmaya zorlayarak bireysel kimliği silikleştirmesini, bireyi toplumun örgütlü üyesi olmaktan alıkoymasını, kısacası korkunç bir kopuşmayı yasadık ama yaşamın içinde hep asi kalan bir şeyler, hep dik ve diri kalan değerler de, kayayı delen zincir örneği, gizliden gizliye sürgünlerini vermekten geri kalmadı elbet. Ne ki ortama, yilginlik sinmisti...

Peki, bu durum müzige nasıl yansidi? Bizden önceki topluluklardan Ezginin Günlüğü ve Yeni Türkü, topluma asılanmak istenen duyarlılığı dağıtıcı, etkisizleştirici bir işlev yüklenemedi. Bu duyarlılığı yaygınlastı-rici bir etkinlikte kaldıklarını söylemek belki haksızlık olur ama bu duyarlılığı yırtıp asabildiklerini de söyleyemiyoruz. Grup Merhaba, ilk çalışması olan "Memleketim"le her zaman olumlanabilir ama o kadar. Çok genel bir belirlemeyle, müzikte bizden önceki durum bu.

Bir Ahmet Kaya, bir Zülfü Livaneli...

EFKAN: Oraya geliyorum. Şimdi gerek bir Ahmet Kaya, gerekse kopyalan (gülüsmeler), müzige tasdikları içerikte de, ezgide de arabeski politikaya yüklemekten, ya da tersi, politik söyleme arabesk duyarlılığı yüklemekten öte gidemediler.

Bir şey söylemek istiyorum. Yıl 1985'ti... Bunu, Broy'da kimi öğrenci arkadaşlara söylediğimizde, "devrimci kişileri karalama" suçlamasına uğramış, o arkadaşların dergiden uzaklaşmasına yol açmıştik.

EFKAN: Öyleyse, bunu bütün nedenleriyle yazarak ortaya koyacaktınız (gülüsmeler)... Sanırım, sonuç başka olurdu... Livaneli'de ise, arabesk denemese bile, yalnızlığın ve yilginliğin rafine bir hüznün müziğiyle derinleştirildiği; mutsuzluğun, yaşam biçimine dönüştürüldüğü, karamsar bir müzige yönelise tanik oluyoruz. "Ada", iste böylesine hüznün n ilnmis bir ezgiler toplamı. Sözlerde, umudun yükseltilmesi bir anlam

tasimaz. Bunu müzikte yapmak gerekir. Livaneli buna yönelmedi. Bas-ka deysile, sevinci ve umudu yasamda yükselten çizgisini, eski çizgisini terk etti. Döneme uydu demek ağır olur belki ama döneme kafa tutamadi. Bu açık! Simdi, sanatçi olarak, sanata karsi sorumlusun! Kendine karsi sorumlusun! Yani sira, halka ve dünyaya karsi yükümlüsün! O zaman, isin, en koyu karanlikta, bulabildigin bir parça isigi, onca aci içinde bir yudum sevinci, yaygin yilginlikta bir sikimlik da olsa, asi direnci çirkinlikler ortasindan, zuladaki güzelligi çikarip yeniden üretmek olmalı. Oysa onlar, fasizmin onlari görmek istedigini mevzilere çekildiler. Fasizme hizmet mi ettiler? Degil! Fasizme hizmet ederek sanatçi kalmanin zaten olanagi yok. Düşünülmesi abes!

EJDER: Bunun, yani bu geri çekilisin de nedeni suydur. Sanatçi, önüne uzun erimli hedefler koyamiyor. Birakin yüzyillari, bir ömürlük hedefler bile koyamiyor. Bu yüzden, her on yilda bir çizgi degistiriyor, farkli kaliplara giriyor. Bunu yenilenmek sanıyor. Yenilenme olayinda belirleyici kendisidir! Sürekliliginden, seni hiçbir dis etken alikoyamaz. Oysa, onlari, dönemin dis dinamikleri belirliyor. Burada, sanat biter. Nitekim, bizdeki süregelen aydin/sanatçi birey, önüne koydugu hedefleri kesintiye ugratmayacak yüreklilikte olmalı.

EFKAN: Bütün bunlar, bizim ortaya çikisimizin gerekçesi, tste, odaginda bütün bu anlattigimiz içerigin yer aldigi gericilestirme sürecine karsi, sanati ve hayati yerli yerine koyma tutkusu... Bu durumda, 12 Eylül öncesinde bir düzeye gelmis ama kesintiye ugramis müzik degerlerine dönük, baslangiç noktamız o kesit oldu.

O kesitte neler vardi? En basta Ruhi Su. Onun yasam boyu ürettikleri, halk müzigine iliskin yaklasim yöntemi, sagladigi birikim gelenek olusturmada önemli bir ugrak. Öte yandan, Yeni Türkü'nün '79'daki ürün toplami, "Bugdayin Türküsü". Cem Karaca'nin "Dadaloglu" ve Seyh Bedreddin Destani çalismalari, Mogollar'm birçok çalismasi, Zülfü Livaneli'nin, '80 öncesi ürünleri gibi. Ancak, dönemin si-vil-fasist terörü, bu çalismalari içerden ve disaridan (yaratıcı ve elestirmen tarafından) degerlendirilmesinin hep ertelenmesine yol açıyordu. Nitekim, içerik-biçim uyumsuzlugu, ajitasyon yaninin zaman zaman öne çikmasi, temel özellikleriydi... Daha sonra, '80'li yillarin

138 müzik degerlerindeki olumluluklara baktik.

Yani, durum o kadar kötü değil Olumlu degerler de var! EFKAN:
Var var!.. Zaten, -kimilerini kızdırma pahasına, çok bilinen bir dogruyla söyleyecek olursak- diyalektigin gereği bu. Olumsuzlukların oldugu yerden, olumluluk da uç verir. Nitekim biz öyle çıktık. Evet, bu olumlu degerleri süreklilige dönüştürmeyi üstlendik. Gelenegi kurma ve sürekliligi gerçekleştirme! Gereken buydu... ve bu da, uzun erimli bir süreç istiyordu, Bu sürece yüreklilikle katılma sonucu gerçekleşebilirdi. Neydi bu olumluluklar? Bir kere sonuçlanmış bir tartışma var. Artık ona dönmek gerekmiyor. Çokseslilik... 12 Eylül öncesinde, fasist terörle mücadele ortamında dogup gelen bir müzigimiz vardı ki, klasiklesmiş bir tanımla söylersek, çocukluk dönemini yasiyordu. Sanatin, olmazsa olmaz bir bütünlük yasası var. İçerik-biçim birliği... O yıllarda, sıcak mücadele ortamında, buna pek kafa yorula-mamisti. '80'li yıllarda ise, insanın kimliğini eksik biçimde disavuran bir müzik ortamında, her seye karsin materyal genişlemesi, toplumun kulaginın değişik müzik seslerine açılması, evrensel kültür araçlarının günlük yasama dolusması sonucunda, içerik-biçim bütünlüğünü kurma yönünde hazır bir ortam bulduk. Degerlendirilmesi gereken veriler bulduk. Yükseltmek, yaymak istedigimiz duyarlılığı yansıtan temaları, bu olanaklarla bir senteze vardirmaya çalıştık. Çeşaevi ürünleri, halk müzigi ürünleri, insani kimliği savunan, kitlelere yeniden dinamizm kazandıran bir mücadele içeriğinin yansıtıldığı yeni güfte ve besteleri kaynak aldık, isledik, bir atılım yaptık... Son üç yılda, fasizmin kurumlaşmasına karsi yükselen ilk tepkilerle müzigimizin örtüşmesi, basında sözünü ettiğiniz sıcak ilgiyi getirdi. Yani toplumsal karsiligini gördük. Elbette resmi karsiligini da (gülüşmeler)... biz ilk yolu seçtik. Neydi bu ilk yol? Gelecegi kendi elleriyle kuracak emekçilerle ve onların dünyası için mi olacağız, yoksa bunun disında, düzenin içinde (gülüşmeler) mi olacağız. 1980'lerde bile hala Tanzi-matli ve Tanzimatçı (gülüşmeler), edilgen kalarak mi sanatçı olacağız! Kendimizi döneme göre tanzim etmek ve ettirmek (gülüşmeler) istemedigimiz için ilk yolu seçtik!

EJDER: Bu ilk yolu gerçekleştirirken, ne bugünkü yerimizi, ne de

bugünkü yerimizle değerlendirilmeyi yeterli görüyoruz. Tolstoy'un bir sözü var: "Insanın isgal ettiği mevkiye değil, göz diktığı mevkiye bakilmali." Biz, uzun erimde çizmek istedigimiz egriye bakilmasini istiyoruz. **139**

Müziginizde, basından beri, kendini ilk bakışta ele vermeyen büyük bir iddia var zaten!

EFKAN: Başlangıçta estetik düzeyimiz, kuramsal yönden, kanımızca pek derin olmamakla birlikte bir seyleri sezgiyle görüyorduk. Yeni ve uzun erimli bir ses oluşturmak. Müzikal eğitim, duyarlılık birikimi, teknik veriler yönünden pek yeterli olmayan gencecik insanlardık.

Aslında, sanatçının en büyük yetisidir sezgi. Bakın, buradan, ürünlerinize geçelim isterseniz: sezginin anlamı da çıkacak ortaya. Söyle ki: ilk çalışmalarınızı topladığınız "Siyirliip Gelen"le gerek yerel, gerekse evrensel müzik öğelerinin ince bir bilesimini aradığınız, yer yer bunu ustaca basardığınız gözleniyor. Gerçi, derin müzik bilgisi olanların bu konuda henüz söyledikleri bir şey rastlamadık ama Broy'daki arkadaşların gözlemi bu. Ancak, "Hazıranda Ölmek Zor / Berivan" yaptığınız en geniş müzikseverler kitlesine yayılmasından sonra bu ilk çalışmanın da farkına varıldı. Buna karşılık, "Türkülerle" çalışmanız aynı kitlenin beklentisini yeterince karşılamadı. Bunu neye bağlıyorsunuz?

EFKAN: Çok önemli bir soru. Aslında üç kaset çalışmamızda da alttan alta, derinden sürüp gelen bir çizgi var. Sanırım o çizgiyi, yüzeye çıkaramadık pek. Şimdi, öncelikle sunu söylemeli. "Siyirliip Gelen"de önemli bir halka yakaladık. O halkaya eklenecek yeni halkaları iyi görebilmekte bütün sorun. Kismen amatörükleri de barındıran bir dönemin ürünleriydi "Siyirliip Gelen". Geleceğe uzanan direniş türkülerinin bileskesi olarak doğdu... ama bir halka yakaladık. Çok önemli bizim için...

KEMAL: Önce sunu bütün açıklığıyla söylemeli: "Siyirliip Gelen, doğal bir süreç içinde çıktı. Bugünden bakınca, bize de sasirtici gelen şeyler var. Bir kere kendimize, yeni hedeflerimize, kendi duyarlılığımıza ve elbette halkımızın duyarlılığına ve geleneksel müzik değerlerine yabancı kalmayan her türlü ses formunu değerlendirmeye çalıştık. Yalınlıktan uzaklaşmamaya ama yamsıra yeni olmaya çalıştık. Bütün seslerde kendiliğinden var olan oylumu gözetiyor, o yalınlığı zedelemekten neredeyse kaçınıyorduk. Hiçbir ses, salt fon olarak katılmıyordu ezgiye.

140 *Burada bir seye deginmek istiyorum. Belki geleceksiniz oraya ama bana kalirsa tam sirasi. "Munzur Dagi" ve "Mapushane Çesmesi"nde ezginin bir ögesi olmus, hiç yadirganmayan çan sesleri, ayak seslen kullanilmis efekt olarak...*

KEMAL: Sezgiyle yakalanmis ögeler onlar. Bu tür efektleri genis kullanmaktan da kaçiniyoruz. Her zaman ayni basari saglanamayabi-lir. Gelecegim oraya. Onu diyorduk, en önemlisi su: O sirada, süreci yakalayan, toplumsal duyarlilikla onu yeniden üreterek örtüsen baska müzik çalismalari, baskalarinin çalismalari olmadı. En azından. Grup Yorum'a kadar ki çalismalarda görülmeyen bir dinamizm vardı. Genç insanlardık ve farkli kesimlerden getirdigimiz duyarliligin kesistigi, yer yer çatistigi bir zemindeydik. Efkan, cezaevindeki anonim güfte ve besteleri de tasiyarak bu çalismalara katildi; sessizce süren, kendiliginden süren bu duyarliligi bize kazandirdi. Bu da ötekilerin, hiç hesaplamadigi, yasanan bir seyleri tasidigi için farklilikimizi pekistirdi. Bakin burda, bizim de çalisirken farkina vardigimiz bir sey oldu: Geleneksel türkü formu, ürünlerimize yansiyor, neredeyse yönlendiriyordu. Aslında bu istedigimiz sey kendiliginden olurken, türkülerde neyin çağdas neyin eskimis oldugunu irdelemeye basladik. Bugünden yarina sarkan halkayi da o zaman yakaladik. Geleneksel türküler, temel formumuzdu. Bir kosulla; Ondaki yalinligi ve kendiligindenlrgi bozmaksizin, yeni ses biçimleriyle zenginlestirmek. Arilik ve durulugun, otantik özelligin, bu yenilenmeyi sindirmesi, yapinin olagan, dogal dönüşümünün saglanmasiydi tek kaygimiz... Bunu ne kadar basardik? Bakin burada bir güçlük daha var. Konulu müzik yapıyorsunuz. Söz, siir, temalar yeni; hem sözdeki temalar yeni, hem sözdeki tema ikinci plana düsmeyecek; hem de müzigin temasi ona eslik edebilen bir estetik bütünlüğe varabilecek. Enstrümantal müzikte, hüznü de, direnis temasini da kalici çizgilerle verebilmenin yolu, daha kolay bulunur ama sözü geri plana atmayan müzikte bu çok ciddi bir sorun. Bir sey daha: Halk türkülerinde, söz de, müzik te yüzyillari alan bir anonim süreçte yetkin bir bütünlüğe ulasiyor. Siz onu yetkin biçimiyle buluyorsunuz. Simdi, birey olarak sanatçinin, belirli bir yaratma sürecinde ayni içerik-biçim birliğini kurmasi pek öyle kolay is degil. "Siyirilip Gelen"le, kimi

aksakliklar disinda bunu gerçektestirmis olmamiz, bugünden bakınca bize sasirtici geliyorsa, bundan. Üstelik ilk kaseti

EFKAN: "Siyirilip Gelen" deki türkü formu, "Berivan"da aynı müzikal degerlerin, edinilen konumların bu kez, daha çok, baska folklorik degerlerle daha güçlendirilmesine, yanısıra, türkü formunun çok sesliliğe dogru daha bir bozulmasına, dönüşümün hızlanmasına karsın süregeldi. Yani halkayı bırakmadık, ne ki, yeni bir halka için ivme kazanıp kazanmadığımızı, bir sentezi yakalayıp, yakalayamadığımızı konuşmak için henüz erken.

Burada ayrı bir soru olarak düşündüğüm bir belirleme de yapılmış oldu: Müziğin işlevsel niteliğinin, kendi için sanat olma özelliğine ağır bastığı dönemler olabilir mi? Daha yalın olarak söyle diyelim: "Bugün müzik alıcısı, özellikle, Grup Yorum'un dinleyici kitlesi; sözü, ezgiden önde tutuyor." denmekte... "Sözdeki mesajla, salt şiir düzeyinde bu-lusamayan alıcı kitlesi, kolaycı bir politiklesmenin de yaygınlaşması nedeniyle, fon olarak kullanılmış bir müzik ile yetinebiliyor.." Yoksa burada Grup Yorum'un kısa sürede kitlelerle buluşma başarısını...

KEMAL: Soruyu anladığımızı sanıyorum. Açık yüreklilikle koymanız da sevindirici. Gerçi, yukarıda dile getirdiğimiz kaygılar, buna yanıt veriyor ama buna, anlayanların diliyle yanıt verelim. Daha dogrusu, The-odorakis yanıt versin. Söyle diyor: "Bizim gibi, özgürlük mücadelesinin hala gündemin sıcak maddesi olduğu ülkelerde, sözle müzik arasında kopmaz bir birlik gözetmek zorunlu." Bir kere, var olan şiir, bağlayıcı özellikler taşıyor. Müziği biçimliyor. Şimdi bakın, bütün gruplar bunun sıkıntısını yaşıyor. Ya sözün ne dediğini hiç düşündürmeyen bir müzik, ya da sözün tümüyle öne çıktığı ama kendisi güme giden bir müzik. Geriye ne kalıyor: Söz ve müziğin aynı süreçte yaratılması.

EJDER: Yöntem açısından bir şeyin altını çizmek gerekiyor: Amacımız, sözün de müziğin de. Grup Yorum'u yansıtmayı. Her anlamda kendi ürünlerimiz olması. Yaklaşımlarımızla, duyarlılığımızla, örtüstüğü ölçüde, baska şiirlere, şarkı sözlerine kapalı olmamakla birlikte, aslında söz ve müziğin aynı süreçte oluşmasına çalışıyoruz. Aralık ayında çıkacak olan "Gün Gelir / Cemo"da bu örneklere ulaştık... Burada konu dışında bir şey söylemek zorundayım; çünkü konuşulmayabilir. Ayrıca,

142 dogrusu bu kadar kapsamlı konusacagimizi düşünemedigim için biraz sonraya baska bir görüşme sözü vermistim. Böylece geniş bir konusma dolayisiyla tesekkür de ederek, bizde çok konusulan ama yanlış değerlendirilen bir duruma ilişkin görüşümü çarçabuk söylemek istiyorum. Sanatsal üretimin özgüllüğü diyoruz. Bu elbette, öncelikle bireysel bir süreçtir. Ancak sanatçının özgür birey olması, keyfiligi getirmemeli. Bu nedenle, kendi içimizdeki diyalogu, gerektiğinde birbirimizi sarsıcı bir düzeyde sürdürmek, grup bireylerinin o özgün arayisolarini, Grup Yo-rum'a özgü, ortak ve sürekli yenilenen konumlara tasimak zorundayiz. Bu iç uyumu saglama çabasi, zaman zaman kopmalari da getirdi. Gruptan ayrılanlar oldu ama Grup Yorum kaldı, sürüyor; evrensel hedeflerine giden çizgileri kalınlastirmak için kararlılıkla uğrasiyor.

Evrensellik konusunda, geçmeden önce, somut bir örnekten söz etmek istiyorum. Broy'daki değerlendirmelerimiz sırasında bir arkadaşımız, "Inti Illimani'nin Latin Amerika'da yaptigini, Grup Yorum, Türkiye'de yapıyor." diyordu. Bir baska arkadaşımız, "Bunu söylemek için henüz erken. Yerel ve evrensel müzik öğelerinin ustaca kesistigi motiflerle, alabildigine yavan motifler pes pese gelebiliyor." diyor. Bu konuda daha önce düşünmüş olmalisiniz. Öyleyse siz ne diyeceksiniz?

KEMAL: Grup Yorum'un ne yapmak istedigini üstüne, gerçekten ciddi olarak kafa yormus olmanız bizim için sevindirici. Daha önce, bizim disimizde kimse böyle ayrıntılı değerlendirmeler getirmedi. Kendilerini "otorite" görenler bile kısaca begendiklerini söylemekle yetindiler. Burada sunu belirtmekte yarar var: Su ya da bu olmak istemiyoruz. Grup Yorum olarak neredeyiz, ne yapabiliriz? Ne yapmalıyız? Böyle olunca, yapılmis olanlara da bakmak, yerimizi ve hedefimizi ona göre belirlemek gerekiyor. Benzer tarihsel süreçler yasayan ülkelerin halk müziginin ve gruplarını izlemeye çalışiyoruz. Inti Illimani'de bunlardan biri. Çok ilginç: "Che'ye Agit" ya da, benzer kimi agitlarda bile adamlar coskulu bir müziğe varmislar. Yani, aciyi coskuyla yansitmayı basariyorlar. Aciyi kabullenmiyor, onu coskuya dönüştürerek gelecege ulasan bir dinamizm yaratıyorlar. Oysa halkların karakterinde, hele bizim halkımızda aciyi kabullenmek, bir yazgi olarak ona boyun egmek var. Edilgenlik var. Parantez içinde belirtiyim: Arabeske yatkın olusunun temelinde

de, yüzyillardir yasadmda iz süren bu özellik var. Biz bu özelliği asmaya çalistik. Özellikle "Berivan"da buna yoğun bir çaba harcadık. Demin, araya giren baska konular ve sorular nedeniyle, sorunuzun biri boslukta kalmisti. Simdi oraya gelebiliriz: "Berivan"da, "Siyirilip Gelen"e halkalanan önemli bir sey var: Aci, hüznü ezgilerle degil, coskuyla anlatiliyor. Ayrica, "Berivan", doguda, Kürtler'e yapılan baskilarin müzikle de gögüslenmesi gereğinin bir ürünüydü. Böyle olunca, hüzne yenik düşen bir ezginin bu anlamda bir islev yüklenmesinden söz edilemezdi. Kaldi ki, doguda, üstelik Kürtçe, aciyi kabullenen binlerce agit varken bunlara bir yenisini çok sesli olarak katmanin estetik boyutu da yok. "Berivan", "Munzur Dagi" parçalan, müzik öğelerinin kullanilmasinda temel formumuza en yakin olanlar. Daha önce de degindigimiz efekt kullanilmasi olayi, müzigin kendi ögesi olarak, özgün bir biçimde yer aldı.

Berivan'daki helikopter sesini Pink Floyd'un The Wall'undan aldiniz ama...

KEMAL: Bu, bizim kullanimimizdaki özgünlüğü degistirmez. Helikopter sesi, sonuçta endüstriyel bir ses. Herkes kullanabilir. Kaldi ki, ezgilerin içeriğinde tema farklılığı da var... Kaldigimiz yere dönelim. Müzik disi öğeleri, kendiliginden sesleri ezgiyle birlestirirken, halk müziginde gizli olarak süregelen bir özelliği açığa çıkarmak, güçlendirmek amacındaydik... Halk müziginin geleneksel statik özelliklerini, yasadmın yeni konularında, karmasik insan durumlarında aynen kullanmak elbette bir sey getirmez. Bu karmasik durumlara yanıt olabilecek bir çoksesliliği, dinamizmi, halk müziginin duruluğu ve islenmeye açık öğeleri üstünde geliştirmek istedik.

EFKAN: Eksiklerimiz yok degil. Aradan bir süre geçtikten sonra, "Surda niye bu yok?" dedigimiz, elbette oluyor. Yeni yeni kuramsal birikimler ediniyoruz. Bu arada; toplumsal süreci, her anında izleme ve yakalama kaygilarimiz; resmi güçlerin de, bizi her an izleme ve yakalama kaygiları nedeniyle, (gülüsmeler) sik sik kesintiye ugradı. "Siyirilip Gelen"le baslayan çizgiyi, yetkin bir senteze ulastirmayi henüz basaramadık. Çıkacak olan kasetimizde, arayislarimiz, yeni mevzilere geldi elbette. Ancak, Grup Yorum'un özgün sesini, söyleme biçimini kurmada, nereye geldiğini bizim söylememiz, henüz zor. Kaldi ki, sanatta arayis

Bir Kar Makinesi I

144 ve cüret bittigi anda, tekrara dösülür. Tekrara düsmeyelim derken, kendimizden uzaklastigimiz da olabiliyor. Nitekim, "Berivan" kasetinde; bir yandan, yasamla somut olarak bulusabilme kaygisinin ürünlerine yer vererek; yasamin her anina, ayrintisina, bireyden hareketle, toplumsal ortama, genisligine yayilirken; öte yandan, bilinen marslari, yeniden, olabildigince zenginlestirerek yorumlamaya, yöneldik. Elbette; amaç, kendi toplumsal dinamiklerimizin, özgün, kendi dili ve müziğiyle yaratilmis marslarına ulasmak. Üstelik, insanlar, bizden, alti ayda bir, yeni kaset çalismasi bekliyor. Bakin, bu zorlayici bir durum. Bekletmeye hakkiniz yok. Öyle düşünülüyor. Belirleyici bir sorun gerçekten. "Türkülerle" kasetinin erken çıkmasında, bunun da rolü var. Aslında, "Türkülerle" kaseti, bizim için kaynak arayisi çalismalari niteligindeydi. Öteden beri vardi ama biraz daha demlenmeliydi. Simdi, Kemal'in açıkladigi bir konuya, tekrar dönerek, bu kaynak arayisinin altini çizmek istiyorum. "Siyirilip Gelen" ve "Berivan" kasetlerindeki müzikal farklıliklar, siirlerin, farklı özellikler tasimasından da geliyor. "Güleycan"la, "Soluk Soluga"nin, "Haziranda Ölmek Zor"un besteleri, elbette, farklı yaklaşımlardan yola çıkıyor ama sorun, bestelerin formlarında değil, düzenlemede çıkıyor. Geleneksel halk müzigimizin söylenen biçimi, bu düzenleme sırasında, yeni kimligini buldugu ölçüde, senteze gelinmis oluyor. Sözle müzik arasında, sözgelimi, hece ya da sözcük düzeyindeki kimi uyumsuzlukların yol açtigi, nüans niteligindeki teknik yanlışlara düsmemek değil buradaki kaygi. İçerige uygun armonizasyona gidebilmek ama her parçada özgünlüğü de gerçeklestirebilmek. "Türkülerle" kaseti, iste bu arayis sırasında, temel formdan kopmamak, üzere kaynaga dönüş anlamini tasiyor. Bu süreci, dinleyicinin de algilamasini istedik. Yer yer, akademik kaldı ama kaynakta senteze varma çabamızın, bilinmesi de gerekli. Öteden beri, gelen birikimimizin, yeni bir aktiviteyle yorumlanması, halk müzigini ve kendimizi anlamak; uygulama içinde, yerimizi belirlemek amacındaydık. İlk hareket noktasındaki duyarlıligimizin, yoğunlastigi ürünlerdi. Halk müziginin geleneksel tek düzeligi ağırlıktaydı. Kaldı ki, bir yan sonucu oldu: Genis emekçi kesimlerden, yeni dinleyici kitlesine ulastık.

Burada, bir açıklamayı daha gerekli görüyorum. "Munzur Dagi",

"Berivan", "Le Hanim" gibi parçalarda, Kürt halkının sanat - kültür değerlerinden, motifler yer aldı. Ancak; burada amaç, iki kültür arasındaki, Türk ve Kürt halklarının kültürleri arasındaki etkileşimi, ortak kültür değerlerini sergilemekti. Bizce, müzigimizde senteze varmak demek; sınıf anlayışımızda biçimlenmiş bir, ulusal-evrensel kültür sentezi ise, bu, her iki halkın kültürlerini içerir. Ne ki, bir yandan, ayrı tarihsel platformlarda ayrılarak, beri yandan da, yazgılarının ortaklığı ölçüsünde etkileserek gelen bu kültürlerden birinin, ötekine karşı sömürücü olmasını istemiyoruz. En basit anlatımıyla, henüz, Kürtçe-si yaygınlaşmamış ezgilerin, Türkçe söylenmesi, bir kültür hirsizliğidir. Elbette bu, "Venceremos" örneğinde olduğu gibi, bir halkın kendi diliyle yaygınlaşmış şarkıları içinde, mutlak gerçeklik tasımaz. Yinelersek; Kürtçe ezgilerin, özgürce yaygınlaşma alanı bulmaksızın, Türkçe sözlerle kullanılmasını, ilke olarak yanlış buluyoruz. Kürt halkının, kültür sorunlarını, müzikte de, anlatımını bulmasından yanayız. Bu konuda, her demokrat, dürüst davranmalı; görev yüklenmeli!

Gelelim, yeni kasetinize. Merakla beklenen, son çalışmanız için, neler söylemek istersin?

EFKAN: Üstümüzdeki siyasal baskılar nedeniyle; iç ve dış etkenler, gelişme dinamikimizi elbette etkiledi. Yer yer ivme kazandırdı, yer yer kaybettirdi. Ne var ki, "Gün Gelir / Cemo" adlı son çalışmamızla, arayışlarımızı, bir senteze ulaştırma noktasına geldik. Bu çalışma sırasında, kendimizi alabildiğine özgür bıraktık. Deneysel yani, ağır bastı. Deneysel yanımız; geçirdiğimiz süreçte, bu kasette, tepe noktasına vardı. Asıl, bu çalışmamızla, evrensel düzeyde varmak istediğimiz sentezler için geniş bir alan oluşturduk kendimize. "Gün Gelir / Ce-mo"daki ürünler, daha öncekilerle, sonradan gelecek ürünlerin kesistigi bir zemin oldu bizce. Sık sık dönerek, kendimizi yoklayacağımız bir zemin. Yine de, yerelle evrenselin sentezi yönünden; bu deneylerden sonra da, geçirmemiz gereken, yorucu bir dönem olduğunu hissediyorum. En azından, teknik ve kuramsal açıdan. Bu demek ki, eleştirilere de, her zaman açığız.

Söylesiye, politik bir değerlendirmeye girmis; dünden bugüne bir "çerçeve çizmistik. Biraz da. bugünden söz edelim. Özellikle, sosyalist

146 *ülkelerde ilginç seyler oluyor. Olanlar bütün dünyayı etkiliyor, dengeler sarsılıyor. Neredeyse, dünya yeni bir altüst olus süreciyle karsi karsiya. Bu konuda bir mesajiniz var mi?*

EFKAN: Elbette var. Koyu dersler var, çıkarılması gereken. Insanın; birey ve toplumsal bütün olarak, geldiği noktada; sanatçıların "bekle, gör" tavrı içinde kalmaları düşünülemez. Değerlendirme ve önerilerimiz var. Kestirmeden söylersek; bugün, dünyamızda, yaşanması gereken seyler yasanıyor. Sasirtici olan, bunun ivmesi... Sosyalizmin, uygulama tarihine bakıldığında; insanın, onun örgütlenmelerinin, toplum ve gelecek adına, uygulamaları; yeterlilikler kadar, yetersizlikleri de tasıdığı görülüyor. Sosyalist insanın, sosyalizmin bugün geldiği noktada; yeterlilikleri, yetersizlikleri ve yanlışları asma düzeyine vardığı açık. Sorun, burjuva basınının yansıtacağı gibi, yetersizliklerin üstün gelisi olarak görülemez. Varolan sübjektif durum, edinilen birikim, uygulama yanlışlarının üstesinden gelecek düzeydedir. Kaldi ki, dersler unutulmaz; tarih, dünya genelinde düşüncecek olursak, geri gitmek bir yana, duraklamaz bile. Olumsuz ve olumlu değerlerin çeliskisinde, son sözü, olumlu olan söyler. Sosyalist ülkelerde, parti ve halk arasındaki açıklık, uzaklaşma; bir çeliski olarak yüze çıkınca, hepimizin tanık olduğu olaylar, kaçınılmaz hale geldi. En genel kapsamda söyleyecek olursak; uluslararası iliskilerde doğru bir çekim alanı yaratabilmek, sosyalist ülkelerin vazgeçilmez misyonudur. Kendi konumumuzdan baktığımızda ise, dünyada olup bitenlerden soyutlanmaksizin, sanatçı olarak, üstlendiğimiz süreci, durmadan dönüştürmek, yaratıcı olmak, yenilenmekle bu misyonu basarabiliriz.

Sevgili Grup Yoruir;;

Merhaba arkadaşlar, yürek dolusu merhaba.

Özgürlüğünüz elinizden almalı, 48 gün olmus. Birkaç gün sonra da, mahkemeniz var. Sizi, orada görebilecek olmanın heyecanıyla çarpıyor kalbim. Neredesiniz bilmiyorum ama bizlere hiç uzak olmadığınızdan eminim. Adresinizi bumesem bile, yakınlığınızın rahatlığıyla yazıyorum bu mektubu.

Tavir'da, günlüğünüzü okudum. Mücadelenin içinde yeseren sanatçıların; her kosulda, üretkenliğini, yaratıcılığını kanıtlıyorsunuz. Peki, biz neler yaptık? Biraz, bundan bahsetmek istiyorum. Mahkemeye çağrı metniniz, elimize ulaşmıştı. Bu metni, her kesime ulaştır-malıydık. Ben, sanatçıları dolastım. Yüze yakın isim belirledik ve başladım dolasmaya, ilk duragım, Türkiye Yazarlar Sendikası.

Hava oldukça sıcak. Fakat, birkaç saat sonra bile, her tarafı sel götürecekti denli, yağmur yagması olasılığı var. Bu nedenle, o kızgın güneşte, yanıma semsiyemi alıp, Türkiye Yazarlar Sendikası'nın, Setüs-tü'ndeki binasına doğru, yola koyuldum. Ellerinde, semsiyelerle dolayan, tısörtülü insanlarla dolu ortalık. Üstelik, normal bir seymiş gibi. Bu normallik tuhafıma gidiyor. Nazım Hikmetin dizelerini geçiriyorum aklımdan. "Acayıpletti havalar/Bir güneş, bir yağmur, bir kar/ Atom bombası denemelerinden diyorlar..." Havalarda acayıplığı, yalnızca atom bombası denemelerinden değil ama kapitalizmin kar hirsini ve rekabeti, dünyada, denge diye bir şey bırakmamış. Ne ozon tabakası sağlam kalmış, ne de, ormanlar. Yazarlar Sendikası'na geldiğimden, bugünün toplantı günleri olduğunu ve hepsini orada bulacağımı biliyordum. Dün, aynı nedenle gittiğimden, görevli söylemişti. Sizin çağrı metnini de bırakmıştım. Yani, neden geldiğimi de biliyorlardı. Görevli; biraz beklememi söyledi. Giriş kapısının hemen yanındaki masada duran sanat dergilerini, gözden geçirdim. Tavir yoktu. Oysa, onlara yollamıştık. Gelmemiş olduğunu düşünürken, Tahir Öz-çelik, elinde Tavir'la yanıma geldi. "Biz de, şimdi derginizi inceliyorduk. Arif Damar hakkında yazdıklarınızı okuduk." Ardından ekledi;

148 "Valla, Arif solculuk üzerine mangalda kül bırakmaz ama..." Ama?
"Ama bu sözleri gerçekten söylemiş mi?.. Bilmiyorum. Röportaj yapan arkadaşınız, biraz da gazetecilik gereği, abartmış da olabilir."

Hatırlıyorsunuz değil mi Arif Damar'ı? Ayşe Gülen'in katledilmesi; kültür ve sanat üzerindeki baskılarla ilgili, birkaç sayıdır, Tavir'da çıkan "Susmak Onaylamaktır!" başlığıyla yayınladığımız, seri röportajda; önce küçümseyen, sonra korktuğunu söyleyip yanıt vermeyen ve Bodrum'a gidip siir yazacağını söyleyen "sair". Geçmişte, yazdığı siirlerden dolayı komünizm propagandası yaptığı için, hakkında defalarca soruşturma açılan sair. "Hayır!" dedim, "Aksine, yumusatılmış hali." Bir masaya oturduk. Biraz sonra. Hayati Asilyazıcı' da geldi, içeri de, Oktay Akbal, Demirtaş Ceyhan ve diğer yazarların da olduğunu biliyorum ama nedense onlar gelmediler. Etrafıca, Eskişehir'deki senliği ve sonrasında gelişmeleri anlattım. Onlara göre de, 12 Eylül uygulamaları devam ediyordu. Neydi, bu Grup Yorum'un basına gelenler? Rahat bıraksınlar artık sunları. "Grup Yorum gibi sanatçılar rahat bırakılmıyorsa, halkların üzerindeki baskılar gün geçtikçe artıyorsa; bunda aydın ve sanatçıların duyarsızlığı ve suskunluğunun da payı var. Birlikte hareket edip, tepki göstermedikçe, siyasi iktidarın vaatler ve uygulamalar konusundaki ikiyüzlülüğünü hep birlikte teshir edip, bu konuda bir baskı unsuru oluşturmadıkça, saldırılar daha da artacak. Artık günümüzde sanatçılar katlediliyor. Buna "Dur!" demenin ve bu suskunluğu kirmanın ilk adımı 12 Ağustos'taki, yirmi sanatçının duruşmasına gitmek olsun." Bunları söylediğimde, masada ilginç bir hareketlenme oldu. Tedirginlikleri kolaylıkla farkediliyordu. Hayır hayır; bu insanlar, biraz önceki sözleri söyleyenler değildi. Kısa sürede evrim geçirdiklerine ve herbirinin, birer Arif Damar'a dönüştüklerine tanık oldum. "Eee. bugün son toplantımızı yapıyoruz. Sonra, tatile çıkacağız. Ben, o tarihte, Antalya'da olacağım." "Ben de ne zamandır yurtdışına gitmiyordum." Ve pesi sıra, korkunun teorileri sıralandı. "Valla; aslında, öyle bir dönemde yaşıyoruz ki, Arif Damar korkmakta haklı." "Ben şahsen, bir vatandaş olarak; Sirkeci'den, Bakırköy'e, trenle gitmeye bile korkuyorum." Teorilerinde de başarılı değillerdi. "Valla imza isterseniz, verirdik ama Sendika adına atamayız.

Öyle sorunlarımız var ki, dernek muamelesi yapıyorlar bize." "Sendi-kacılık görevlerini, yerine getirebiliyorlar mi acaba?" diye düşündüm. Egemen sınıfların, kendilerine alternatif olan devrimcilere, devrimci sanatçılara ve üretimlerine azgınca saldırmalarına karşı çıkmak, onların tüzüklerinde yazmıyor galiba. Peki ya kafalarında? Tam o sırada. Melisa Hanım belirdi; Genel Sekreter ve o andaki kurtarıcıları. "Hah! Melisa Hanım, bu delikanlı OKM-Tavtr'dan. Söyleyecekleri varmış, bir de siz dinleseniz" dedi ve kalktı Tahir Özçelik. Basa döndüm; tekrar tekrar anlattım. "Gündem maddemize alacağız." dedi, toplantıya giderken. Arkalarından seslendim, "O zaman lütfen ciddiye de alın ve sonuçlarını bize bildirin!" "Tabi." dedi Melisa Hanım. "Biraz bekleyin, şimdi gelirim." Beklemeye başladım. Pencereden dışarıya baktığımda, o nefis manzarayla karşılaştım. Hava, hala güzel ve açık. Bogaz, tüm maviliğiyle, Kabatas'tan, Marmara'ya doğru akıyor. Salacak ve Kız Kulesi, elle dokunacak kadar yakın. "Off, şimdi Antalya, ya da, Bodrum'da tatil ne güzel olur." Evet arkadaşlar, Setüstü'nde bunlar düşünüyor. Hem de utanmadan, sikilmadan. Sanatçının, çağının tanığı olduğunu biliyorlar mi acaba? Bence biliyorlar; hem de, çok iyi ve hala, bu sözü söylemekten de kaçınmazlar ama bir kere daha hatırlatmakta yarar var galiba; sanatçı çağının tanığıdır. Halkına uygulanan baskı ve teröre sessiz kalamaz. Çalışır, çabalar, üretir ve onların özgürce yaşamaları için gerekli mücadelenin bir halkasını oluşturur. Egiticidir, geliştiricidir. Sanatçı susmaz; kendisine bir baskı uygulanırsa, korkup bir köseye çekilmez. Sanatçı katledilir ama emekten yana ürünleri, inancı ve düşünceleriyle halkın kültüründe hep yasar. Ölmek, yok olmak istiyorlarsa böyle yaşamaya devam etsinler ama yaşamak istiyorlarsa, kalemlerini silaha çevirsinler, silahlarını da doğrultsunlar zorbalığa.

Yarım saat kadar bekledim; kimse gelmedi. Görevliden, sonuçları OKM'ye iletmelerini istedim. Kapıdan çıkarken. Türkiye Yazarlar Sendikası levhası ilisti tekrar gözümde. Levhayı değiştirmek istedim ama olanagim yoktu. Olsaydı sunu yazardım herhalde; "Ölü Yazarlar Sendikası." Emperyalizmin pazar kavgasının sonuçları, doğayla birlikte, kimi sanatçıları da dengesizleştirmiş. Bir o yana, bir bu yana ama

150 halktan yana degil. Toplantilarinin sonuclarini iletmediler, mahkememizde de olmayacaklar. Çünkü, "Onlar simdi tatilde!"

Çagrınızı, en genis kesimlere ulastirmak ve onların mahkemeye gelmelerini saglamak için, öylesine yogun bir çalismanın içindeyiz ki, size duyduğumuz özlemin ve sevginin, inancınızı ve kavganızı paylaşmanın, istekli ve heyecanlı ugrasını veriyoruz. Aksamlan, biraraya gelip, kimlere ulasmisiz; kimler gelecek diye, bir muhasebe çıkardığımızda." Eee... seyy."... ama yok yok hiçte sasirtici degil; hayal kırıklığı degil, sanatçılar cephesinden aldığımız yanıtlar. Ah su sanatçılar! Üstelik, hepsi de pek duyarlılar. Söylediğimiz her seye katılıyorlar, bizi dogruluyorlar, kendi baslarındaki sorunlardan bahsediyorlar ama öylesine yogunlar ve o kadar çok isleri var ki, mahkemeye gelememiş, gelmeyi çok istedikleri halde. Örneğin Selda Hanım: o tarihlerde, TV çekimi olmasa gelirmiş. Aytaç Arman ve Halil Ergün, Adıyaman'da film çekiminde lermiş; çekim olmasa, gelirlermiş. Fotoğrafçı Sevil Üzrek'in, Karadeniz'de, ani bir çekim isi çıkmış; bu nedenle, gelememiş. Kemal Özer, o tarihlerde, burada olmayacakmış; yoksa gelirmiş. Mis mis mis... Önyargılı düşündüğümü, olayları, sübjektif değerlendirdiğimi sanmayın. Evet, bu gerekçeler dogru olabilir ama eger, yirminci yüzyılda ve demokrasi nutuklarının atıldığı bir ülkede; bir gecede, sanatsal etkinliklerinden dolayı on üç sanatçı ve bir sanatsal etkinlik düzenleyen yedi kişi hakkında, tutuklama kararı çıkartılıyor; o sanatçıların evleri basılıyor, cezaevine gönderiliyorsa ve mahkemeye çıkarılıp yargılanacaklarsa; iste o anda, kalemler bırakılır, film çekimleri, W çekimleri yarıda kesilir, tatiller ertelenir ve o mahkemeye gelinir. Sizleri dünyanın merkezine koymuş da degilim. Çünkü, sunun bilinmesi gerekir. Orada, Konya DGM'de; suçlanan, yargılanan sadece siz degilsiniz. Susturulamayan türküler, oyunlar, siirler, yok edilemeyen düşünceler suçlanacak ve savunulacak o kürsülerde. Üzerlerine alınmıyorlarsa kendi bilecekleri is.

Her olumsuz yanıtın sonra, Orhan İyiler'le, evinde yaptığımız sohbetle konuştüğümüz bir cümle geliyor aklıma, "insanlara, devrimci düşüncelerimiz ve ürünlerimizle, hak alma ve mücadele bilincini götürürken; bu bilinci, önce, bir yana savrulmuş aydın ve sanatçı-

lara kazandırmak gerekiyor. Bu bizim sorumlulugumuz." Bu sorumluluk için de eleştiriden, kaçınmayız. 151

Bir yandan; sanatçılar, aydınlar; bir yandan, bürokratlar, gazeteciler, çevremizde tanıdığımız, tanımadığımız, pek çok insanla konuşuyor, çagrinizdan ve 12 Agustos'un öneminden bahsediyoruz. Tabi, arayıpta bulamadığımız, ya da, telesekreterlerine defalarca not bıraktığımız sanatçılar da var ama bir duyarlılık göstermek için; ille de, bizim ulaşmamız mı gerekir? O insanların; gazetelerde, dergilerde... bazen, küçük bir kösede, bazen büyük puntolarla hakkınızda çıkan haberleri, röportajları okumadıklarını; yani, olaydan haberdar olmadıklarını düşünmek, fazla iyimserlik, gereksiz bir hoşgörü olur herhalde. Ama bu hoşgörüyü, kimi sanatçılara gösterdik. Bunlar; özellikle aramadığımız, gerek görmediğimiz sanatçılardı. Örneğin, Edip Akbayram. Eger arasaydık, karsımıza esi çıkabilirdi; ya da, kendisi. Ve diyebilirdi ki, bize; "Hayir efendim gelmiyoruz. Yorum'un 'potansiyel suçlu' olmadığı ne malum!" Ayse Gülen'in katlinden sonra açtığımız imza kampanyasında, telefona, esi çıkmış; imza vermeyeceklerini söylemiş ve ardından eklemisti: "O'nun, terörist olmadığını nereden bilelim?" Bu konuda, aynı yaklaşımı. Melike Demirag'dan da görmüştük. Geçmiste yaptıklarını reddeden ve devletin icazetiyle, ortalıkta boy gösteren bir sanatçıya, değer vermemiz mümkün değil. Eh, biz de, gereksiz yere vakit kaybetmek; böylesi bir sınır bozuculukla, tekrar karşılaşmak istemedik ve aramadık onları. Yani, Edip Akbayram ve Melike Demirag'i hoşgörüyoruz. Çünkü, onlardan herhangi bir duyarlılık beklemiyoruz. Haa!... Bir de "ulaşılamayan" sanatçılar var. Tabi, çalış çabala, yüksek mertebelere gel. Ondan sonra, öyle. herkesle görüşmek olur mu hiç? Örneğin Zülfü Livaneli. Sekreter duvarını asmak mümkün değil. Aynı kalın duvar, Timur Selçuk'u ararken de çıktı karsımıza. Telefonda, sekreter, önce "Kendisi yok, bana söyleyin, ben iletirim." dedi. Konuyu anlatınca, ne söylese begenirsiniz; "Kendisi, uzun süre gelmeyecek: ona, ne siz ulaşabilirsiniz; ne de, ben." Bence, iyi bir öğrenci. Dersini iyi ezberlemiş.

Ulaştığımız ve ulaşamadığımız sanatçılardan beklediğimiz, hiçbir zaman bir yardım değildi. Bütün istediğimiz, sorumlulukları çerçeve-

Bir Kar Makinesi I

152 sinde yasamaları ve davranmaları. Ortak noktalarda biraraya gelip, dayanışma içerisinde olmak, bu sorumluluğun gereğidir. Konya Devlet Güvenlik Mahkemesi iddia Makamı, sizi, "kürtçü'lük ve bölücülük" propagandası yapmakla suçluyor. Siz; halkların kardeşliği, Kürt ve Türk emekçilerinin ortak kurtuluşu için söylüyorsunuz türkülerinizi. Kürdistanlı devrimcilerin, Kürt sanatçıların ve Kürt kültür kurumlarının, sizin yanınızda olması gerekmiyor mu?

Çalışmalarımız çerçevesinde, bu bilinci taşıyan sanatçılarla tanıştık. Avni Memedoğlu, Rifat İlğaz, Aydın İlğaz, Hayati Azim, Orhan İyiler, Mehmet Arslan, Adnan Yücel, Zeynep Oral. Bu insanlar, kaleme, fırçaya, boyaya olan tutkularını, hayata ve insanlığa karşı, duyarlılıkla buluşturabilmiş sanatçılar. Hepsi gelececek mahkemenize ama tüm samimiyetleriyle, duyarlılıklarını bize aktardılar. Ve adsız devrimci sanatçılar... Üzerlerine düşen görevleri, eksiksiz yerine getirdiler.

Siz; kürsüde, "Bizi ancak halk yargılayabilir, siz değil!" diyeceksiniz, eminim. Ve halkın, kimleri yargılayacağını, bu zor günler çok iyi gösteriyor.

Halkın içinde yasayan ve içinde, halkı yasatan sanatçılar yargılana-maz.

Hiç bir güç, onları ve eserlerini engelleyemez. Özgürlüğünüzün engellendiği bu günlerde, yepyeni "Cemo"lar ve "Cesaretlele çıkıp geleceksiniz yine. Dörtgözle bekliyoruz sizi. Hoşçakalın.

Selçuk DEMIRCI
Tavir Dergisi, (Eylül 1992)

Bir Kar Makinesi I

Bir buçuk aydır kaçak yasayan Grup Yorum'dan hükümete çağrı: DEMOKRASI NUTUKLARINI BIR KENARA BIRAKIN

Grup Yorum elemanlari, gerekçesiz olarak, özgürlüğünün kısıtlanmasının "hos olmadığını" vurgulayarak; ne kadar baskı uygulanırsa uygulansın, "seslerinin hiçbir zaman susmayacağını" söylediler.

Haklarında, giyabi tutuklama kararı bulunan Grup Yorum üyeleri, 12 Agustosta, yaklaşık bir buçuk ay süren "kaçak yasamlarının", sona ereceğini belirterek, "Bizler haksız bir *karara*, *saçma* bir karara tepki olarak, teslim olmadık. Biz; iktidari, demokrasi nutuklarını, seffaflasma nutuklarını bir kenara bırakıp, yaptıklarını savunmaya davet ediyoruz." dediler. Grup Yorum elemanlari; gerekçesiz olarak özgürlüğün kısıtlanmasının, "hos olmadığını" vurgulayarak, "ne kadar baskı uygulanırsa uygulansın", seslerinin hiçbir zaman susmayacağım" söylediler.

Eskisehir'de düzenlenen bir gece nedeni ile haklarında, 22 Haziran günü tutuklama kararı verilen Grup Yorum elemanlari; Kemal Sahir Gürel, Elif Sumru Gürel, Hilmi Yarayıcı ve Taner Tanrıverdi; bir basın toplantısı düzenlediler. Sinirli sayıda gazetecinin çağrılı olduğu basın toplantısında grup elemanlari; üzerinde "Bu Ses Hiç Susmayacak" yazan ve notalara ates eden askerlerin karikatürünün çizili olduğu panonun önünde, açıklamalarını yaptılar, sorulara yanıtladılar.

Oldukça sakin ve neseli görünen Grup Yorum üyelerinden Elif Sumru Gürel, ilk olarak bir "basın bildirisi" okudu. Gürel, basının karsısına, haklarında tutuklama kararı bulunan sanatçılar olarak çıktıklarını belirterek, sunuları söyledi:

"Yine, türkü söyleyerek, ülkeyi böldük; türkü söyleyerek, halkı isyana teşvik ettik! Ve daha birçok suçu, türkü söyleyerek isledik yine! Bu da devlet büyüklerimizin gözünden kaçmadı ve bizi, yine demir parmaklıklar, kalın duvarlar ardına gönderme kararı aldılar."

Daha önce de, birkaç kez gözaltına alındıklarını ve toplam 95 gün cezaevinde kaldıklarını belirten Gürel; haklarında açılan tüm davalardan beraat ettiklerini, ancak, gasp edilen özgürlüklerinin hesabını kimsenin vermediğini vurguladı. Gürel; iktidarın, yine özgürlüklerini gasp etmeye çalıştığını; Eskisehir'de düzenlenen gece nedeniyle, on üç sanatçıyı tutukla-

154 yanlarin, kendi yasalarini bile hiçe sayarak, geceye katılmayan Hüseyin Ak-bulut hakkında da, tutuklama kararı verdigini ileri sürdü.

Gürel; iktidara, "açık olma" çağrısında bulunarak, "Bu ülkede hergün gazeteciler öldürülüyor, insanlar kaybediliyor. Kontrgerilla, bir cinayet makinesi gibi çalışıyor. Filmler yakılıyor, kitaplar toplatılıyor; *yazarlar* hapse atılıyor. Biz; iktidari, demokrasi nutukları, seffaflasma nutuklarını bir kenara bırakıp, yaptıkları savunmaya davet ediyoruz." dedi.

Daha sonra, basın mensuplarının sorularını yanıtlayan sanatçılar, "kaçaklık sayesinde, çalışmalarına ağırlık verdiklerini" belirterek, çok sayıda beste ürettiklerini, kitap okuduklarını ve eğitim çalışmalarını yaptıklarını anlattılar.

Bir gazetecinin, "Cesaret" adlı kasetlerinin çok sattığını, bunun da firarda olmalarından mı kaynaklandığını sorması üzerine, grup elemanları şu cevabı verdi:

"Bunun da etkisi olabilir. Ancak, çok fazla satışı etkilediğini sanmıyoruz. Biz; halkın, örgütlü gücüne dayanıyoruz. Daha önce, birçok grup vardı ama hepsi dağıldı. Biz, halkımızla içiçeyiz; sorunları yaşıyor yansıtıyoruz. Biz, ilkelerimize sahip çıktığımız için, ayakta kaldık. Bizim, kendi değerlerimiz var."

Grup Yorum üyeleri, 12 Ağustos günü, tekrar cezaevinin hatırlatılması üzerine sunları söylediler.

"Bu önemli değil. Bizler; haksız bir karara, saçma bir karara tepki olarak teslim olmadık. Elbette, böylesi bir karar verilebilir. Ancak; bu, yirminci yüzyılda, demokratik geçinenjürkiye'nin, bir ayibi olacaktır. Bu nedenle, bizim için bir önemi yok."

Grup Yorum elemanları; 12 Ağustos günü, Ankara, İstanbul ve Diyarbakır'dan birçok insanın, durusmayı izlemeye geleceğini belirterek, "o günün, baskılara ve teröre karşı çıkma günü olmasını" istediler. Tüm bu baskılara karşı, her zaman halktan ve emekten yana olduklarını, emegin türkülerini söylediklerini belirten Grup Yorum elemanları; tüm baskılara karşın, seslerinin susmayacağını söylediler.

Süren davaları ve inadiyla; konserlere, sarkılara devam ediyor Grup Yorum. Kasetleri, kapis kapis gidiyor.

Yaklaşık bes yıldır, oldukça tehlikeli bir, "terörist çetesi" doluyor ülkenin her yanında. Adlan, "Grup Yorum"; silahları, gitar, bağlama, flüt, org, synthseizer ve vokal; suç mekanlarıysa, konser alanları ve stüdyoları. İmal ettikleri "parça tesirli" bombalar, plastik bir muhafaza isine yerleştirilmiş manyetik band rulolarından oluşuyor ve halk arasında genellikle "kaset" olarak adlandırılıyor. Tam olarak bilemiyoruz ama herhalde öyle büyük suçlar işlemişler ki, "adaletin pençesi" peslerini bırakmıyor bir türlü. Konserleri yasaklanıyor, kasetleri toplatılıyor, elemanlar, bazen birer birer, bazen de, toplu halde tutuklanıp, haklarında hapis istemiyle davalar açılıyor. Bitmeyen davaları ve polis gölgesini takmışlar peslerine; sükkanlı bir inatla, konserler vermeye, sarkılar söylemeye devam ediyorlar. Kasetleriyse, adeta kapis kapis satılıyor.

Kültür Bakanımız Sayın Fikri Sağlar'ın kulakları çınlasın. Ciddi ve köklü bir "demokratikleşme paketi" vaatleriyle gelen koalisyon hükümetinin birinci yılı dolarken; Türkiye'de müzik grupları, tutuklanma, joplanma, hapse atılma risklerini göze alarak, işlerini sürdürmek durumundalar. Hala, kasetler toplatılıyor; hala, sarkıları suçlu bulunuyor; hala, "seslerden ve sözlerden" korkuluyor. Güney Afrika Cumhuriyeti'nin, "mbaqanga" müzisyenlerine; Pinochet rejiminin, "Nuova Cancion"culara yaptığını, biz de; Grup Yorum, Grup Ekin ve onların temsil ettiği çizgideki müzisyenlere yapıyoruz. Kültür dünyamızdan, "yasak" kavramını tümüyle çıkarma arzusunda samimi olduğuna inandığımız Bakan, *acaba*, bu genç müzisyenlerin başlarına gelenlerle de ilgileniyor mu?

Yorum, yapısı niteliği ve "serüveni" açısından, bugüne dek benzerini görmediğimiz, oldukça ilginç bir topluluk. 1985'te, aynı fakültede okuyan dört arkadaş tarafından kuruldu ve iki yıl kadar sonra da, ilk kaseti "Siyirilip Gelen"! yayınladı. Kuruluş gerekçelerini, müzik anlayışlarını ve çizgilerini söyle anlattılar, kasetlerinin içine düstükleri notta: "Halk müzimizde. Ruhi Su ile başlayıp Zülfü Livaneli ile sürdürdüğünü kabul ettikimiz, 'ulusallasma' çabalarıyla birlikte, bundan sonra da, günün koşullarına duyarlı ama halk kültürünün özünü kaybetmeden, müzimizizin, ülkemizi-

156 zin özgün kültürünün olusmasına yönelik; dolayısıyla, ulusallasma yolundan üretilmesini amaçlıyoruz."

Tek basına bu paragraf, Yorum'un müzik anlayisini tanımlamakta yetersiz kuskusuz ama daha kaseti dinlemeden, bu cümleleri okudugumuzda; en azından, tavirlarinin, Anadolu folkundan yana oldugunu ve kentli olmaktan çok, kırsal kökenli bir müzik çizgisini yeglediklerini anlıyorsunuz. "Siyrilip Gelen"deki parçalar da, bunu somutlayan bir nitelik taşıyor, iki anonim türkü ve yine onlar gibi Anadolu esinlerini buluyorsunuz kasette ama bunu yaparken Yorum, gitarla bağlamayı, kavalla mandolini ve orgu yan yana kullanıyor. Bu ilk kaseti oluşturan sekiz kişilik kadro ise, zaman içinde, yayımlanan sekiz kasette, sürekli olarak değişikliklere uğruyor. "Siyrilip Gelen"], bir yıl kadar sonra, "Berivan" izliyor. Bu kasette, bir öncekine oranla önemli bir yenilik var: Anadolu folkunun yani sıra, dünya folkundan örnekleri de buluyorsunuz. Sili'nin ünlü özgürlük türküsü "Venceremos" ve italyan Partizan sarkisi "Bello Ci-ao", kasete biraz daha evrensel bir hava getiriyor. Özellikle, altmışli yıllarda, ünlü İtalyan sarkici Milva'nin sesinden dinlediğimiz (o yıllarda bizde her nedense "ask sarkisi" olarak türkçeleştirilen), "Bella Ciao" çeviri-uyarlamaşi gerçekten çok başarılı. "İste bir sabah uyandığımda/Elleri bağlanmış bulduğum yurdumun/Her yanı işgal altında" dizeleriyle başlayan bu romantik baladı dinlerken, dağlarda özgürlük mücadelesi veren İtalyan partizanlarının coşku ve umudunu hissediyorsunuz.

Grup Yorum, aşağı yukarı her yıl bir, bazı yıllar iki kaset yayınlarak çalışmalarını sürdürüyor. "Türkülerle" (Nisan 1989), folklorik bir çalışma. Aynı yılın sonbaharında yayınlanan "Cemo/Gün Gelir", Theodorakis bestesi ünlü "Ogula Agit'i ve Danimarkalı topluluk Savage Rose'un "Stein I Bjer-get'adli parçasını da içeriyor. Ardından, "Gel ki Safaklar Tutussun" (Eylül 1990), Yürek Çağrısı (Mayıs 1991) ve "Dünden Yarma" (Eylül 1991) yayımlanıyor. Grup Yorum'un son kaseti, geçen yaz yayınlanan "Cesaret".

Bu çizdiğimiz süreç içinde; Yorum, daha çok, bir "konser topluluğu" olarak çıkıyor karşımıza. Kasetlerden çok, konserleriyle olay yaratıyor; dinleyiciyle kurduğu iletişim, özellikle, sahnede daha da çarpıcı biçimde ortaya çıkıyor. Kadro, hemen her kasette değişse de; Yorum'un, insanlar üzerindeki etkisi aynı kalıyor hep. Zaten, asıl önemli nokta da, burada. Yorum'u, horn popüler kilip, hem de, polis ve mahkemelerle sık sık karşı karşıya bi-

rakan özellik, müziği ya da soundu değil; bu "misyon topluluğu" özelliği.

Bugüne dek, sekiz kaset yayınlayan, çok sayıda konserler veren; hakkında birbiri ardına davalar açılıp, sık sık "gözaltı" ve "tutukluluk" yasayan topluluk; daha isin basında, bunları göze alarak, çıkmış yola. Çünkü Yorum; müziginden çok, "anlattıklarıyla" ilgi gören, "devrimci" bir ekip. Belirli bir siyasi hareketle yakınlığını da, asla gizlemiyor. Yorum'un sarkılarında; baskılar, iskenceler, cezaevleri, kelepçeler, idamlar, acılar ve bunlara karşı verilen mücadeleler var. Ve tabii, "ölü olarak ele geçen"ler; başka bir deyişle, "yargısız infazlar". Son kasetleri "Cesarete, geçen 17 Nisan'da Çiftelhavuzlar'da öldürülen Sabahat Karatas'a ithaf edilmiş "Kucaklaşma" adını taşıyan bir enstrümantal beste yer alıyor. Gerek beste, gerek düzenleme açısından Yorum'un en dikkat çeken parçalarından biri. Ama "ölümü gülerek karşılayanlar" için yapılan bu sözsüz parçada bile en ufak bir "gülümseme" izi yok. Son kasette yer alan "Daglara Gel" dışında, cospkuyu ve iyimserliği pek bulamıyoruz Yorum'un parçalarında. Bir "devrimci"nin yaptığı müzikte, "sapına kadar kentli" ve esprili bir protestoyu ararken, siki sikiya topraga bağlı, kir kokan (ve o gelenegin uzantısında "yaslı" ya da öfkeli) sarkılar çıkıyor karşınıza. Kuskusuz; bu eleştiriyi yaparken. Grup Yorum'un müzik ürettiği koşullar ve o koşulları belirleyen, "siyasi mücadelenin", özellikle, son yirmi yıldaki niteliğini de gözden kaçırmamak ve anlayışlı olmak gerek. Cospkusunu, romantizmini, iyimserliğini yitiren; çünkü, gölgesinde yürütölmek durumunda kalan siyasi mücadele, o doğrultudaki müziği de, ister istemez etkiliyor. Türkiye'de, yıllardır, "devrimci müzik"; "asik suratlı", "öfkeli" müzik.

Grup Yorum'un sürekli değişen kadrosuna karşın, tutarlılığını ve çizgisini koruması, belki de en tipik özelliği. Öyle ki, yarın tüm elemanlar tu-tuklansa ve cezaevine girse bile, yeni isimlerle oluşacak kadro Yorum adıyla çalışmalarını sürdürecektir. Yani, Yorum bir grup olmanın ötesinde, bir misyon gibi. Bu nedenle, "Bu Ses Hiç Susmayacak!" diyor, Yorum elemanları. Topluluğun tüm kasetlerini dinlediyseniz eğer, bu iddialı cümle, kuskuyu götürmez bir inandırıcılık taşıyacaktır sizin için.

BURAK ELDEM
Cumhuriyet Dergi

Bir Kar
Makinesi I

158 Sevgili arkadaşlarım.

Grup Yorum'un, bugün, sizlere vereceği konserde, aranızda bulunmayı pek isterdim. Ancak, Hollanda'daki arkadaşlara aylar öncesi yapılmış bir konferans vaadi nedeniyle; bu arzum, bugün ne yazık ki, gerçekleşmeyecek.

Onları, benim yerime de, dinlemenizi rica ediyorum sizlerden.

Bu genç müzik topluluğunun, müzik sanatına yaklaşımadaki tutumu ve yerine getiristeki ustalığı; daha önce, onları izleyenlerden duydum. Topluluk; bana söylendiği kadarıyla, bizim türkülerimizdeki geleneksel insancillikle, devrimci direnis anlayisini bir arada ele alarak; ondan, bir senteze varmak istemektedir.

Böylesi bir yaklaşıma, ilke olarak, gönülden katılıyorum. Halk türkülerimizdeki insancil içeriği, sizlere hatırlatmam gereksizdir. Onları dile getirirken de, bugünkü duyarlılıktan hareket etmek zorundayız. Bugünkü duyarlılığımızın temelinde ise, devrimci bir direnis ruhu yatmaktadır. Daha güzel ve daha aydınlık bir toplum ve dünya adına karanlık güçlere karşı mücadele veren insanlarız biz. Böylesi bir toplumu ve dünyayı yaratma eyleminde, çağdas bir yoruma kavuşturulmuş müzik, heyecanımızı bileylemede bulunmaz araçlardan biridir; belki de en basta gelenidir.

Geleceğin fethine, iste bu tür bir müziğin coskusu içinde yürüyeceğiz.

Simdi, sözü ve sazi Grup Yorum'a bırakalım. Onlara, sizin adınıza da, kendi adınıza da Strasbourg'a hoşgeldiniz der; gönülden başarılar diler, bu aksamki müzik şöleninde, hepinizi, saygılarla selamlarım.

SERVER TANILLI

Strasbourg, (2 Haziran 1991)

Grup Yorum'un, Konya DGM'de, kitle desteginde yapmis olduğu savunma, bizlere de, onur ve cesaret vermistir. 159

"Bu ses hiç susmayacaktır!" çağrısı, mahkeme kürsülerinde meseleye dönüşmüştür. Ezilenlerin türkülerini, bütün baskılara karsin her kosulda dile getirenler; oligarsinin mahkemelerinde, yargilayan konumuna gelmislerdir.

DGM'den, adliye koridorlarına kadar, halk destegine sahip olan "Grup Yorum" ve olusan tablo, halkimizin ne kadar yaninda oldugunun, somut bir göstergesidir.

Bu tavir, kökleri geçmiste olan bir direnme geleneginin de temsilcisidir. Her kosulda, hakli olmanin onuru ile haykirarak, bu sesin hiç susmayacagini bir kez daha göstermistir.

Ayni zamanda; bizlere, dayanismanin, katiksiz sevginin ve özverinin nasıl biraraya geldiginin olumlu izlenimini vermistir.

Bir baska deyişle, Konya'da cosku ve birlikteligi paylastik. Dayanismayi doruga çıkartmanin kivancini yasadik.

Bir daha gördük ki, asla susmayacak, susmamali...

MEHMET ARSLAN

Mersin Liman işçileri adına

ISBN takım no: 975-6433-00-0

